

नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम दोश्रो चरणको आर्थिक सहयोग तथा माइक्रो जब क्रिएसन प्रा.लि., काठमाडौंको सहजिकरणमा गढवा गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयद्वारा निर्माण भएको

गढवा गाउँपालिकाको
स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा)
Local Adaptation Plan for Action (LAPA)

२०७८

विषय सूचि

Contents

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको सारांश.....	1
परिच्छेद १: पृष्ठभूमि (भौगोलिक, पर्यावरणीय वस्तुस्थिति).....	3
१.१ पृष्ठभूमि तथा भूमिका.....	3
१.१.१ पृष्ठभूमि.....	3
१.१.२ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) को आवश्यकता तथा औचित्य.....	3
१.१.३ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको लक्ष्य.....	4
१.१.४ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको आधारहरू.....	4
१.१.५ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरू.....	4
१.१.६ योजना तर्जुमाका सीमाहरू.....	5
१.२: गढवा गाउँपालिकाको चिनारी.....	5
१.२.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि.....	5
१.२.२ परिचय.....	6
१.२.३ हावापानी.....	7
१.२.४ गाउँपालिकाका मुख्य बस्तीहरू.....	9
१.२.५ जनसंख्या.....	11
१.२.६ नदी, खोला तथा ताल तलैयाहरू.....	12
१.२.७ भुउपयोगको विवरण.....	13
१.२.८ जिविकोपार्जन.....	13
१.२.९ कृषि.....	13
परिच्छेद २: जलवायु परिवर्तनको अवस्था.....	16
२.१ जलवायु परिवर्तनको क्रम र परिदृश्य विश्लेषण.....	16
२.१.१ मौसमी पात्रो तथा जलवायु परिवर्तनको अवस्था पहिचान.....	16
२.२ संकटासन्नता, जोखिम, क्षति तथा असर.....	20
२.२.१ जलवायुजन्य प्रकोपको घटनाक्रम (ऐतिहासिक समयरेखा).....	20
२.२.२ प्रकोप तथा जोखिमको जोडागत स्तरीकरण.....	23
२.३ जिविकोपार्जन र पारिस्थितिकीय प्रणालीमा जलवायुजन्य प्रकोप र विपदका जोखिम विश्लेषण एवम् संकटासन्नताको स्तरीकरण:.....	25
२.३.१ प्रकोप तथा जोखिमको नक्सांकन.....	25
२.३.२ प्रकोप र जोखिमको मुल्यांकन तथा स्तरीकरण.....	32
२.३.३ जोखिमको अवस्था तथा अनुकुलनका प्रयासहरूको विश्लेषण.....	33
२.३.४ जिविकोपार्जनका सम्पत्तीहरूको विश्लेषण.....	34

२.४ घरधुरी, वडा, टोल, समुदायको जोखिम र संकटासन्नताको स्तरीकरण	36
२.४.१ घरधुरीतहको जोखिम तथा संकटासन्नता स्तरीकरण:.....	36
२.४.२ बस्ती समुदायको जोखिम स्तरीकरण:	37
२.४.३ बस्ती तथा वडाको संकटासन्नता स्तरीकरण:.....	37
२.४.४ संकटासन्नता नक्सा:	43
परिच्छेद ३: अनुकुलन क्षमताको विश्लेषण:	44
३.१ स्थानीय श्रोत साधन र क्षमता, सुचनाको पहुँच तथा आर्थिक सबलता:	44
३.२ संस्थागत विश्लेषण तथा सेवाप्रदायकहरुको सम्बन्ध चित्र:.....	45
३.३ योजना प्रकृत्यामा स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना समायोजन:	46
परिच्छेद ४: अनुकुलन र जोखिम न्युनिकरणको रणनीति:	46
४.१ अनुकुलन र जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरुको पहिचान:	46
४.१.१ उच्च अनुकुलन क्षमताको परिकल्पना:.....	46
४.१.२ अनुकुलन र जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरुको पहिचान:.....	47
४.२ जोखिम न्युनिकरण तथा अनुकुलन कार्यहरुको लागत लाभ विश्लेषण:	54
४.३ अनुकुलन कार्यहरुको प्रार्थमिकिकरण:	62
४.४ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	71
४.५ अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना:.....	72
परिच्छेद ५: अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि	73
५.१ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्ययोजनाको अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि:.....	73
५.२ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्ययोजनाको प्रगति मूल्यांकन	74
परिच्छेद ६: निष्कर्ष	75
अनुसूचिहरु:	76
अनुसूचि १: स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माणका क्रममा वडास्तरीय गोष्ठिमा सहभागिहरुको नामावली	76
अनुसूचि २: स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माणका क्रममा पालिकास्तरीय छलफलमा सहभागिहरुको नामावली.....	78
अनुसूचि ३: गढवा गाउँपालिकाको वडा अनुसार उत्पादनको अवस्था	79
अनुसूचि ४: गढवा गाउँपालिकाको बस्ती अनुसारको प्रकोप तथा जोखिमको विश्लेषण तालिका	82
अनुसूचि ५: गढवा गाउँपालिकाको वडा अनुसार प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण तालिका	86
अनुसूचि ६: अनुकुलन उपायहरुको कार्ययोजना	91
अनुसूचि ७: वडा अनुसार अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कृयाकलापहरुको सुचि:	105
अनुसूचि ८: सन्दर्भ सामाग्रीहरु	111
अनुसूचि ९: लापा तयारीका सन्दर्भमा खिचिएका फोटोहरु	111

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको सारांश

जलवायु परिवर्तनको चुनौति सामना गर्न तथा त्यसका प्रभावहरूसँग अनुकुलित हुन नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) को खाका २०७६ समेत तर्जुमा गरी स्थानीय तहमा अनुकुलनको कार्यलाई प्राथमिकता दिएको छ ।

जलवायु परिवर्तनको मुद्दाले विश्वव्यापी असर देखिएको अहिलेको अवस्थामा नेपाल जस्तो विविध भौगोलिक परिवेश भएको तथा हावापानीको विषमता रहेको मुलुकमा जलवायु परिवर्तनका असरहरु दिन प्रतिदिन बढिरहेका छन् । नेपालका ७७ जिल्लाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको मुल्यांकन गर्दा संकटासन्न जिल्लाको सुचिमा रहेको दाङ जिल्ला र यस अन्तरगतको गढवा गाउँपालिका पनि जलवायु परिवर्तनको जोखिमबाट अलग रहन सकेको देखिँदैन ।

विगतमा नेपाल सरकारको वन तथा वातावरण (तत्कालीन विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण) मन्त्रालयले नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रमको पहिलो चरण अन्तरगत दाङ जिल्लाको साविक आठवटा गाविसमा स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) बनाई कार्यान्वयन समेत गरेको थियो । उक्त आठ गाविस मध्येको गोबरडिहा र गंगापरस्पुर गाविसहरु हाल यसै गाउँपालिका अन्तरगत पर्दछन् । स्थानीय समुदायको सहभागितामा तयार गरी स्थानीय समुदायकै सहभागितामा कार्यान्वयन भएको लापाको प्रभावकारीताको मुल्यांकन गरी पुनः स्थानीय जनप्रतिनिधी तथा समुदायको सहभागितामा गाउँपालिका स्तरको लापा तयार गरीएको छ ।

गाउँपालिकाको नाम	गढवा गाउँपालिका			
चार किल्ला	पूर्वमा कपिलवस्तु जिल्ला, पश्चिममा राजपुर गाउँपालिका, उत्तरमा लमही नगरपालिका र राप्ती गाउँपालिका र दक्षिणमा भारतको उत्तरप्रदेश			
जम्मा क्षेत्रफल	३५८.५७ वर्ग किमि			
जनसंख्या	महिला	पुरुष	जम्मा	
	२०,१०३	१८,४८९	३८,५९२	
घरधुरी	महिला घरमुली भएको १,५४१	पुरुष घरमुली भएको ५,७२६	७,२६७	
जातजाति	दलित (कामी, दमाई, ढोली, सार्की)	जनजाति (थारु, यादव, मगर, कुमाल आदि)	ब्राम्हण क्षेत्री ठकुरी	मुस्लिम
संख्या	२,४५७	२६,९७७	५,५७४	१,१७९
प्रतिशत	६.३६	६९.९	१४.४४	३.०५
प्रमुख पेशा	कृषि, ज्याला मजदुरी, व्यापार, जागिर तथा बैदेशिक रोजगारी			
हावापानी	सुख्खा उष्ण			

मुख्य जोखिम	बाढी, पहिरो, खडेरी, कृषिबालीमा रोगको प्रकोप			
संकटासन्न वडा	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून
	१ र ५	३ र ८	२	४, ६ र ७
संकटासन्न घरधुरी	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून
संख्या	२,२३४	१,०५०	८५६	३,१२७
जनसंख्या	११,७३४	५,४३३	४,८६७	१६,५५८
प्रतिशत	३०%	१४%	१३%	४३%
परिकल्पना	जलवायु परिवर्तनका जोखिम तथा असरहरूको न्युनिकरण तथा अनुकुलन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने			
स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको अवधि	२०७८।७९ देखि २०८२।८३ सम्म			
कुल अनुमानित बजेट रु	३३,३४,००,०००।००			

लापाको विषयक्षेत्र अनुसार कृयाकलाप तालिका

पहिचान भएको अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरण कार्यहरूलाई लापाको विषयक्षेत्र अनुसार बर्गिकरण गर्दा कुल १०८ वटा कृयाकलापहरूले १० वटा विषयक्षेत्र मध्ये ९ वटा विषयक्षेत्र समेटेको छ। जसमध्ये जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा सबैभन्दा बढि बजेट आवश्यक देखिएको छ।

(बजेट रु. हजारमा)

लापाको विषयक्षेत्र	कृयाकलाप संख्या	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	जम्मा
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ	६	०	४,०००	०	४,६५०	०	८,६५०
स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती	४	१,५००	२,०००	३,०००	०	०	६,५००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	१२	१,६६०	२,६६०	१,६६०	२,८६०	२,८६०	११,७००
जल तथा ऊर्जा	१४	३९,५००	८,६५०	०	०	०	४८,१५०
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	१५	१४,५००	४८,०००	५७,५००	४४,५००	२४,५००	१८९,०००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	१३	०	०	०	२,०००	७,५००	९,५००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	१३	८००	०	०	५,६००	३,३००	९,७००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	३०	७,५००	८,१००	७,९००	१५,०००	१०,२००	४८,७००
पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	१	०	०	०	१,५००	०	१,५००
जम्मा	१०८	६५,४६०	७३,४१०	७०,०६०	७६,११०	४८,३६०	३३३,४००

परिच्छेद १: पृष्ठभूमि (भौगोलिक, पर्यावरणीय वस्तुस्थिति)

१.१ पृष्ठभूमि तथा भूमिका

१.१.१ पृष्ठभूमि

जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक प्रभावको जोखिम दिन प्रतिदिन बढ्दै गइरहेको छ। नेपालमा विगत केही दशक यता बाढी, पहिरो, डढेलो तथा खडेरी जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपका कारण ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति भइरहेको छ भने कृषि, जलस्रोत, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य, पर्यटन, उर्जा तथा पुर्वाधार विकासका क्षेत्रहरूमा समेत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावहरू देखा परेका छन्।

दिगो र योजनाबद्ध विकासलाई अगाडि बढाउनका लागि वैज्ञानिक योजना पद्धतिको आवश्यकता पर्दछ। वैज्ञानिक योजना पद्धति निर्माणका लागि भरपर्दो तथ्याङ्क अपरिहार्य हुन्छ। त्यसैले विकास निर्माण सम्बन्धी विभिन्न विषयहरूको तुलनात्मक अध्ययन, अनुसन्धान, विश्लेषण, विवेचना गर्न र सम्भावनाहरूको खोजी गर्न सहि तथ्याङ्कले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने हुनाले कुनै पनि स्थानीय तहमा रहेको विषयगत शाखा वा कार्यालयहरू, संघसंस्थाहरू, स्थानीय समुदायका अगुवाहरू र अन्य सरोकारवाला व्यक्ति वा निकायहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई व्यवस्थित ढंगले संकलन गरी यो नगरपालिकाको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (LAPA) तयार गरीएको छ।

स्थानीय समुदाय तथा जनप्रतिनिधिको संयुक्त सहभागितामा तयार गरीएको स्थानीय तहको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी स्थानीय योजना नै स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना हो। जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमको विश्लेषण गरी त्यस्ता प्रकोप तथा जोखिमको कम अभिलेखिकरण गर्ने योजना तथा त्यसबाट हुने जोखिम न्युनिकरण गरी स्थानीय समुदायको अनुकुलन क्षमता बढाउने योजना हो। जलवायु परिवर्तनका कारणले संकटासन्न अवस्थामा रहेका बस्ती तथा समुदायको पहिचान गरी उनीहरूको अनुकुलन क्षमता बढाउने योजना स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) हो। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय नीतिहरूलाई समुदाय तहमा कार्यान्वयन गर्ने योजना तथा जोखिमको नक्सांकन तथा समुदाय तहको जोखिमको विश्लेषण गरी तयार गरीएको समुदायको माग सम्बोधन गर्ने कृयाकलापको योजना लापा हो।

१.१.२ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) को आवश्यकता तथा औचित्य

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पालिकास्तरमा क्षेत्रगत योजना तर्जुमा गर्न, वडा तथा बस्तीस्तरको जलवायुजन्य प्रकोप तथा त्यसबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न र अभिलेखिकरण गर्न, बस्तीस्तरका प्रकोपको नक्सांकन गरी समुदाय तहको जोखिमको विश्लेषण गर्न, जलवायु परिवर्तनका कारणले संकटासन्न अवस्थामा रहेका समुदायको अनुकुलन क्षमता बढाउन र जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय नीतिहरूलाई समुदाय तहमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना लापाको आवश्यकता पर्दछ। यस स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको आवश्यकता तथा औचित्य निम्नानुसार छन्।

- क) पालिका भित्रका बस्तिहरू तथा ती बस्तिहरूमा भएका जलवायुजन्य घटनाहरूको पहिचान गर्न।
- ख) पालिका क्षेत्र भित्र जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमको आवृत्ति, सम्भावना र समस्याहरूको अवगत गराउन।
- ग) पालिकाको विभिन्न वडाहरूको वडागत रूपमा संकटासन्न जनसंख्या तथा विकासात्मक वस्तुस्थिति औल्याउन।
- घ) पालिकाको वास्तविक र वस्तुगत सूचना संकलन तथा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न।

- ड) पालिका क्षेत्रको जलवायुजन्य तथ्याङ्कको आधारमा जिल्ला तथा राष्ट्रिय स्तरसम्म सूचना उपलब्ध गराई व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न ।
- च) स्थानीय आवश्यकता र अनुकुलनका उपायहरूमा स्रोत साधनको विनियोजन तथा प्राथमिकता निर्धारणको अवस्थाको जानकारी गराउन ।
- छ) पालिकाको भावी नीति, योजना तथा कार्यक्रम निर्माणको कामलाई आधार प्रदान गर्न ।

१.१.३ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको लक्ष्य

जलवायु उत्थानशील समाजको निर्माण गर्न स्थानीय स्तरमा कार्यान्वयन गरीने विकास निर्माण र श्रोत व्यवस्थापनाको समग्र प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा विपद जोखिम न्युनिकरण र व्यवस्थापनलाई मुलप्रवाहिकरण गर्ने ।

१.१.४ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको आधारहरू

यस स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) मुख्य रूपमा पालिकाको संकटासन्नता विश्लेषण र विद्यमान परिवेशमा केन्द्रित रहेको छ । बस्ती, वडा तथा पालिका तहका जलवायु परिवर्तनसँग अति संवेदनशिल रहेका र ग्रामिण जिविकोपार्जनका क्षेत्रहरू कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जल तथा उर्जा, जलवायुजन्य जोखिम न्युनिकरण, स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ति विकास लगायतका विषयक्षेत्रमा आधारित रहेको छ । यसरी नै समग्र पालिका, वडाहरू र घरधुरी तहको संकटासन्नताको विश्लेषण र ती संकटासन्न क्षेत्र र वर्गहरूको अनुकुलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष रूपमा ध्यान दिइएको छ । जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित प्रकोप तथा जोखिमहरूबाट प्रमुख रूपमा प्रवाहित हुने सामाजिक समुह विशेष गरी महिला, बालबालिका तथा वृद्धवृद्धामा पार्ने असर तथा प्रभावहरू विश्लेषण गर्दै कार्यक्रमहरू राखिएका छन् ।

१.१.५ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरू:

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माणका क्रममा लिइएका आधारभुत मान्यताहरू तथा निर्देशक सिद्धान्तहरू:

- स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकुलन कार्ययोजना स्थान विशेष अनुसार फरक फरक हुन्छ ।
- स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तनको असरसँग सामना गर्न अनुकुलनका उपायहरूको प्राथमिकिकरण हुन्छ ।
- पालिका स्तरीय अनुकुलन योजनाले लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायलाई समेटेी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी कार्यक्रमहरूको तय गरेको हुँदा यो कार्ययोजना प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।
- स्थानीय सरकारमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिबाट कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागी अन्य निकायसँग समेत आवश्यक समन्वय गरी बजेटको व्यवस्था हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकुलन योजना निर्माण गर्दा गाउँ वा नगर पालिकामा रहेको सरोकारवालाहरूलाई समावेश गरीने भएकाले योजनालाई प्राथमिकताका साथ कार्य गर्न उपयुक्त वातावरण श्रृजना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको निर्देशित सिद्धान्त उर्ध्वगामी, समावेशि,

तत्परता र लचिलोमा आधारित भई स्थानीय अनुकुलन योजना तयार हुन्छ ।

- राष्ट्रिय अनुकुलन योजना तथा लापाको खाका (LAPA Framework) ले पहिचान गरेका क्षेत्रमा आधारित भई जलवायु परिवर्तनले असर गर्ने सबै विषयगत क्षेत्र समेटि कार्ययोजना निर्माण हुन्छ ।
- स्थानीय अनुकुलन योजना तयार गर्दा स्थानीय विपद व्यवस्थापनका पक्षहरूलाई पनि विशेष ध्यान दिनुपर्छ ।

१.१.६ योजना तर्जुमाका सीमाहरू

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तर्जुमा कार्यमा, निर्धारित उद्देश्य प्राप्तीका लागि उपलब्ध स्रोत, साधन र समयलाई पनि मध्य नजर गर्दै तथ्याङ्क संकलन गरीएको छ । जसका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयले स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) को खाका २०७६ मा निर्धारण गरे बमोजिम तयार गरीएको छ । पालिकामा कार्यरत विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालय, अन्य संघ-संस्थाले उपलब्ध गराएका तथ्याङ्क, पालिका कार्यालय आदि स्रोतहरूबाट उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा यो कार्ययोजना गरीएको छ । लापाको अवधारणा अनुसार यसले पालिकाको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी यथार्थ जानकारी सरल एवं स्पष्ट रूपमा दिन्छ । यसलाई यथासक्य वस्तुगत बनाउने प्रयास गरीएको छ । तैपनि स्रोत, साधन तथा समयको परिधिसे यस कार्यलाई केही सीमिततामा बाँधेको छ ।

१.२: गढवा गाउँपालिकाको चिनारी

१.२.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

विक्रम संवत् २०२२ साल अगाडि यस गाउँपालिकामा रहको मौजाहरूमा थारु (चौधरी) र अहिर (यादव) जातिको बसोबास रहको थियो । यहाँ बसोबास गर्ने क्रममा यस ठाउँमा ठूलठूला पानी जम्ने ठाउँभएकोले पशुपालन गर्ने यादवहरूले आफ्नो भाषामा गहिरो र खाल्डाखुल्डी जम्ने ठाउँलाई “गडाहा” भन्ने गर्थे, यस ठाउँलाई “गडाहा” “गडाहा” भन्दा भन्दै अपभ्रंश भएर पछि “गढवा” भन्न थालिएको हो भन्ने जनश्रुति पाइन्छ ।

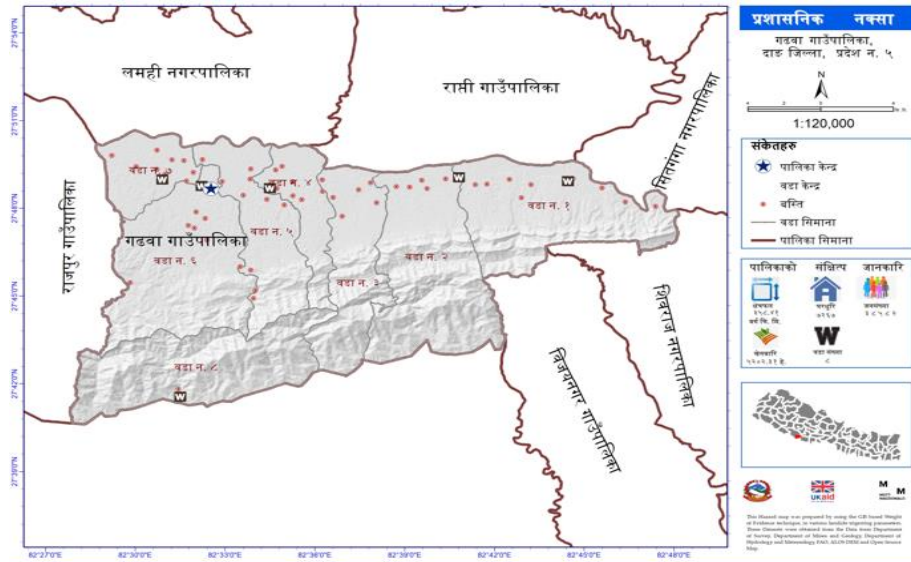
वि.सं. २०२१ सालपूर्व यस गढवा गाउँपालिकामा थारु र यादव जातिको मौजा रहको र उनीहरूले मात्र बसोबास गर्दै आएकोमा वि.सं २०२१ सालमा भूमिसुधार ऐन लागू भएपछि यस ठाउँमा अन्य जातजातिका मानिसहरूको आगमन भएको कुरा स्थानीय बासीन्दाहरूको भनाइ रहेको छ ।

वि.सं २००६ साल अगाडि औपचारिक रूपमा स्थानीयस्तरमा लेखपढको व्यवस्था नभएकोले हुनेखाने व्यक्तिहरूले मात्र भारतको बनारस, गोरखपुर, वलरामपुर, तुलसीपुरमा आफ्ना बालबालिकालाई पढ्न पठाउने गर्दथे । वि.सं. २००६ सालमा भरतपुर पद्मोदय पब्लिक हाईस्कूल २०१६ सालमा गोवरडिहा सरस्वती हाईस्कूल र २०१७ साल गढवा जनता उ.मा.वि. स्थापना भएपछि, स्थानीयस्तरमा नै पढ्ने लेख्ने व्यवस्था भएको थियो ।

विश्व मानचित्रमा अवस्थिति ८२ डिग्री २८.०० मिनेट देखि ८२ डिग्री ४८.५० मिनेट पूर्वी देशान्तर र २७ डिग्री ४१.५० मिनेट देखि २७ डिग्री ५०.२० मिनेट उत्तरी अक्षांशसम्म फैलिएर रहको गढवा गाउँपालिका

नेपालको लुम्बिनी प्रदेशमा पर्दछ। गढवा गाउँपालिका साविकका गा.वि.सहरू गढवा, कोइलावास, गंगापरस्पुर र गोबरडिहा मिलेर बनेको हो। समुद्री सतहबाट १९५ मिटरदेखि ८८५ मिटरसम्मको उचाइमा रहको यस गाउँपालिकाको पूर्वमा अर्घाखाँची र कपिलवस्तु जिल्ला, पश्चिममा राजपुर गाउँपालिका, उत्तरमा लमही नगरपालिका र राप्ती गाउँपालिका तथा दक्षिणमा भारतको उत्तरप्रदेश रहेका छन् भने यस गाउँपालिकाले ३५८.५७ वर्ग कि.मी क्षेत्रफल ओगटेको छ।

२०६८ को जनगणना अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या ३८,५९२ रहेको छ जसमध्ये महिलाको संख्या २०,१०३ (५२.०९ प्रतिशत) र पुरुषको संख्या १८,४८९ (४७.९१ प्रतिशत) रहेको छ। त्यसैगरी जनगणना अनुसार सबैभन्दा बढी थारु जाति १७,५६३ जना (४५.५१%), दोस्रोमा क्षेत्री ३,४५५ (८.९५%) र तेस्रोमा मगर ३,२२४ (८.३५%) हरूको बसोबास रहेको छ। औषत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि व्यवसायको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको मुख्य श्रोतहरूमा व्यापार, व्यवसाय, नोकरी, साना तथा मझौला उद्योगहरू र विकल्पको रूपमा वैदेशिक रोजगारी पनि एक हो। परम्परागत प्रणालीको कृषि व्यवसायको उत्तम विकल्प खोजिरहेका यहाँका बासिन्दा आधुनिक जीवनशैलीमा रमाउन थालेका छन्। स्थानीय जनशक्ति मजदुरी तथा अध्ययनका लागि विदेशिने क्रम बढिरहेको छ।

यस गाउँपालिकामा आधारभूतदेखि माध्यमिक तहसम्म शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्थाहरूरहेका छन्। गुणस्तरीय र प्राविधिक उच्च शिक्षाको लागि यस गाउँपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरूमा स्थानीय विद्यार्थीका अलावा अन्य छिमेकी गाउँपालिकाबाट समेत आउने गरेका छन्। योजनाबद्ध विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई तथा आवश्यक

चित्र १: गढवा गाउँपालिकाको प्रशासनिक नक्सा (श्रोत: NCCSP 2)

आर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनुले यस गाउँपालिका क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकिरहेको देखिँदैन। विभिन्न समुदाय, जातजातिका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्व मनाउने गरीन्छ। दशैं, तिहार, माघी, होली, महाशिवरात्री, रामनवमी, कृष्ण जन्माष्टमी, बकर इद, आईतबारी, बुद्धजयन्ती आदि यहाँका प्रमुख चाडपर्वको रूपमा रहेको पाईन्छ।

१.२.२ परिचय

गढवा गाउँपालिकाको अधिकांश भूभाग समथर रहेको छ भने केही भूभाग अग्लो होचो भएर तल माथि उठेको र दबेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको दक्षिणी भागमा अवस्थित चुरे पहाड तथा गाउँपालिकाको विचमा रहेको खहरे खोलाहरू रहेका छन्। यहाँ अवस्थित चुरे पर्वतमाला र बीचमा रहेको खहरे खोला र वनजंगलको कारणले नै यो गाउँपालिका सुन्दर र मिलेको देखिन्छ। यहाँको अधिकांश जमिन

बलौटे कंकड र केही स्थानमा चिम्टाइलो प्रकारको माटो पाइन्छ । यस गाउँपालिकाको सिंचाइ योग्य जमिनमा धान, गहुँ, आलु, टमाटर, गोभीजस्ता बालीनालीहरू लगाउन उपयुक्त हुन्छ । वातावरण असन्तुलन, तापक्रममा वृद्धि, वैज्ञानिक कृषि योजनाको अभाव तथा खहरहरूको पानीको कारण वर्षेनी हुने क्षयिकरणले यहाँको कृषि योग्य जमिनमा उत्पादकत्व ह्रास भईरहको हुँदा पूर्ण प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिएको छैन ।

प्राकृतिक सम्पदाको हिसाबले यो गाउँपालिका कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटोको धनी गाउँपालिका हो । यहाँको ५२.०२ वर्ग कि.मि. (१४.५० प्रतिशत) जमिन खेतीपातीको लागि उपयोग भएको देखिन्छ । २३४.०३ वर्ग कि. मि. (६५.२७ प्रतिशत) जमिन वनजंगलले ओगटेको छ भने २.६१ वर्ग कि.मि जलक्षेत्रले ओगटेको छ । यस गाउँपालिकामा पाइने माटोमा बलौटे र दोमट खालको माटो पाइन्छ । त्यस्तै कंकड, बलौटे, चिम्टाइलो माटो पाइने हुँदा गाउँपालिकाको प्रमुख खाद्यान्न तथा अन्न बालीमा धान, गहुँ, मकै, जौ; नगदेबालीमा तोरी, आलु, सुर्ती, उखु र दलहन बालीमा मुसुरो, केराउ, चना, भटमास उत्पादन हुने गरेको छ ।

१.२.३ हावापानी

हावापानीको हिसाबले गढवा गाउँपालिकामा उष्ण तथा समशितोष्ण प्रकारको हावापानी रहको छ । प्रदेशीय हावापानी पाईयता पनि बाह्रै महिना एकैनासको हावापानी छैन । चैत्र महिनादेखि आश्विनको सुरुसम्म गर्मी हुन्छ । आश्विन, कार्तिक र फागुनमा यहाँको हावापानी समशितोष्ण हुन्छ भने मंसिर, पौष र माघमा निकै जाडो हुन्छ । जेष्ठको अन्त्यदेखि आश्विनको सुरुसम्म मनसुनी वायुका कारण प्रशस्त वर्षा हुने गर्छ । गर्मीयाममा यहाँको तापक्रम अधिकतम ३४.९ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्छ भने हिउँदमा न्यूनतम ४.८ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्न जान्छ । यस गाउँपालिकामा सन् २०१२ र २०१३ को औषत अधिकतम तथा न्यूनतम तापक्रम र वार्षिक वर्षाको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका १: गढवा गाउँपालिकाको तापक्रम र वर्षाको विवरण (सन् २०१२ र २०१३)

महिना	सन् २०१२			सन् २०१३		
	औसत अधिकतम तापक्रम (से.)	औसत न्यूनतम तापक्रम (से.)	वर्षा (मिमि)	औसत अधिकतम तापक्रम (से.)	औसत न्यूनतम तापक्रम (से.)	वर्षा (मिमि)
जनवरी	१९.९	६.२	२३.२	२१.२	४.८	८.६
फेब्रुअरी	२४	८.७	३५.४	२३.३	९.६	५७.८
मार्च	२९.६	१३	१७.५	२९.७	१४	०.२
अप्रिल	३३.८	२३	५.४	३३	१८	४१.२
मे	३६.३	२१	६९.८	३४.९	२२	६७.६
जुन	३६.२	२४	१४७	३०.९	२३	४८३.६
जुलाई	३०.३	२२	६३३.५	३१.२	२४	५४८
अगस्त	३१.५	२३	४५४.८	३१.३	२३	४७१.२
सेप्टेम्बर	३०.९	२२	३३३	३१.८	२१	१७२.६
अक्टोबर	२८.९	१६	०	२८.७	१८	९४.८
नोभेम्बर	२६.३	९.८	०	२५.८	११	०
डिसेम्बर	२३.२	६.९	०	२२.९	७.२	०

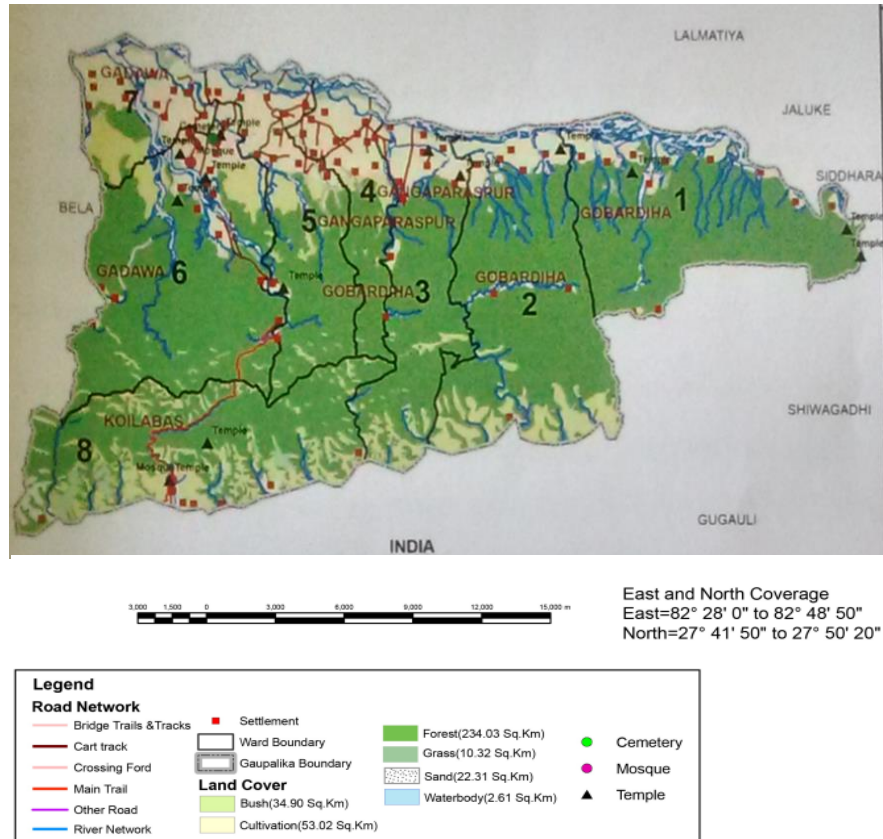
श्रोत: गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५

१.२.४ गाउँपालिकामा रहेका सम्भाव्यता र अवसरहरू

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सम्भाव्यता र अवसर अन्तर्गत उद्योग, नोकरी, सेवामूलक व्यवसाय, व्यापार व्यवसाय, यातायात सेवा, वित्तीय सेवा, विभिन्न प्रकारका कृषि व्यवसायहरू र विकल्पमा बैदेशिक रोजगार, पोखरी निर्माण गरी माछापालन व्यवसायजस्ता थप आर्थिक विकासका सम्भाव्यताका क्षेत्रहरू रहेका छन्। समग्रमा यस गाउँपालिकाको गाउँ क्षेत्रमा हेर्दा कृषि पेशा अंगाल्ने घर परिवारको संख्या उच्च रहेको छ। गाउँपालिकामा रहेको खेती योग्य जमिनमा खाद्यान्नको साथै अन्य नगदे तरकारी बाली, फलफूल, उखु, तोरी, तरकारी मसला तथा जडीबुटी र पशुजन्य उत्पादन वृद्धि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेका छन्। आधुनिक कृषि प्रविधि, मल तथा औजारको अभाव हुनाको साथै सो को अधिकतम लागत मूल्यले गर्दा सो को प्रयोगमा कमी हुन गई कृषि उत्पादनमा आवश्यकताअनुसार वृद्धि हुन सकेको छैन। जनचेतना, सीप तथा व्यवसायीकरणको अभिवृद्धि, प्रविधि हस्तान्तरणको साथै आवश्यक प्रविधि, मल, कर्जा बीउ विजनको उपलब्धतामा सरलीकरण गरेर कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा वृद्धि ल्याई आर्थिक स्थितिमा सुधार ल्याउन सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेका छन्।

गाउँपालिकामा रहेको अत्यन्त उर्वर भूमिमा वैज्ञानिक कृषि योजनाको अभाव, कृषिमा किटनाशक विषादीको अधिकतम प्रयोग तथा जथाभावी खेति गर्नाले माटोको उर्वराशक्ति क्रमशः क्षीण हुँदै उत्पादन र उत्पादकत्वमा ह्रास आएको देखिन्छ। पुराना परम्परागत कूलोहरूको मर्मत सुधार गरी माटोको उर्वराशक्ति बढाई वातावरणीय प्रदुषण कम गर्न सकेमा भावी पुस्ताको लागि एउटा सुरक्षित र अनुकुल बस्ने स्थानको जोहो गर्न सकिनेछ।

गाउँपालिकाको ग्रामीण क्षेत्रमा दुग्ध उत्पादन तथा पशुपंछी उत्पादनको प्रशस्त सम्भावना रहेको हुँदा यो व्यवसायलाई विस्तार गर्नुको साथै यातायात सेवालाई सर्वसुलभ तरिकाले उनीहरूको पहुँचसम्म विस्तार गर्न सकेको खण्डमा धेरैवटा स्थानहरूमा दुग्ध चिस्यान केन्द्र, कोल्ड स्टोर खोल्न,

चित्र २: गढवा गाउँपालिकाको श्रोत नक्सा

मासुजन्य उद्योग, आदि विकास गर्न सकिनेछ। जसबाट रोजगार श्रृजना गरी समग्र गाउँपालिकाको आयमा वृद्धि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ।

यस गाउँपालिकामा भएका प्राकृतिक श्रोत र साधनलाई व्यवस्थित तथा वातावरणमैत्री प्रविधि अपनाएर उचित प्रयोग गर्न सकेमा सो क्षेत्रले कतिपय ग्रामीण इलाकाहरूमा स्थानीय स्तरमा आवश्यक रोजगारीको श्रृजना गर्नाको साथै स्थानीय श्रोत परिचालनमा समेत दिगोपना ल्याउन सकिने देखिन्छ।

गाउँपालिकाका क्षेत्रमा प्राकृतिक नदी तथा खोलाहरू भएको र थप केही अन्य ठाउँहरूमा ताल निर्माण गरी माछापालन व्यवसाय गरेमा सजिलैसँग रोजगारीका अवसरहरू बढ्नेसम्भावना रहेको छ। गाउँपालिकाको सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई संगठित र संस्थागत गरी वन क्षेत्रमा गैर काष्ठजन्य उत्पादनहरू जडिबुटी खेतीको अलावा मह उत्पादनलाई पनि प्रवर्द्धन गरी बजारीकरण गर्न सकेमा सोक्षेत्रको आर्थिक उन्नती गर्न थप टेवा पुग्ने देखिन्छ।

अर्कोतर्फ गाउँपालिका तथा नेपालमै बेरोजगारी बढ्दै गइरहेको र सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा रोजगारीको प्रशस्त अवसरहरू नभएकोले वैदेशिक रोजगारीमा आकर्षण बढेको देखिन्छ। यस गाउँपालिका इच्छुक युवाहरूलाई सीपमुलक तालिम प्रदान गरी एकीकृतरूपले देशमै रोजगारीका अवसरहरू श्रृजना गर्ने व्यवस्था भए गाउँपालिकाको आर्थिक विकासमा यस क्षेत्रले ठूलो योगदान पुऱ्याउने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ। यसका अतिरिक्त गढवा गाउँपालिकाको विकासका लागि विभिन्न सम्भावनामूलक उपायहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ। गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहको नदी तथा खोलाहरूबाट आधुनिक कुलो मार्फत् पानी सिंचाई गरी व्यावसायीक रूपमा खेती गर्न सके कृषि उत्पादनमा उल्लेखनीय वृद्धि हुन सक्छ। स्थानीय कच्ची सडकको स्तर वृद्धि गरी कालोपत्रे गर्न सके स्थानीय वासिन्दाले सुबिधा लिनुका साथै समग्र गाउँपालिकाको सुन्दरतामा वृद्धि हुन सक्छ। तरकारी, पशुपालन तथा अन्य कृषि उत्पादनको बजारको लागि समस्या नभएकोले व्यवसायिक कृषिउत्पादनलाई नै जोड दिनु सहज तथा उचित देखिन्छ। यस गाउँपालिका क्षेत्रमा औद्योगिक विस्तार गर्न सके स्थानीय स्तरमा रोजगारी वृद्धि गर्नसक्ने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ। यस क्षेत्रमा विभिन्न ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक स्थानहरू रहेकाले पर्यटन विकास गर्न सकिनेप्रशस्त सम्भावना रहेको छ।

सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी संघसंस्थाहरू यस क्षेत्रमा क्रियाशिल रहेकाले गाउँपालिकाको विकासमा साभेदार हुन सक्ने देखिन्छ। गाउँपालिका क्षेत्रमा उपभोक्ताहरूको वृद्धि भैरहेको सन्दर्भमा उद्योग, व्यापार र वाणिज्यको विकास हुनसक्ने सम्भावना देखिन्छ।

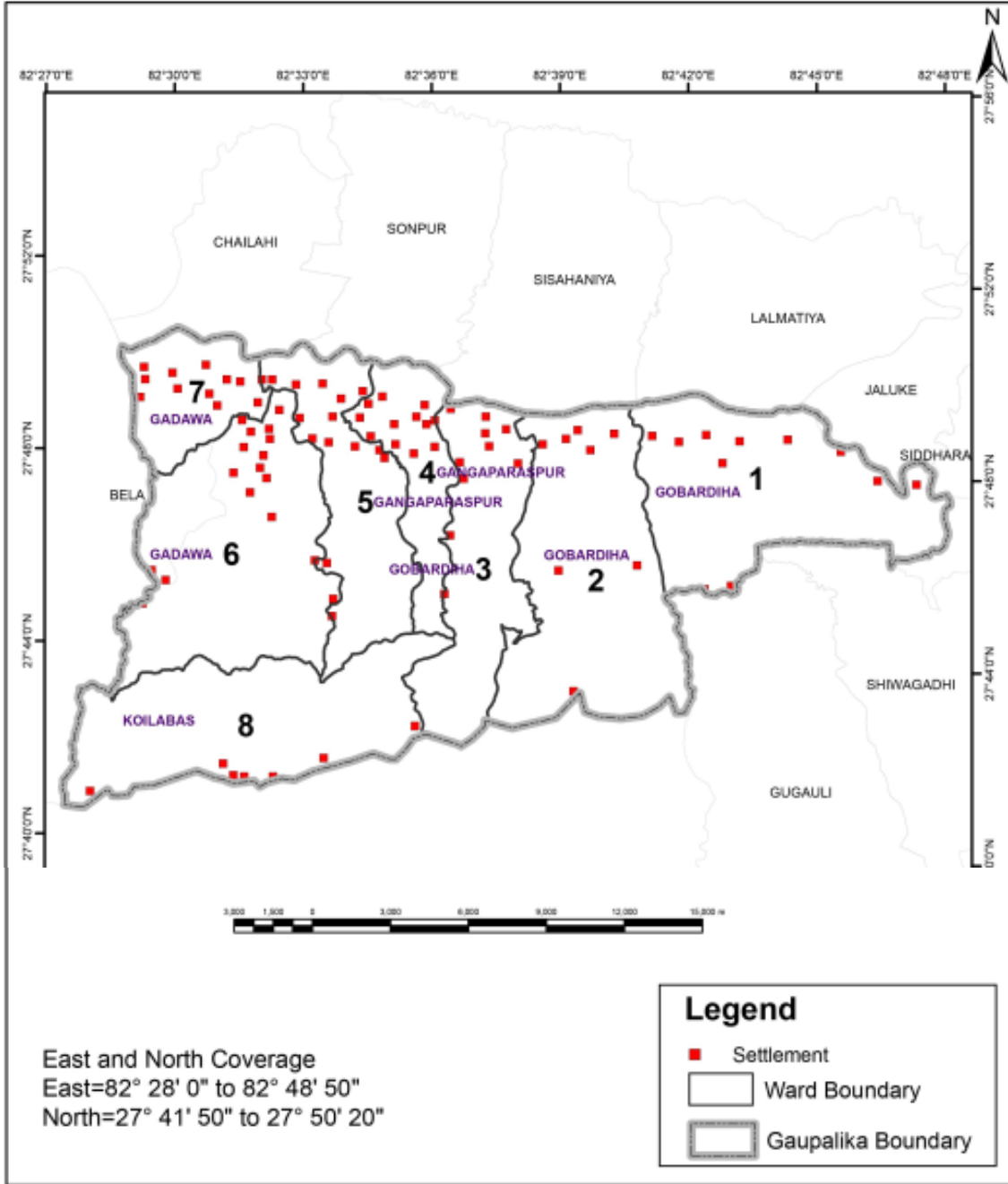
१.२.४ गाउँपालिकाका मुख्य बस्तीहरू:

साविकका चारवटा गाविसहरू एक आपसमा गाभिएर बनेको गढवापालिकामा ८ वटा वडा रहेका छन्। ती ८ वटा वडामा साना ठूला ८५ भन्दा बढि बस्तीहरू रहेका छन्। ति बस्तीहरूलाई तल उल्लेख गरीएको छ।

तालिका २: गढवा गाउँपालिकाको वडा अनुसार बस्तीको विवरण

वडा नं.	बस्तीको नाम
१	जेठानगाउँ, पत्रिगा, बडहरा, वनवारी, वनघुसी, मलमला, कलौनी, कालाकाँटे, धेद्रे, तहडा, जुरौनी, चिसापानी, रडसिङ, धानखोला
२	पचैया, कोठरी, बघमरुवा, चिमचिमे, सालभौरी, महदेवा, डाँडागाउँ, धुसा
३	माधवपुर, धैरेनी, गोबरडिहा, सुपैला, खैरा, खैरेनी, रतनपुर
४	सालभुण्डी (हडैया, मगरौता, नयाँबस्ती, गोविन्दनगर), खडगपुर (प्रसेहनी सानो, प्रसेहनी ठुलो) उठैया (रामनगर, थुसुकपुरवा, अजवढवा), पर्सा कटियान गाउँ, परस्पुर, अजगढवा, सुतैयाँ
५	ककहवा, खजरौटा, प्रनाहा, बोधिपुर, चैनपुर, धर्मपुर, बाँकी, सुनपुरवा, तकियापुर, पर्सिया
६	आँटीपाकर, प्रगतिनगर, प्रनाहा, भाली, गढवा बजार, थानदेउखुरी, बुद्धज्योती, भिङ्गहा सालघारी शिविसा, वनकट्टी, रामपुर, बालापुर, बालाखुट्टी, हाँसीपुर, मतपुर, खबरीटोल, मनिकापुर, अत्तरवेदुवा, सुन्दरनगर, कुमालटोल, कृष्णाटोल, वनघुसराटोल
७	घोरहा, सेमरी, मोतिपुर, कान्छीगाउँ, भारबैरा, कमनहवा, शान्तीपुर, लक्षिनपुर, चन्द्रपुर, भोजपुर, विजयपुर, मानपुर
८	खबरी नाका, कोइलाबास बजार, डाँडागाउँ, मुसीनाका

गढवा गाउँपालिकाको नक्सामा देखिएका बस्तीक्षेत्र:

१.२.५ जनसंख्या:

यस गाउँपालिकाको जनगणना २०६८ को तथ्यांक अनुसार घरधुरी र जनसंख्याको विवरण यस प्रकार रहेको छ। यो गाउँपालिकामा कुल ३८,५९२ जनसंख्या रहेको छ। जसमा ५२ प्रतिशत अर्थात् २०,१०३ महिला र ४८ प्रतिशत अर्थात् १८,४८९ पुरुष रहेका छन्। वडा नं. ६ मा सबैभन्दा बढि ६४४६ जनसंख्या रहेको छ भने वडा नं. ८ मा सबैभन्दा कम ८६८ जनसंख्या रहेको छ। वडा नं. १, ४ र

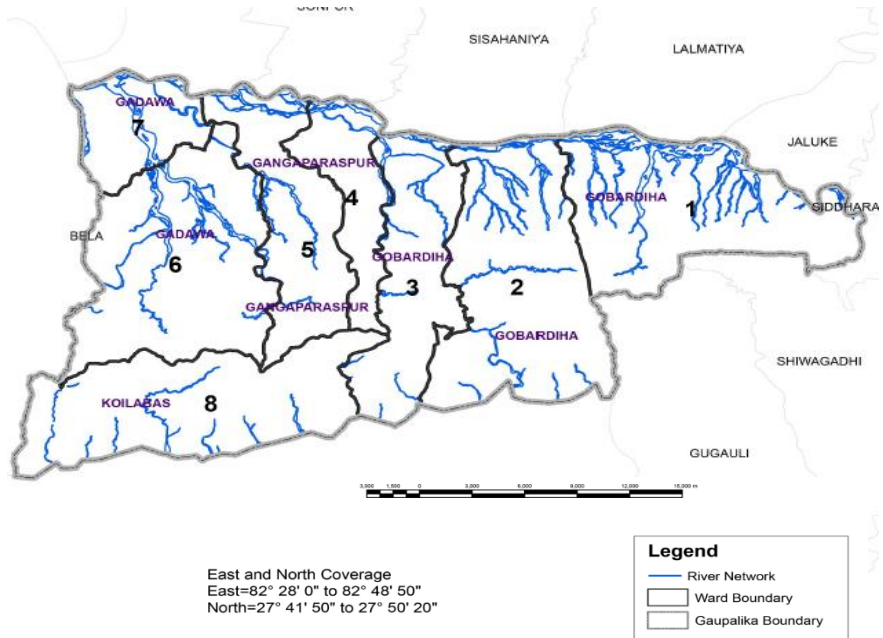
५ मा पनि ५ हजार भन्दा बढि जनसंख्या रहेको छ। यो गाउँपालिकामा मुख्य गरी थारु, यादव, क्षेत्री, ब्राम्हण, ठकुरी, मगर, र मुशिलम समुदायको बसोबास रहेको छ।

तालिका ३: गढवा गाउँपालिकाको वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरधुरी	महिला संख्या	पुरुष संख्या	जम्मा जनसंख्या
१	११५४	३१९०	२७००	५८९०
२	८५६	२४७२	२३९५	४८६७
३	८६३	२३२९	२२३६	४५६५
४	९५१	२६२८	२५००	५१२८
५	१०८०	२९७८	२८६६	५८४४
६	१२६०	३४०३	३०४३	६४४६
७	९१६	२६३४	२३५०	४९८४
८	१८७	४६९	३९९	८६८
जम्मा	७२६७	२०१०३	१८४८९	३८५९२

१.२.६ नदी, खोला तथा ताल तलैयाहरू

गाउँपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका थुप्रै नदीनाला, खोलाहरू, तालतलैयाहरू र पोखरीहरूले विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रूपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ। साथै यस्ता नदीनाला, खोलाहरू र तालतलैयाहरूबाट पशुहरूले पानी पिउने र किसानहरूले समेत आंशिकरूपमा सिंचाईको लागि पानीको प्रयोग गरेको देखिन्छ। मानव बस्तीको

चित्र ३: गढवा गाउँपालिकाको खोला तथा नदिहरूको नक्सा

विकास साथै अनुत्पादक पशुहरूको अत्यधिक चरीचरन र उपयोगले भु-मण्डलीय तापक्रममा वृद्धि तथा प्राकृतिक तालतलैयाहरूमा भूक्षय भई पुरिने क्रम जारी छ ।

यस गाउँपालिकामा धानखोला, मलमला, बहुवाखोला, भौरीताल, सुपैयाखोला, सिकहवा खोला, गौल नदी, कक्राहाखोला, गुरुखोला र खंग्री नदी आदि जलाधारहरू रहेका छन् ।

१.२.७ भुउपयोगको विवरण

भू-उपयोग हेर्दा गाउँपालिकाको २३४.०३ वर्ग कि.मि.(६५.२७० प्रतिशत) जग्गा वन क्षेत्रले ओगटेको छ । ५२.०२ वर्ग कि.मी. खेती योग्य जमिन (१४.५१ प्रतिशत) रहेको छ । खेतीयोग्य जमिन मध्ये अधिकांश जमिनमा मौसमी वर्षाको भरमा खेती गर्ने गरीएको छ । १०.३२ वर्ग कि.मी. चरण क्षेत्र तथा २.६१ वर्ग कि.मी. खोला, नदी, पोखरी आदी ले ढाकेको छ ।

तालिका ४: गढवा गाउँपालिकाको भुउपयोग विवरण

विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
खेतीयोग्य जमिन	५२.०२	१४.५१%
वनजंगल	२३४.०४	६५.२७%
भाडी	३४.९	९.७३%
चरन	१०.३२	२.८८%
खोला, नदी, पोखरी, पहाड आदि	२.६१	०.७३%

श्रोत: गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५

१.२.८ जिविकोपार्जन:

यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश जनसंख्या कृषिमा आश्रीत छ । आंशिक रूपमा रोजगारी तथा व्यापार व्यवसायमा समेत संलग्न रहेका छन् । देशभित्रै ज्याला मजदुरी गर्ने देखि बैदेशिक रोजगारीमा जाने संख्या पनि उल्लेख्य रहेको छ । सरकारी सेवामा यहाँका मानिसहरू कमै मात्रामा रहेका छन् भने मौसमी व्यापार व्यवसायमा समेत जनसंख्याको केहि हिस्सा संलग्न भएको पाइन्छ । धान, मकै, गहुँ, तोरी यहाँको प्रमुख बाली हो । वडाहरूमा बजारको विकास नहुँदा व्यापार व्यवसायका लागि वा दैनिक उपभोग्य सामग्री किनमेलका लागि गढवा, लमहि, भालुवाङ्ग लगायतका बजार पुग्नुपर्ने बाध्यता कायम छ ।

१.२.९ कृषि

आर्थिक सर्वेक्षण २०७४ अनुसार नेपालको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान २९.३७ प्रतिशत रहेको छ । नेपालमा करिब ६३ प्रतिशत जनसंख्या रोजगारी तथा जीविकाको लागि कृषिमा निर्भर रहेका छन् । वर्षेनी युवा जनशक्ति पलायनमा बढेत्तरी, अव्यवस्थित शहरीकरण, जग्गाको खण्डिकरण, घडेरीकरण, जग्गा बाँफो राख्ने प्रवृत्ति, समग्र कृषि क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् । कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक सिँचाई, सडक, विजुली, संचार, उद्योग र बजार व्यवसाय तथा उन्नत प्रविधिहरूमा पर्याप्त लगानी आर्कषण गर्न नसक्नु कृषि क्षेत्रको मूलभूत समस्या हो भने कृषि पेशालाई प्रतिस्पर्धा, नाफामूलक, सम्मानजनक र व्यवसायिक रूपमा स्थापित गर्नु पनि चुनौतीको रूपमा रहेको छ । नेपालमा कृषि क्षेत्र देशको प्रमुख रोजगार प्रदायक तथा कूल गार्हस्थ उत्पादनमा प्रमुख हिस्सेदार भै देशको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा रहेको छ । ग्रामीण जनताहरूको जीवनस्तरमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने

कृषि क्षेत्रको आधारभूत कृषि तथ्याङ्कलाई ग्रामीण विकासको सूचकको रूपमा लिन सकिन्छ। खाद्यान्न तथा नगदे बालीहरू फलफूल, पशुपंक्षी, मत्स्य सिंचाई साथै कृषि उत्पादन र क्षेत्रफलसम्बन्धी विविध सूचनाहरू कृषि तथ्याङ्कको क्षेत्रभित्र पर्ने भएतापनि नेपालमा सरकारी स्तरबाट राष्ट्रिय तथा स्थानीय स्तरमा कृषिसम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कको प्रमुख स्रोतको रूपमा कृषि विकास मन्त्रालय, सहकारी तथा गरीबी निवारण मन्त्रालय र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग रहेका छन्। स्थानीय उत्पादनको वृद्धि र विकास गर्न बजारीकरणतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ।

गाउँपालिकाको ठूलो भु-भाग जंगलले भरिएको हुँदा १४.५० प्रतिशत भु-भागमात्र कृषिका लागि उपयोगी क्षेत्र रहेको छ। सामान्यतः कृषि प्रणालीमा मुख्य अन्न बालीहरू धान, मकै, गहुँ आदि हुन्। यस्तै दलहन बालीमा अडहर, मास, मसुरो, केराउ, चना उत्पादन हुने गर्दछ। तेलहन बालीमा तोरी, सर्सीउँ, तिल उत्पादन गरीन्छ भने तरकारी खेती आलु, प्याज, काउली, भिन्डी, लसुन लगायत प्रमुख खाद्य तथा नगदे बाली हुन् र यिनको उत्पादकत्व पनि बढी छ। गाउँपालिकामा सबैभन्दा धेरै क्षेत्रमा खाद्यान्न र फलफूल बाली लगाइने गरेको छ भने तुलनात्मक रूपले न्यून क्षेत्रमा दलहन र मसला बाली लगाइने गरेको छ।

क) गाउँपालिकामा उत्पादन हुने बालीको विवरण

मानिसले लगाउने कुनै पनि प्रकारको विरुवा जुन मानिसको खाना, औषधी, पशुपालनको लागि दाना, फाइबर, आदि उत्पादन र अन्य नगद कमाउन प्रयोग हुन्छ भने त्यसलाई बाली भनिन्छ। गढवा गाउँपालिकामा उत्पादन हुने बालीहरूलाई निम्नअनुसार विभाजन गरीएको छ।

अन्न बाली: धान, गहुँ, मकै, कोदो, आलु

तेल बाली: तोरी, सर्सीउ, सूर्यमुखी, आलस

दाल बाली: चना, रहर, मसुरो, मास, सिमि, भटमास, केराउ

नगदे बाली: उखु, कपास, सनपाट

क) हिउँदे बाली : गाउँपालिकामा उत्पादन गरेको हिउँदे बालीहरूमा गहुँ, जौ, सर्सीउ, गोभी, तोरी,

मुसुरो, अडहर, मुंग, लौका, बन्दा, टमाटर, खुर्सानी, मुला, प्याज, लसुन, धनिया, गाँजर, सलगम, आलु आदि रहेका छन्।

ख) वर्षे बाली : यस गढवा गाउँपालिकाका प्रमुख वर्षे बालीहरूमा धान, मकै, अडहर, काको, लौका, बन्दा, टमाटर, खुर्सानी, मुला, आदि खाद्यान्न तथा तरकारी बालीको खेती हुने गर्दछ।

ख) कृषि बाली चक्र तथा उत्पादनको अवस्था:

यस गाउँपालिकामा मुख्य गरी उत्पादन हुने बालीहरूमा धान, मकै र गहुँ रहेका छन् भने सहायक बालीहरूमा जौ, आलु, तोरी रहेका छन्। तलको तालिकामा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको बाली चक्र तथा अर्को तालिकाले ती बालीहरूको उत्पादनको अवस्था देखाएको छ।

बालीचक्र तालिका:

बालीको नाम	महिना
धान	असार, साउन, भदौ, असोज, कार्तिक
मकै	जेठ, असार, साउन, भदौ
गहुँ	मंसिर, पुस, माघ, फाल्गुण, चैत्र
जौ	मंसिर, पुस, माघ, फाल्गुण, चैत्र
आलु	मंसिर, पुस, माघ
तोरी	मंसिर, पुस, माघ

ग) कृषि उत्पादनको अवस्था:

गढवा गाउँपालिकाको सबै बस्तीको विभिन्न बालीहरुको उत्पादनको औसत अवस्थालाई तलको तालिकाले प्रष्ट पार्न सक्छ। यो गाउँपालिकाको वडा नं. ७ मा अति राम्रो र १, ३, ४ र ५ मा धानको उत्पादन राम्रो देखिएको छ। अरु वडाहरुमा औसत रुपमा न्युन उत्पादन हुने देखिन्छ। वडा नं. २ र ३ मा मकैको उत्पादन राम्रो देखिएको छ भने अरु वडामा सामान्य रहेको देखिन्छ। समग्रमा गढवा गाउँपालिकामा धान, मकै र गहुँको उत्पादन राम्रो अवस्थामा रहेपनि अन्य बालीको उत्पादन सामान्य देखिन्छ।

बस्ती अनुसार स्थानीय बाली उत्पादनको अवस्था (उत्पादन नहुने ०, न्युन १, सामान्य २, राम्रो ३, अति राम्रो ४ अंक)												
वडा नं.	धान	मकै	गहुँ	आलु	अन्य तरकारी	मसुरो	रहर	तोरी	जौ	कोदो	केरा	आँप
१	३	३	३	२	४	३	०	४	१	०	०	१
२	२	४	१	१	१	२	३	०	०	०	०	०
३	३	४	४	३	३	३	३	३	१	०	४	०
४	३	३	३	२	२	३	०	३	०	०	०	२
५	३	३	४	३	३	४	३	२	१	०	३	०
६	२	२	२	१	१	२	०	२	०	०	०	०
७	४	२	२	२	१	१	०	१	०	०	०	१
८	०	२	१	१	२	०	०	१	०	०	१	०
कुल अंक	२१	२२	२०	१५	१८	१८	९	१६	३	०	८	४
औसत उत्पादन	३	३	२	२	२	२	१	२	०	०	१	१

परिच्छेद २: जलवायु परिवर्तनको अवस्था

२.१ जलवायु परिवर्तनको क्रम र परिदृश्य विश्लेषण

२.१.१ मौसमी पात्रो तथा जलवायु परिवर्तनको अवस्था पहिचान

जलवायु परिवर्तनको अवस्था थाहा पाउन विगत ३० वर्ष पहिले र अहिलेको मौसमको अवस्था थाहा पाउनुपर्ने हुन्छ । कम्तिमा ३० वर्षको वातावरणीय अवस्थाको मुल्यांकनबाट मात्रै जलवायु परिवर्तन भएको वा नभएको थाहा हुने हुँदा सबै वडाहरुमा त्यहाँको ३० वर्षको स्थानीय अवस्थाको मुल्यांकन गरीएको र सबै वडाको साभामा अवस्थालाई तलको तालिकामा राखिएको छ । वर्षा र तापक्रमको अवस्था तथा खेतीपातीको अवस्थालाई तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका ५: गढवा गाउँपालिकाको मौसमी पात्रो

सुचक	समय	महिना												देखिएको परिवर्तन तथा घटबढ	
		बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौस	माघ	फागुन	चैत्र		
वर्षा															
मनसुनी वर्षा	पहिले		*	**	***	***	*								पानी पर्ने क्रम घटेको तथा तिब्र वर्षाहुने क्रम बढेको
	अहिले			**	***	***									
हिउँदे वर्षा	पहिले							*	*	*	*	*	*	हिउँदे वर्षा हुने क्रम घटेको तथा अनिश्चितता बढेको	
	अहिले									*	*	*	*		
तापक्रम															
जाडो दिन	पहिले							*	*	***	***	*		जाडोको दिन घटेको तथा गर्मी दिनहरु बढेको, गर्मीको मात्रा पनि बढेको	
	अहिले								*	***	***				
गर्मी दिन	पहिले	**	***	***	***	***	*						*	मात्रा पनि बढेको	
	अहिले	**	***	***	***	***	**					*	**		
हुस्सु कुहिरो	पहिले								*	**	**	*		पहिले भन्दा हुस्सु लाग्ने कम हुन थालेको, समय र मात्रा दुवै घटेको	
	अहिले									**	*				
तुषारो	पहिले								*	*	*			तुषारो पर्ने समय र मात्रा दुवै घटेको	
	अहिले									*	*				

सुचक	समय	महिना											देखिएको परिवर्तन तथा घटबढ	
		वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौस	माघ	फागुन		चैत्र
खेतीबाली														
गहुँखेती	पहिले								*	*	*	*	*	लगाउने समय र भित्र्याउने समयमा केहि परिवर्तन भएको
	अहिले									*	*	*	*	
मकैखेती	पहिले		*	*	*	*	*							
	अहिले		*	*	*	*								
धानखेती	पहिले			*	*	*	*	*						
	अहिले			*	*	*	*							

नोट: वर्षा र तापक्रममा राखिएको *** ले धेरै, ** ले मध्यम तथा * ले कम हुने संकेत गर्दछ ।

गढवा गाउँपालिकामा वडास्तरमा भएको छलफलबाट तयार गरिएको मनसुनी वर्षा तथा हिउँदे वर्षाको समय र असर दुवै परिवर्तन भएको तालिकाले देखाएको छ । पहिले पहिले जेठमै मनसुन शुरु भइ असोज सम्म रहने गरेको मा अहिले असारमा शुरु हुने र भदौको अन्तिम वा असोजको शुरु मै सकिने गरेको छ भने वर्षाको तिब्रतामा वृद्धि भएको छ । साउनमा पर्ने लामो भरि पर्न छाडेको छ । मुसलधारे वर्षा बढि हुने गर्दा जनधनको क्षतिहुने घटनाहरु बढेको देखिन्छ । वर्षा र तापक्रममा आएको परिवर्तनले खेतीबालीको लगाउने र भित्र्याउने समयमा पनि केहि परिवर्तन भएको देखिन्छ ।

भविष्यको परिदृश्य:

मौसमी पात्रो तयार गर्दा लिइएका तथ्यांकलाई हेर्दा पालिकामा परिवर्तनका सुचकहरु वर्षा र तापक्रमका उपसुचकहरु मनसुनी वर्षा, हिउँदे वर्षा, जाडो दिन, गर्मी दिन, हिउँपर्ने, तुषारो सम्बन्धी करिब ३० वर्ष अघि र अहिलेको अवस्था मापन गरीएको छ । जसअनुसार:

१) मनसुनी वर्षा: विगत ३० वर्ष अघि यस पालिका क्षेत्रमा मनसुनी वर्षा जेठको अन्तिम हप्ता शुरु भइ असारमा पानी क्रम वृद्धि हुने र साउन, भदौ महिनामा अधिक वर्षा हुने गरेको थियो । असोजको दोश्रो हप्ता सम्म पानी पर्ने भइ असोजको दोश्रो हप्ता पछि मनसुन सकिने हुने गरेको थियो भने अहिले असारमा मनसुन शुरु हुने तथा असारमा कमै मात्रामा पानी पर्ने र साउन भदौ महिनामा अधिक वर्षा हुने गरेको पाइएको छ । भदौको अन्तिम हप्तामा पानी परेपछि मनसुन सकिने हुने गरेको छ । यो परिवर्तनको क्रमलाई हेर्दा भविष्यमा मनसुनी वर्षाको अवधि कम हुँदै जाने र वर्षाको तिब्रतामा वृद्धि हुने र यसका कारण समुदाय तथा बस्तीहरुमा जोखिम बढ्न सक्ने देखिन्छ ।

२) हिउँदे वर्षा: तीन दशक अघि यस पालिका क्षेत्रमा कार्तिकमा शुरु भएको हिउँदे वर्षा चैत्र सम्म रहने गर्दथ्यो । मंसिर र चैत्र महिनामा बढि वर्षा हुने र अरु महिनामा औसत वर्षा हुने गर्दथ्यो भने अहिले हिउँदे वर्षा हुने क्रम एकदमै कम भएको पाइएको छ । पौस, माघ, फागुन तथा चैत्र महिनामा केहि पानी पर्ने गरी मौसमी पात्रोमा उल्लेख भएपनि कुन महिनामा कति पानी पर्छ भन्ने अनुमान लगाउन मुश्किल हुने अवस्था आएको छ । यो अवस्थालाई हेर्दा भविष्यमा हिउँदे वर्षामा व्यापक कमी

आउन सक्ने देखिन्छ। यसका कारण स्थानीय समुदायको जिविकोपार्जनमा समेत असर पर्न सक्ने हुन्छ।

३) जाडो दिन: तापक्रम बृद्धि सम्बन्धी उपसुचकको रूपमा जाडो दिनको शुरुवात र अन्त्य हुने तथ्यांक पहिले र अहिले बिच तुलनात्मक अवस्था हेर्दा पालिका क्षेत्रमा पहिले कार्तिक महिनादेखि जाडो दिन शुरु हुने र पौस माघमा जाडो उत्कर्षमा पुग्ने र फागुन महिनामा सकिने हुने गर्दथ्यो भने अहिले मंसिर महिनामा जाडो शुरु भइ माघमा सकिने देखिएको छ। यसबाट जाडोका दिन घटेको प्रष्ट देखिन्छ। यसै क्रमलाई हेर्दा भविश्यमा तापक्रम क्रमशः बृद्धि भइ जाडोका दिन घट्न सक्ने देखिन्छ।

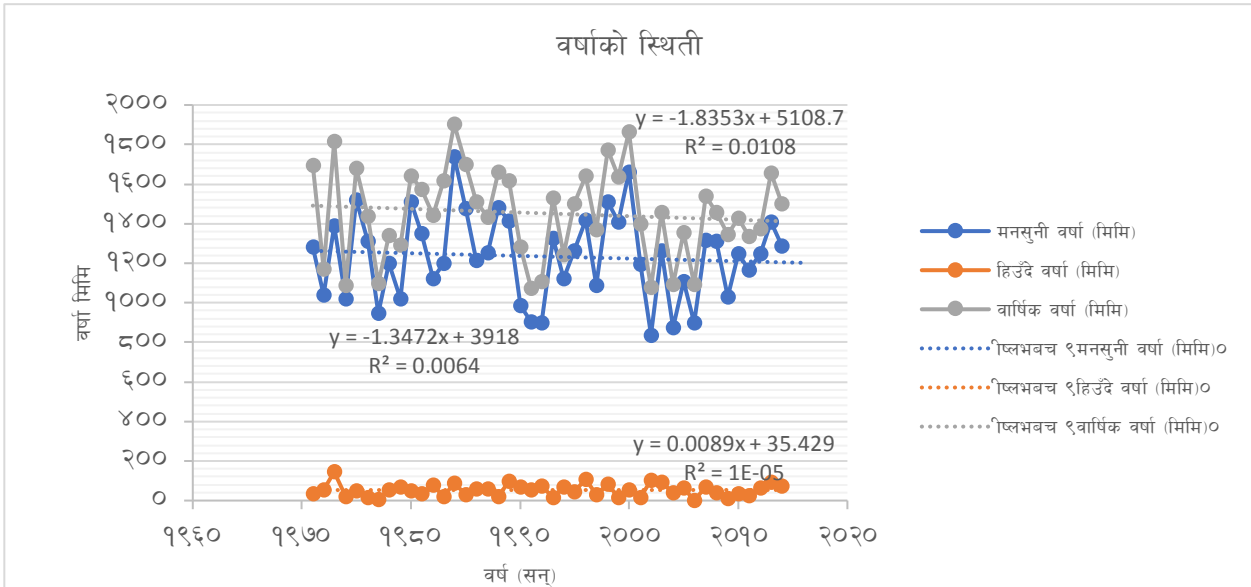
४) गर्मी दिन: पालिका क्षेत्रमा पहिले चैत्र महिनामा गर्मी शुरु भइ असोज सम्म रहने देखिएकोमा अहिले फागुनमा नै गर्मी शुरु भई कार्तिक सम्म रहने गरेको देखिएको छ, भने भविश्यमा गर्मी हुने दिन अझै बढ्न सक्ने देखिन्छ।

५) हुस्सु कुहिरो: यस पालिका क्षेत्रमा पहिले मंसिर महिनादेखि शुरु भइ फागुनको दोश्रो हप्तासम्म हुस्सु लाग्ने गरेको र अहिले पौसमा शुरु भएर माघ सम्म लाग्ने गरेको देखिएको छ। तापक्रम बृद्धिको असरले भविश्यमा हुस्सु कुहिरो लाग्ने महिना वा दिन अझ घट्न सक्ने देखिन्छ।

६) तुषारो: पालिका क्षेत्रमा पहिले मंसिर देखि माघ सम्म तुषारो पर्ने गरेकोमा अहिले पुस माघमा मात्र धेरै कम मात्रामा पर्ने गरेको देखिएको छ। भविश्यमा तुषारो पर्ने दिन र मात्रा अझ घट्न सक्ने देखिन्छ।

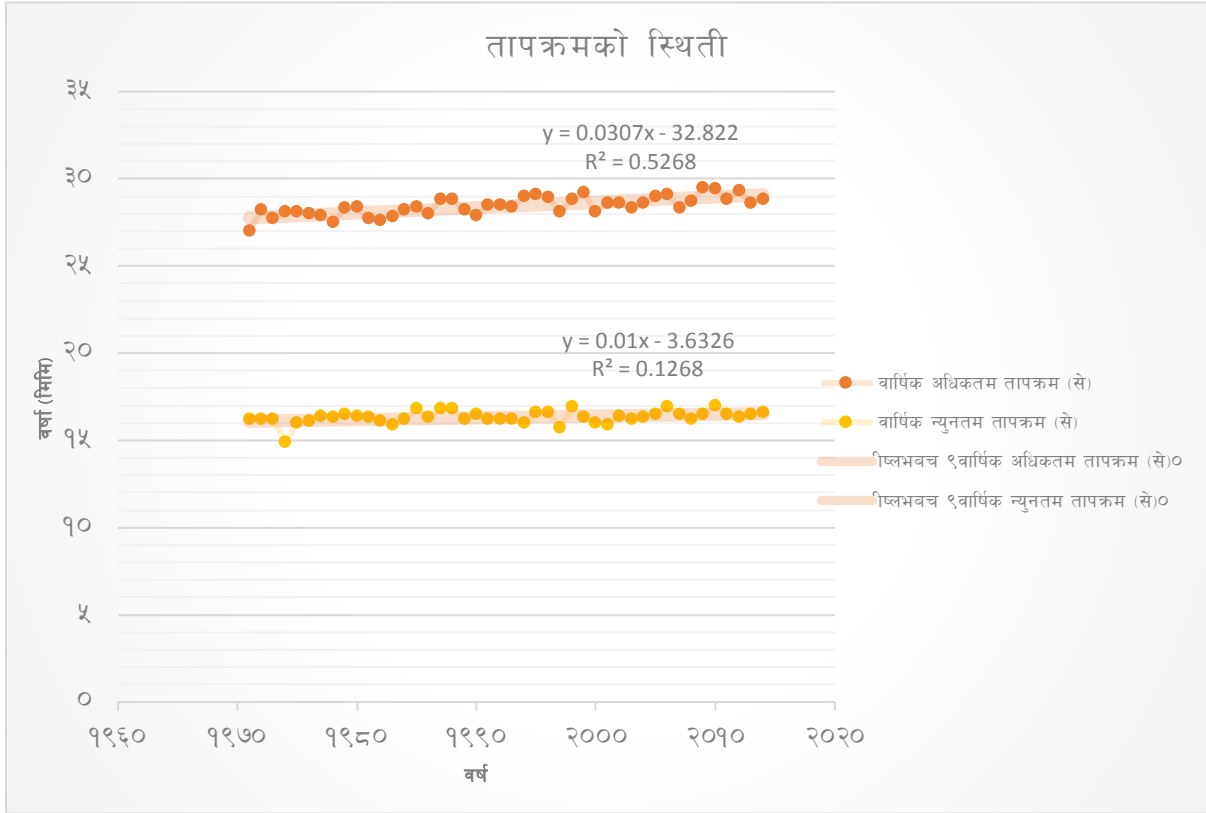
दाङ्ग जिल्लाको वर्षा र तापक्रमको तथ्यांक:

दाङ्ग जिल्लाको विगत ४४ वर्ष (सन् १९७१ देखि २०१४ सम्मको वर्षा र तापक्रमको तथ्यांक हेर्दा तापक्रम उतारचढाव हुँदै स्थिति रेखा क्रमशः बृद्धि हुँदै गरेको देखिन्छ, भने वर्षा घट्ने बढ्ने भएको लचकदार तथ्यांक देखिन्छ। तथापि औसतमा हेर्दा वर्षा पनि घटेको देखिन्छ। तापक्रमको स्थिती रेखा

चित्र ४: दाङ्ग जिल्लाको विगतको वर्षाको स्थिती चित्र

(Trend line) वार्षिक ०.०३०७ से (अधिकतम तापक्रम) का दरले उकालो तिर लम्केको देखिन्छ, भने वर्षाको स्थिती रेखा (Trend line) वार्षिक वर्षा १.८३५३ मिमिका दरले ओरालो लागेको देखिन्छ। जसले

चित्र ५: दांग जिल्लाको विगतको तापक्रमको स्थिती चित्र

भविश्यमा पनि क्रमशः तापक्रम बृद्धि हुने र वर्षा कम हुने कुरालाई इंगित गर्दछ।

जिल्लामा विगत लामो समयको वर्षाको तथ्यांकलाई हेर्दा कुल वर्षाको रेखा क्रमशः ओरालो लागेको देखिएको छ। त्यस्तै हिउँदे वर्षा र मनसुनी वर्षालाई छुट्टाछुट्टै हेर्दा, त्यसमा खिचिएको स्थिती रेखा (Trend line) लाई हेर्दा स्थिर जस्तै देखिए पनि वार्षिक वर्षामा भएको फरकपना, उतारचढावले औसतमा कुल वर्षालाई ओरालो गएको देखिन्छ। यो तथ्यांक हेर्दा भविश्यमा कुल वर्षाको मापन अभै घट्ने हुँदा यसको असर विभिन्न क्षेत्रमा पर्न सक्ने हुन्छ।

दायाँको रेखाचित्रमा दाङ जिल्लाको वार्षिक औसत न्युनतम र अधिकतम तापक्रम। यो चित्रमा हेर्दा न्युनतम तापक्रम लगभग स्थिर जस्तो देखिए पनि अधिकतम तापक्रम क्रमशः बढ्दै गएको देखिएको छ। अधिकतम तापक्रमको स्थिती रेखा (Trend line) उकालो लागेको स्पष्ट देखिन्छ। यसबाट के प्रष्ट हुन्छ भने जलवायु परिवर्तनको प्रमुख कारक तापक्रमको (Global warming) दिन प्रतिदिन बृद्धि भैरहेको छ। भविष्यमा यसको चढाइ अझ तिब्र हुनसक्ने देखिन्छ।

२.२ संकटासन्नता, जोखिम, क्षति तथा असर

२.२.१ जलवायुजन्य प्रकोपको घटनाक्रम (ऐतिहासिक समयरेखा)

गढवा गाउँपालिकाको प्रकोपको ऐतिहासिक तथ्यहरूलाई समेटेर विगत ३० वर्षका घटनाक्रमलाई तलको तालिकामा समावेश गरीएको छ। यो तालिकाले पालिका क्षेत्रभित्र विगतमा जलवायु परिवर्तनका कारण के कस्ता प्रकोपहरू आए र त्यसबाट के कस्तो असर पर्यो भन्ने देखिन्छ। र यस्ता असरहरू कम गर्न वा जोगिन समुदायले विगतमा के कस्ता प्रयासहरू गरे भन्ने देखिन्छ। विगत ३० वर्षको घटनाक्रम हेर्दा यस पालिकामा बाढी, पहिरो, अस्तिना, आगलागी, मानिसमा लाग्ने रोगव्याधि तथा कृषिबालीमा लाग्ने रोग किराको प्रकोप जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरूको पहिचान भएको छ। यी घटनाहरूबाट देखिएका असर तथा त्यस विरुद्धमा समुदायले गरेको प्रयासहरूलाई तलको तालिकामा हेर्न सकिन्छ। साथै उक्त घटनाहरूबाट भविष्यमा हुनसक्ने असरहरूको पनि अनुमान गरीएको छ।

तालिका ६: प्रकोपको घटनाक्रम (ऐतिहासिक समयरेखा)

साल	घटना	विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, पूर्वाधार निर्माण, मानव स्वास्थ्य र जिविकोपार्जन, जलश्रोत र उर्जा)	भविष्यमा हुनसक्ने असरहरू	बचाउका लागि स्थानीय समुदायले गरेका प्रमुख प्रयास/उपायहरू
२०४१	गोबरडिहा को आगलागी	७ घर, ७ गोठ जलेर नस्ट भएको, २ ओटा गोरु र ९ ओटा बाख्रा जलेर क्षती भएको	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	स्थानीय स्रोत को प्रयोग गरेर आगो निभाएको, पिडित लाइ विभिन्न निकाय वाट सहयोग संकलन गरेका
२०५२	आगलागी	खडकपुर हर्डया परस्पुरमा आगलागीका कारण भौतिक क्षति	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	तत्कालिन गाविसले चामल त्रिपाल आदि वितरण गरेको, स्थानीय समुदायले पनि सहयोग उठाएर वितरण गरेको
२०५५	मानिसमा रोग	दादुरा तथा औलो रोगले महामारीको रूप लिँदा गढवा गाउँपालिका लगायत देउखुरी क्षेत्रमा ठुलो असर परेको थियो।	आम्दानी घट्ने, जिविकोपार्जनमा समस्या आउने	
२०५५	आगलागी पचैहा समुदाय	३ घरगोठ जलेर नस्ट भएको	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	स्थानीय साधनस्रोत प्रयोगगरी आगलागी नियन्त्रण गरीएको। कर्कटपाताले घर छाउन लागीएको।
२०५५	रङ्ग सिंग खोला र राप्ति नदीमा ठुलो बाढी	जग्गा तथा बस्ती डुवान, पशु चौपयामा हानि, खेतीयोग्य जमिन कटान तथा उत्पादनमा क्षती	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	सुरक्षित स्थान को खोजि गरीएको, भकारी बाँध बनाएको
२०५६	बाढी	अजगढवा, सुतैया, घुसुकपुरवा, कटियानगाउँ, पर्सा बस्तीमा बाढीका कारण १०० घरधुरी, १४० बाखा, ५०० कखुरा, गोरु ६० र भैसी १० भन्दा बढि क्षति	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	रेडक्रस र गाविसले राहत वितरण गरेको
२०५६	पशु चौपयामा खोरेत रोगको महामारी	पशुको मृत्यु भएको, पशुजन्य उत्पादनमा कमी	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	घरेलु उपचार गरेको

साल	घटना	विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, पूर्वाधार निर्माण, मानव स्वास्थ्य र जिविकोपार्जन, जलश्रोत र उर्जा)	भविष्यमा हुनसक्ने असरहरु	बचाउका लागि स्थानीय समुदायले गरेका प्रमुख प्रयास/उपायहरु
२०५६	वाढी सुपैला	२ वटा गोठ बगाएको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	स्थानिय स्रोत साधनको प्रयोग गरी तटबन्ध गरेको
२०५७	सुक्खा खडेरी	मकै वालीमा ठुलो नोक्सान भएको, धानको उत्पादन कम भएको, खाने पानीको समस्या भएको, आगलागीका घटना बढेको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, पानीको समस्या पर्न सक्ने,	डिप बोरिङ्ग र स्यालो ट्युबवेल प्रयोग गरेको
२०५८	आगलागी , प्रनाहा	२४ घरमा क्षति भएको, सम्पूर्ण सामान जलेर नष्ट भएको	गर गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	विभिन्न संघ सस्था हरूले सहयोग प्रदान गरेको
२०६०	रङ्ग सिंग खोला र राप्ति नदीमा ठुलो बाढी	जग्गा तथा वस्ती डुवान, पशु चौपयामा हानि, खेतीयोग्य जमिन कटान तथा उत्पादनमा क्षती	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, समुदायमा जोखिम बृद्धि हुने	वाढी पिडित लाई सुरक्षित ठाउमा स्थानान्तरण गरेको, राहत संकलन गरी वितरण गरीएको, सरकारी निकायको ध्यानाकर्षण गाराएको
२०६२	वाढी	प्रनाह, वनकट्टी, मतपुर, हाँसीपुर, आँटिपाकर, थानदेउखुरी, गढवा, बालापुर, बालाखुट्टी लगायतका वस्तीमा भौतिक क्षति भएको ।	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, जोखिम बृद्धि हुने	
२०६२	वाढी	कार्तिक महिनामा आएको बाढीले धानवालीको नोक्सानी गरेको धेरै जग्गामा कटान तथा पटान समेत गरेको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, समुदायमा जोखिम बृद्धि हुने	तटबन्धनको काम शुरु गरेको
२०६२	वाढी	मानव वस्ती (वस्ती डुवानमा परेको), कृषि तथा पशुपालन (खेत नष्ट भएको, पशुहरु बगाएको), सार्वजनिक सम्पत्ति र स्रोत (सार्वजनिक बाटो र कुलो बगाएको)	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, समुदायमा जोखिम बृद्धि हुने	विभिन्न संघ सस्था हरूले सहयोग प्रदान गरेको, प्रहरी ले खोज उद्धार गरेको, समुदायमा एक अर्कालाई सहयोग गरेको, सामुहिक रुपमा बाटो र कुलोको पुन निर्माण गरेको
२०६३	आगलागी	४ वटा घरगोठ जलेको	गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	समुदायले पुनः घर निर्माण मा सहयोग गरेको सामुदायिक वनले घर निर्माण सामग्री प्रदान गरेको, राहत संकलन गरी वितरण गरीएको नेपाल रेडक्रसले त्रिपाल लगायत भाडाकुँडाको व्यवस्था गरेको , सामुदायिक वनमा अग्निरेखा बनाएको
२०६४	आगलागी	वडा नं. ६ को रामपुरटोलमा २० घरगोठ जलेर नष्ट, ७५ लाख भन्दा बढिको क्षति भएको । थानदेउखुरीमा ७ घर नष्ट भएको, ५० लाख बढिको क्षति ।	गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	
२०६५	पशुचौपायमा रोग	पशु चौपायामा खोरेत, भ्यागुतेरोग, चरचरे आदि विभिन्न प्रकारका रोगहरु पशु चौपायामा महामारीको रुपमा फैलिएको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने,	
२०६५	वाढी धैरेनी	४ घरधुरी डुवान भई अन्न भाडाकुडा बगाएको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिबी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, समुदायमा जोखिम बृद्धि हुने	तटबन्धन गरेको

साल	घटना	विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, पूर्वाधार निर्माण, मानव स्वास्थ्य र जिविकोपार्जन, जलश्रोत र उर्जा)	भविष्यमा हुनसक्ने असरहरु	बचाउका लागि स्थानीय समुदायले गरेका प्रमुख प्रयास/उपायहरु
२०६६	असिना	खडकपुर टोलमा गहुँ तरकारी मसुरो आदिमा क्षति गरेको, कटियान गाउँ, पर्सा र परस्पुरमा समेत असर, खाद्य सुरक्षामा असर	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	सरकारले मालपोत मिनाहा गरेको
२०६६	आगलागी	आँटीपाकरमा घरमा आगजनी हुँदा १ लाखको क्षति	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	
२०६६	आगलागी पुतली बजार	१ वटा गोठजलेर नष्ट भएको ।	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	
२०७३	महदेवा समुदाय बाढी	गोठमा बाँधेका ३ वटा गोरु बगाएको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, समुदायमा जोखिम बृद्धि हुने	खोलाको पानि नियन्त्रणका लागि स्थानिय साधन स्रोतप्रयोग गरी रोकथाम गरीएको ।
२०७३	आगलागी (बाँकी)	आर्थिक र जीविकोपार्जनमा असर परेको, ५० घरमा क्षति, अन्नपाल जलेर नष्ट	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	विभिन्न संघ सस्था हरुले सहयोग प्रदान गरेको
२०७४	खडेरी	अन्नवाली उत्पादनमा कमी, आयआर्जनमा कमी	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, पानीको समस्या पर्न सक्ने, अन्य जोखिम बृद्धि हुने	स्थानीय सरकार र वडा कार्यालय अनि सम्बन्धित सरोकारवाला हरुलाई डीप वोरिंग को लागी सहयोग मागेको, कतै कतै स्यालो ट्युव वेल गाडेको, सिचाई कुलोको लागी अनुरोध गरेको
२०७५	हावाहुरी	हडैया, बुडेनी मगरौता नयाँबस्ती खडकपुर प्रसहनी आदि बस्तीमा घरबस्ती तथा खेतीवाली नष्ट गर्ने गरी हावाहुरी आएको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, कृषि उत्पादन घट्ने	केन्द्र सरकारले जस्तापाता सहयोग गरेको
२०७५	आगलागी सुपैला	५ घर ३ गोठ जलेर नष्ट, १ जनाको मृत्यु, पशु तथा पंक्षी जलेर नष्ट	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	फूसको छाना विस्थापित गरी टिनको छाना लगाएको
२०७६	कृषिमा रोग किरा (फौजि किरा र सलह)	वडा नं. ६ भरीमा मर्क वाली नष्ट गरेको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, कृषि उत्पादनमा कमी हुने	
२०७६	हावाहुरी सुपैला	सुपैलाको १६ ओटा घरको छानो उडाएको	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, कृषि उत्पादनमा कमी हुने तथा आवासमा समस्या हुनसक्ने	स्थानीय स्तरमा परम्परागत रुपमा भएको तिनको छानो माथी इटाको बार लगाएको
२०७७	आगलागी	चैत्र २१ गते सालघारी टोलमा आगलागी हुँदा घर, सुनचाँदी, अन्नपात नगद लगायतको क्षति	गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	
२०७७	फौजी र सलह किराको प्रकोप	सम्पूर्ण अन्नवाली नष्ट, खाद्यान्नको अभाव	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, अन्य जोखिम बृद्धि हुने	विषादीको प्रयोग गरेको, किरा मार्ने काम समेत गरेको, ठुलो आवाज निकालेर हल्ला गरेर सलह किरा धपाएको, खेतमा गाईवस्तु धपाएर किरा उडाएको
२०७७	सलाह किराको आतंक	सबै किसिमको अन्नवाली, फलफुल र अन्य वोट विरुवा मा क्षती गरेको	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने,	थाल बजाएर किरा भगाएको, ठुलो आवाज निकालेर हो हल्ला गरेर सलाह भगाएको, खेतमा गाईवस्तु धपाएर सलह भगाएको

साल	घटना	विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, पूर्वाधार निर्माण, मानव स्वास्थ्य र जिविकोपार्जन, जलश्रोत र उर्जा)	भविष्यमा हुनसक्ने असरहरु	बचाउका लागि स्थानीय समुदायले गरेका प्रमुख प्रयास/उपायहरु
२०७७	खडेरी	कृषि तथा पशुपालन, हिउदे बालीमा क्षती	आम्दानीको श्रोत घट्ने, गरिवी बढ्ने, खाद्यान्नको अभाव हुने, पानीको समस्या पर्न सक्ने,	स्यालो ट्युब बेल तथा बोरिंग हरु को प्रयोग गरेको

२.२.२ प्रकोप तथा जोखिमको जोडागत स्तरीकरण:

माथिको ऐतिहासिक घटनाक्रमको छलफलबाट यस गाउँपालिकामा मुख्य असर भएका ९ वटा प्रकोपहरु पहिचान भएका छन् । बाढी, पहिरो, खडेरी, कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप, आगलागी, पशु चौपायामा रोग, असिना, हुरीबतास तथा मानिसमा रोग जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरुको पहिचान भइ तिनिहरुको जोडागत स्तरीकरणबाट प्रत्येक वडामा कुन प्रकोप बढि असरदार छन् भन्ने देखाइएको छ । सबै वडाको प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण तालिका अनुसुचि ५ मा राखिएको छ । वडा नं. १ को जोडा स्तरीकरण हेर्दा यस वडाको प्रमुख प्रकोपको रुपमा खडेरी, बाढी, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप तथा हुरीबतास देखिएको छ ।

तालिका ७: गढवा गाउँपालिकाको वडा नं. १ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. १									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी	X		खडेरी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
पहिरो	X	X	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी	X	X	X	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा	X	X	X	X	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा
आगलागी	X	X	X	X	X	आगलागी	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग	X	X	X	X	X	X	पशु चौपायामा रोग	हुरीबतास	पशु चौपायामा रोग
असिना	X	X	X	X	X	X	X	हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास	X	X	X	X	X	X	X	X	हुरीबतास
मानिसमा रोग	X	X	X	X	X	X	X	X	X
जम्मा	८	१	९	७	३	४	३	६	४
स्तर	२	७	१	३	६	५	६	४	५

त्यस्तै वडागत रुपमा भएको छलफल अनुसार पालिकाभरीको प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण हेर्दा खडेरीको प्रकोप सबैभन्दा बढि देखिएको छ भने कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप दोश्रोमा, बाढी

तेश्रोमा र हुरीबतास चौथोमा देखिएको छ। वडा नं. १, २, ३, ४ र ६ मा खडेरीको असर बढि देखिएको छ। वडा नं. ५ मा कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप बढि देखिएको छ। त्यस्तै कम असर भएका प्रकोपहरुमा असिना र पहिरो देखिएको छ। पछिल्लो समयमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको सकृयता र जनचेतनाको अभिवृद्धिले गर्दा आगलागीको प्रकोप तुलनात्मक रुपमा घटेको पाइएको छ भने समुदायमा यसको असर पनि अरु प्रकोप भन्दा कम भएको पाइएको छ।

तालिका ८: गढवा गाउँपालिकाको प्रकोपको जोडागत स्तरीकरणको आबृत्ति तालिका

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा अनुसार (आबृत्ति)									
प्रकोप	वडा नं.१	वडा नं.२	वडा नं.३	वडा नं.४	वडा नं.५	वडा नं.६	वडा नं.७	वडा नं.८	जम्मा अंक
खडेरी	९	९	९	९	५	९	५	७	६२
कृषि बालीमा रोग किरा	७	७	८	८	९	७	७	२	५५
बाढी	८	९	४	५	५	४	७	७	४९
हुरीबतास	६	६	७	७	७	३	५	५	४६
पशु चौपायामा रोग	३	४	५	५	७	६	७	५	४२
मानिसमा रोग	४	४	४	४	३	८	८	७	४२
आगलागी	३	३	५	३	६	४	२	८	३४
असिना	३	३	२	२	२	१	२	३	१८
पहिरो	१	१	१	१	१	२	१	१	९

२.२.३ समुदायमा प्रकोप तथा जोखिमको असर:

जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित अथवा जलवायुजन्य घटनाले निम्त्याएका विविध प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट कुन वर्ग तथा समुदायलाई कति धेरै असर पुर्याएको छ भन्ने पहिचान गरी देहायको तालिकामा राखिएको छ। उक्त तालिकामा फरक फरक प्रकोपको लागि विभिन्न उमेर समुह, लिंग, जातजाति तथा आर्थिक अवस्थामा विविधता भएका समुदाय माथिको असर प्रस्तुत गरीएको छ। प्रकोपहरुका कारण पारिवारिक जिम्मेवारी र प्रकोप विरुद्धको कामहरुमा बढि समय खर्चिनुपर्ने भएको हुँदा युवा वर्गलाई तुलनात्मक रुपमा बढि असर परेको देखिन्छ। त्यस्तै लैंगिक हिसाबले पुरुष भन्दा महिलाहरुलाई बढि असर, सम्पन्नताका हिसाबले हेर्दा अति विपन्न वर्ग, जातजातिका हिसाबले दलित समुदायमा प्रकोपहरुको असर बढि देखिएको छ।

तालिका ९: गढवा गाउँपालिकाको समुदायमा प्रकोपको असर मूल्यांकन तालिका

सि. नं.	प्रकोप	जलवायु जन्य जोखिमको अवस्था (असर हुँदै नभएको वा अति कम ०, न्युन १, सामान्य २, बढि ३, अति बढि ४ अंक)													
		उमेरका आधारमा				लिंगका आधारमा		सम्पन्नताका आधारमा				जातजातिका आधारमा			
		बाल बालिका	युवा	पौढ	बृद्ध बृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम	सम्पन्न	दलित	जनजाति	ब्राम्हण क्षेत्री ठकुरी	अन्य
१	बाढी	३	३	२	१	२	३	३	३	२	२	३	३	३	०
२	पहिरो	३	३	२	१	२	३	३	३	२	२	३	३	३	०
३	खडेरी	१	३	३	१	३	२	३	३	२	२	३	२	३	०
४	कृषि बालीमा रोग किरा	०	३	३	२	३	२	४	३	३	१	३	३	२	०
५	आगलागी	०	३	२	१	३	३	२	२	३	२	२	२	३	०
६	पशु चौपायामा रोग	०	२	२	१	३	२	२	२	३	२	२	३	३	०
७	बोटविरुमा रोग	०	२	२	०	२	२	१	२	२	१	२	२	३	०
८	असिना	०	२	३	१	३	३	३	३	२	२	३	१	२	०
९	हुरीबतास	१	२	२	१	२	२	३	२	२	२	३	१	२	०
१०	मानिसमा रोग	२	१	१	२	३	२	३	२	२	२	३	२	२	०
	जम्मा	१०	२४	२२	११	२६	२४	२७	२५	२३	१८	२७	२२	२६	०

२.३ जिविकोपार्जन र पारिस्थितकीय प्रणालीमा जलवायुजन्य प्रकोप र विपदका जोखिम विश्लेषण एवम् संकटासन्नताको स्तरीकरण:

२.३.१ प्रकोप तथा जोखिमको नक्सांकन:

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तर्जुमाको लागि गरीएको कार्यशाला गोष्ठीमा सहभागिहरुबाट लिइएको तथ्यांक तथा नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रमले तयार पारेको जोखिम मानचित्रावली (Hazard Mapping) मा समेत गढवा गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा भएका जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमको पहिचान गरीएको छ ।

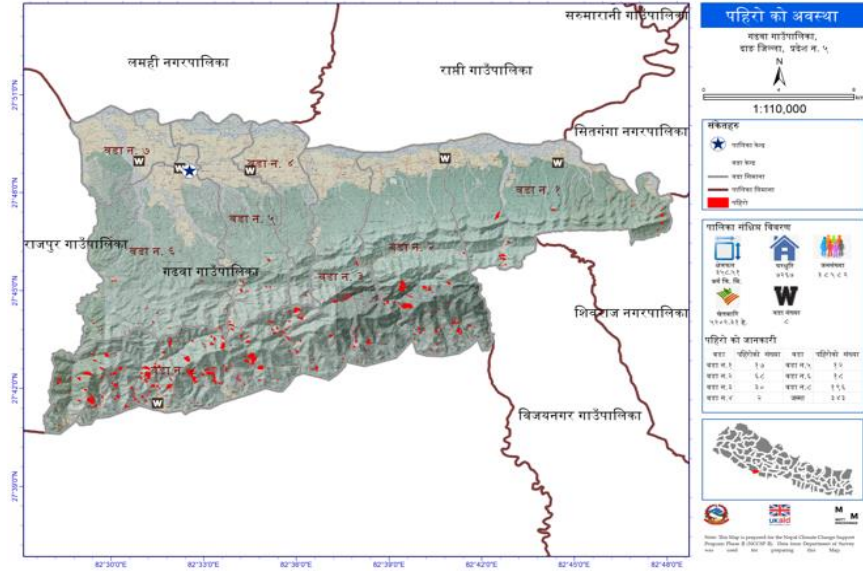
गढवा गाउँपालिकामा वडास्तरमा तथा पालिकास्तरमा गरीएको छलफलबाट ९ वटा स्थानीय प्रकोपहरुको पहिचान भएको छ । खडेरी, पहिरो, बाढी, कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप, पशुचौपायामा रोग व्याधी, असिना, हावाहुरी, आगलागी, मानिसमा रोग जस्ता प्रकोपहरु देखिएका छन् । जसमध्ये

खडेरी तथा बाढी र कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोपको असर उच्च छ भने असिना र आगलागीको असर न्यून देखिएको छ ।

१. पहिरोको जोखिम नक्सांकन:

गढवा गाउँपालिकाको Hazard Mapping का लागि नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रमले तयार गरेको पहिरोको जोखिमको नक्सांकनमा हेर्दा यस गाउँपालिकाको चुरे (पहाड) क्षेत्रमा पहिरोको बढि जोखिम देखिएको छ । चुरे पहाडी क्षेत्र गढवा गाउँपालिकाको सबै वडा (वडा नं. ७ बाहेक) मा पर्ने हुँदा ७ वडा वडामा पहिरोको जोखिम देखिन्छ ।

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) तर्जुमाका क्रममा वडा स्तरमा भएको छलफल एवं गोष्ठीमा लिइएको तथ्यांक अनुसार वडा नं. १ को रंगसिंग र धानखोला बस्तीमा पहिरोको केहि

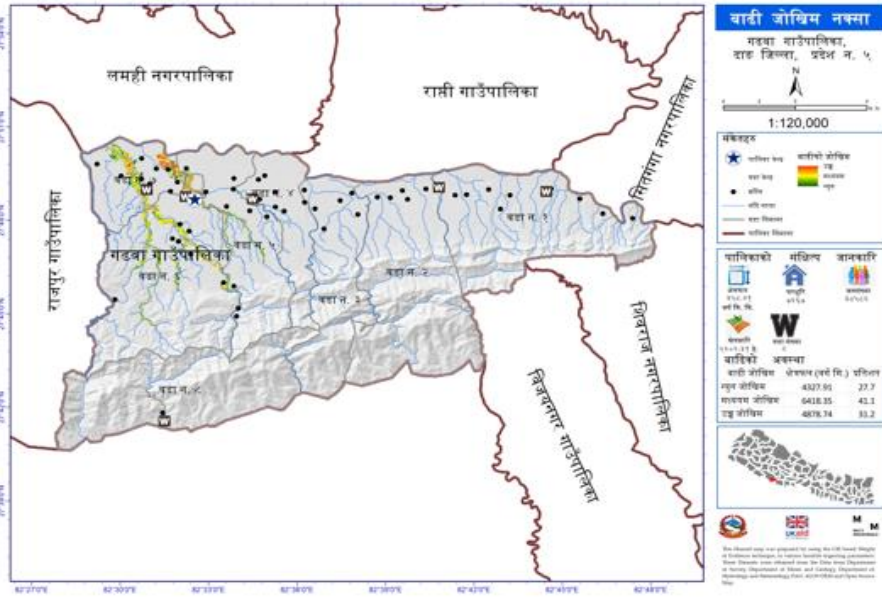
चित्र ६: गढवा गाउँपालिकाको पहिरोको अवस्था (श्रोत: NCCSP2)

असर देखिएको छ । वडा नं. ३ का बस्तीहरुमा सामान्य असर देखिनुका साथै वडा नं. ४ को सालभुण्डी क्षेत्रमा केहि असर देखिएको छ । वडा नं. ६ को वनकट्टी, रामपुर, मतपुर, खवरी, मनिकापुर र वनघुसरीटोलमा पनि पहिरोको सामान्य असर देखिएको छ ।

२. बाढी जोखिमको नक्सांकन:

गढवा गाउँपालिका खास गरी चुरे पहाडी क्षेत्र तथा भित्री मधेस क्षेत्रमा पर्ने भएकोले अधिकांश भुभाग तथा समथर भुभागमा पर्दछ । समथर भुभाग भएका कारण बस्तीहरुमा बाढी तथा डुबानको समस्या अधिक रहेको छ । समथर मैदानी भुभागमा भएका नदिहरुमा पानीको बहाव उच्च भएको समयमा निकासमा समस्या आउने हुँदा नदी आसपासका बस्ती तथा जमिनहरुमा डुबान हुने गर्दछ । नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रमले Hazard Mapping मा देखाएको नक्सामा वडा नं. ५, ६ र ७ मा बाढीको जोखिम बढि देखिएको भए पनि वडास्तरीय गोष्ठीमा वडा नं. १ को मलमला र कलौनी क्षेत्रमा बाढीको जोखिम उच्च देखिएको छ । त्यसैगरी वडा नं. २ को चिमचिमे र सालभौरी, वडा नं.

३ को गोबरडिहा र खैरा, वडा नं. ७ को घोरहा, सेमरी, मोतिपुर र कान्छीगाउँ मा बाढीको जोखिम उच्च देखिएको छ । यस बाहेकका बस्तीहरुमा पनि बाढीको जोखिम देखिए पनि सामान्य तथा न्युन

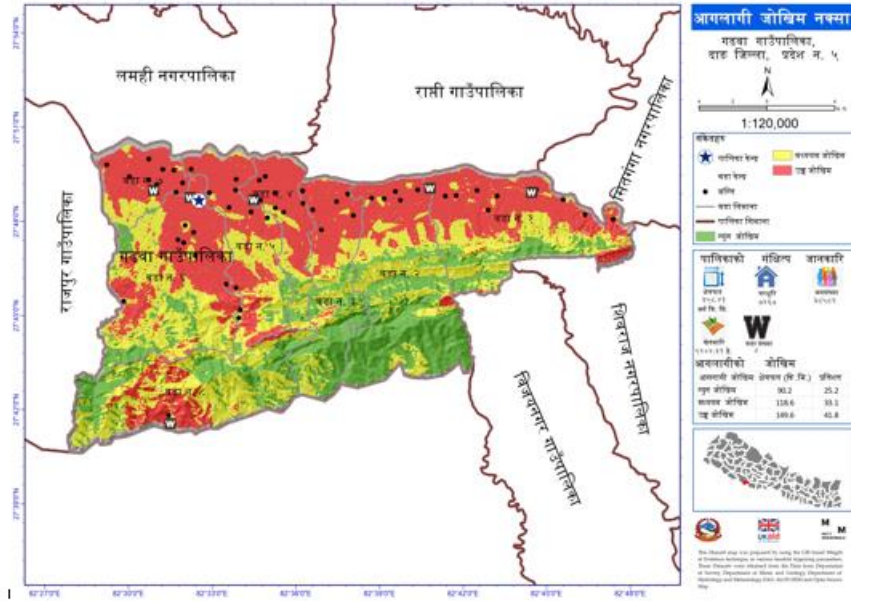

जोखिम रहेको पाइएको छ । समग्रमा गढवा गाउँपालिकाको वडा नं. ५, ६ र ७ मा बाढीको जोखिम बढि भएको पाइएको छ भने राप्ति नदीका कारण वडा नं. १, २, ३ र ४ पनि जोखिममा नै देखिन्छ ।

चित्र ७: गढवा गाउँपालिकाको बाढी जोखिमको नक्सा (श्रोत NCCSP2)

३. आगलागी जोखिम नक्सांकन :

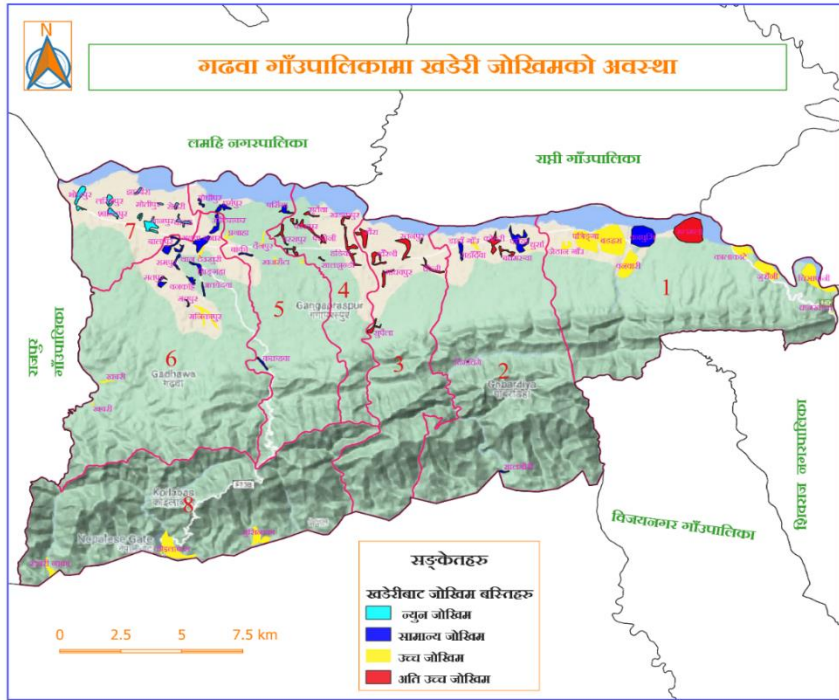
गढवा गाउँपालिकाको अधिकांश भुभाग वन क्षेत्रले ढाकेको छ । बस्ती भएका स्थानमा घरहरु बाक्लो र घना बस्ती भएको हुँदा आगलागीको सम्भावना अधिक छ । सुख्खा मौसममा वन डढेलो लाग्ने हुनाले वनको क्षति हुनुको साथै बाक्लो बस्तीमा पनि आगो लाग्ने हुँदा धेरै क्षति हुने हुन्छ । नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रमले तयार गरेको गढवा गाउँपालिकाको जोखिमको मानचित्रावली (Hazard Mapping) मा वन क्षेत्र भन्दा पनि बस्ती क्षेत्रमा आगलागीको उच्च जोखिम देखाएको छ ।

चित्र ८: गढवा गाउँपालिकाको आगलागी जोखिम नक्सा (श्रोत: NCCSP2)

४. खडेरी जोखिम नक्सांकन:

गढवा गाउँपालिकाको वडास्तरीय कार्याशाला गोष्ठिको छलफलबाट यस गाउँपालिका भित्र भएका बस्तीहरुमा खडेरीको असर मुल्यांकन गरीएको छ। उक्त मुल्यांकनबाट धेरैजसो बस्तीहरुमा खडेरीको प्रकोप तथा जोखिम उच्च रहेको देखाएको छ। सिंचाई सुविधाको पर्याप्त व्यवस्थापन हुन नसक्दा खडेरीको असर न्युन आय भएका किसान वर्गमा परेको छ।

चित्र ९: गढवा गाउँपालिकाको खडेरी जोखिम नक्सा

वडास्तरीय गोष्ठिमा भएको मुल्यांकन अनुसार वडा नं. १ को मलमला, तहडा र धोद्रे, वडा नं २ को कोठरी र बघमरुवा, वडा नं ३ र ४ को सबै बस्तीहरुमा खडेरीको असर उच्च देखिएको छ।

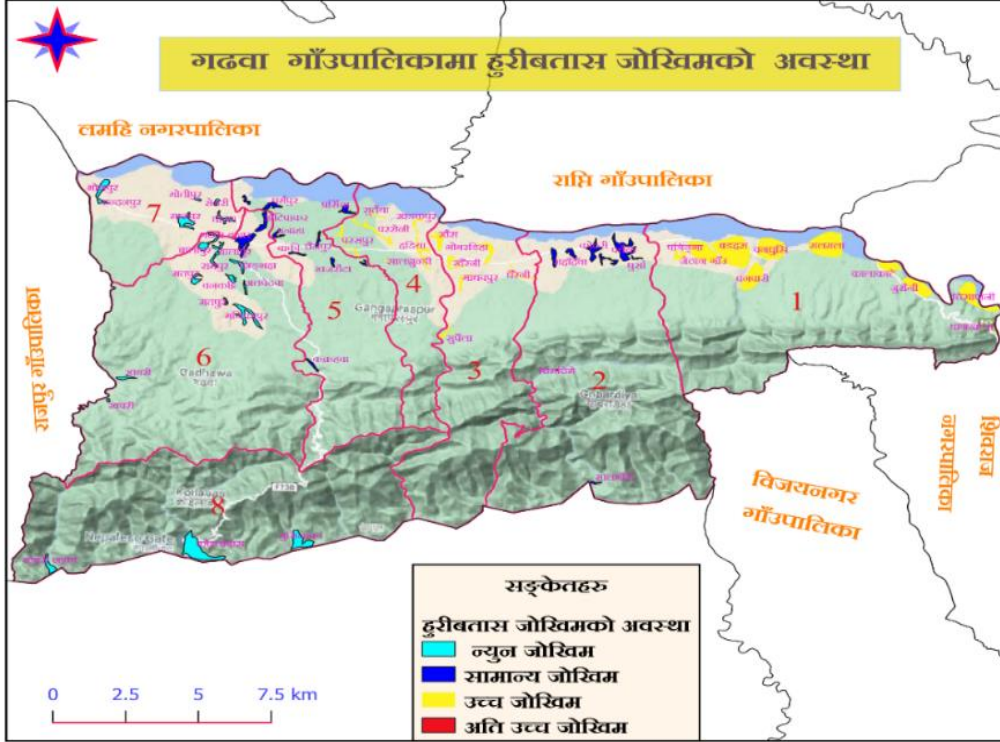
खडेरी असरको मुल्यांकन अनुसार नै यो नक्सा तयार गरीएको हो। यसमा अति उच्च असर देखिएका

बस्तीहरुलाई रातो, उच्च असर भएका बस्तीहरुलाई पहेँलो, सामान्य असर भएका बस्तीहरुलाई गाढा निलो र न्युन असर भएका बस्तीहरुलाई आकासे रङ्गले संकेत गरीएको छ। समग्रमा हेर्दा गढवा गाउँपालिकाको वडा नं ३ र ४ मा खडेरीको उच्च जोखिम रहेको र समग्र पालिका भरीको तथ्यांक हेर्दा सबैभन्दा बढि असर गरेको प्रकोपको रूपमा पनि खडेरी नै देखिएको छ।

५. हुरीबतासको जोखिमको नक्सांकन:

गढवा गाउँपालिकाको नौ वटा मुख्य प्रकोपहरु मध्येको एक हो हुरीबतास। विशेष गरी चैत्र र बैशाख महिनामा आउने हुरीबतासले बस्तीका घरहरुको छाना उडाउने, वनजंगलमा रुखहरु ढाल्ने, कृषिबालीको नास गर्ने जस्ता असर देखाउने गरेको छ। यसका अतिरिक्त भदौ असोजमा आउने हुरीबतासले धान बालीको क्षति गराउने गरेको छ। हुरीबतासका कारण यस गाउँपालिकाको वडा नं. १, ३ र ४ मा बढि असर देखिएको छ भने अन्य वडामा सामान्य असर देखिएको छ। बस्ती अनुसार हुरीबतासको असरलाई तलको नक्सामा देखाइएको छ। अति उच्च जोखिम भएका बस्तीलाई रातो,

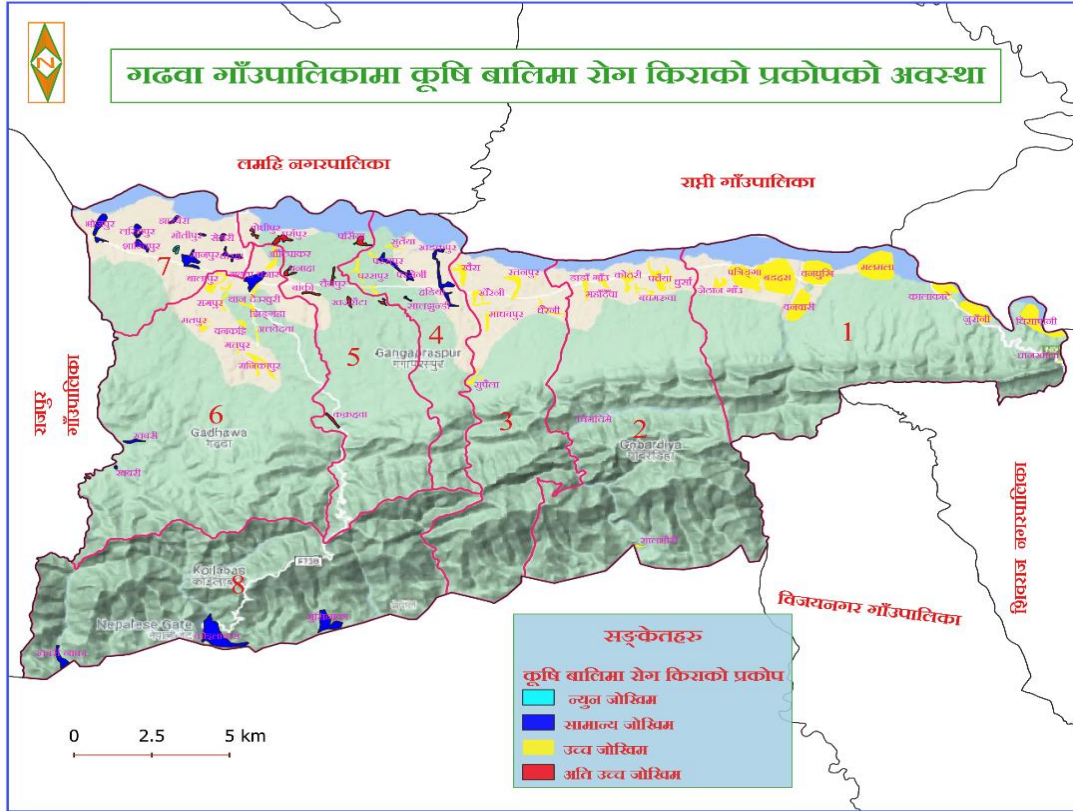
उच्च जोखिम भएका बस्तीलाई पहेंलो, सामान्य जोखिम भएका बस्तीलाई निलो र न्युन जोखिम भएका बस्तीलाई आकासे रङ्गले संकेत गरीएको छ । समग्रमा पालिका भरीमा अरु प्रकोप भन्दा हुरीबतासको असर सामान्य नै देखिन्छ ।

चित्र १०: गढवा गाउँपालिकामा हुरीबतासको जोखिम नक्सा

६. कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोपको नक्सांकन:

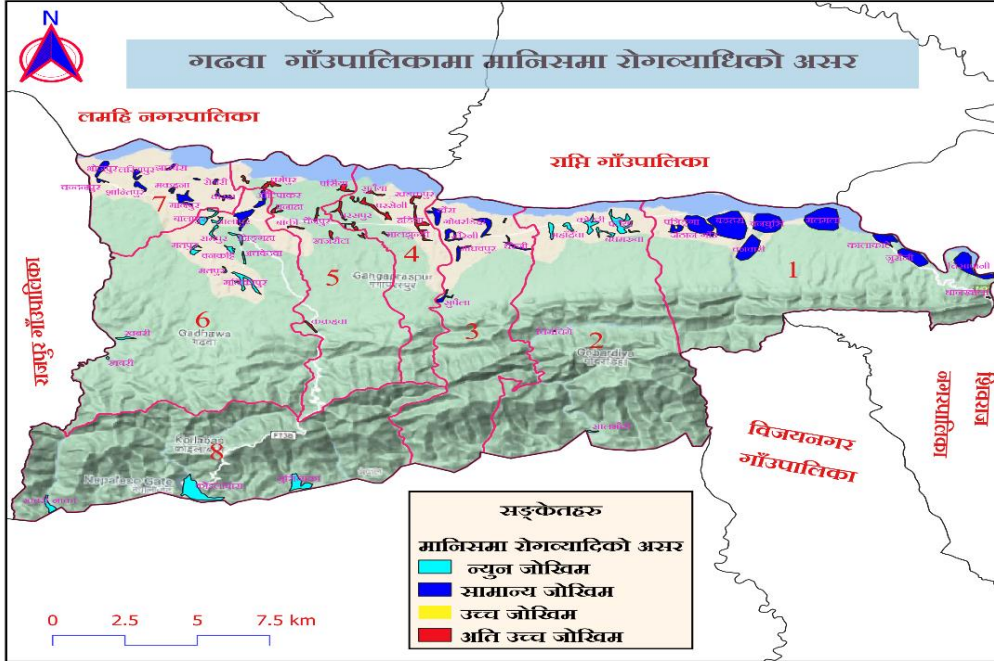
गढवा गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका कारण देखिएका विभिन्न असर तथा प्रकोपहरु मध्ये कृषिबालीमा लाग्ने रोग तथा किराहरुको प्रकोपले पनि उच्च असर देखाएको छ । प्रकोप तथा जोखिमहरुको मुल्यांकन गर्दा खडेरी पछि दोश्रो असरदार प्रकोपको रूपमा कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप देखिएको छ भने प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण विधिबाट हेर्दा पनि दोश्रो स्थानमा नै देखिएको छ । वडा नं ५ का बस्तीहरुमा अति उच्च जोखिम देखिएको यसको असर वडा नं. १, २ र ३ का बस्तीहरु एवम् वडा नं. ४ र ६ का केहि बस्तीहरुमा उच्च र केहि बस्तीहरुमा मध्यम असर देखिएको छ । वडा नं. ७ र ८ का बस्तीहरुमा भने सामान्य असर देखिएको छ । बस्ती अनुसार कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोपको जोखिम मुल्यांकन अनुसार बस्तीहरुमा परेको असरलाई तलको नक्सामा हेर्न सकिन्छ । अति उच्च जोखिम भएका बस्तीलाई रातो, उच्च जोखिम भएको बस्तीलाई पहेंलो, सामान्य जोखिम भएका बस्तीलाई निलो र न्युन जोखिम भएका बस्तीलाई आकासे रङ्गले संकेत गरीएको छ ।

चित्र ११: गढवा गाउँपालिकाको कृषिबालिमा रोग किराको प्रकोपको नक्सा

७. मानिसमा रोग व्याधिको असरको नक्सांकन:

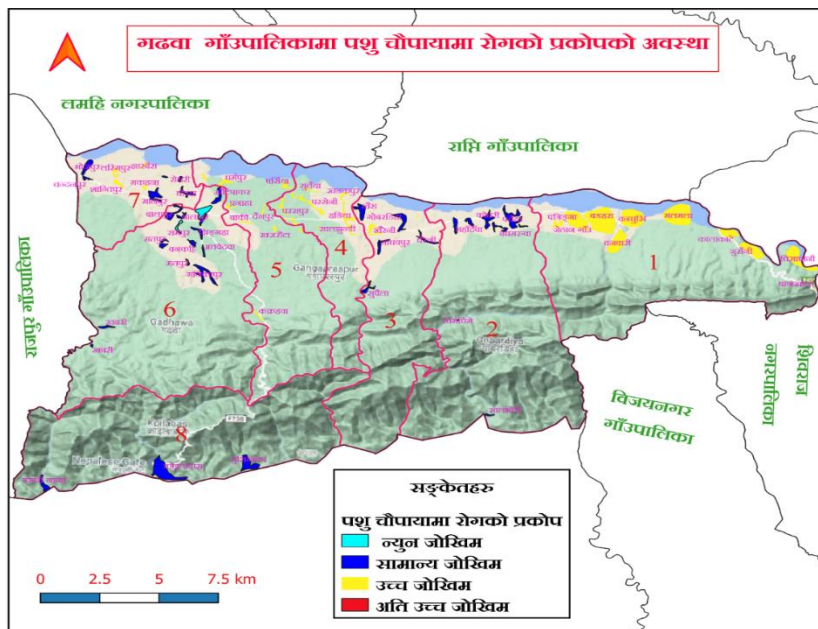
गढवा गाउँपालिकामा मानिसमा लाग्ने सरुवा रोग तथा अन्य रोगहरु लाग्ने अवस्था सामान्य रहेको छ । स्वास्थ्य सेवाको पहुँचको विस्तार, खानेपानी एवम् सरसफाईको सुधारोन्मुख अवस्था तथा जनचेतना अभिवृद्धिका कारण पनि मानव रोगहरुको नियन्त्रण भैरहेको छ । विगतमा महामारीका रुपमा फैलिएका रोगहरु नियन्त्रणमा रहेपनि नयाँ नयाँ रोगहरुको भने आगमन भैरहेको छ । बस्ती अनुसार मानिसमा लाग्ने रोगहरुको जोखिम तथा असरको मुल्यांकन गरी त्यसको नतिजा तलको नक्सामा देखाइएको छ । अति उच्च जोखिमको अवस्थालाई रातो, उच्च जोखिमको अवस्थालाई पहेँलो, सामान्य जोखिमको अवस्थालाई निलो र न्युन जोखिमको अवस्थालाई आकासे रङ्गले संकेत गरीएको छ । वडा नं. ४ र ५ का बस्तीहरुमा मानिसमा लाग्ने रोगको जोखिम अति उच्च देखिएको छ भने वडा नं. १, ३ र ७ का बस्तीहरुमा सामान्य जोखिम देखिएको छ भने वडा नं. २, ६ र ८ का बस्तीहरुमा न्युन जोखिम देखिएको छ ।

चित्र १२: गढवा गाउँपालिकामा मानिसमा रोगव्याधिको असर नक्सा

८. पशुचौपायामा रोगव्याधिको असर नक्सांकन:

स्थानीय समुदायको जिविकोपार्जनको एक प्रमुख क्षेत्र पशुपालन हो । जलवायु परिवर्तनका कारणले पशुपालनमा दिनप्रतिदिन समस्या बढ्दै गैरहेको छ । पशुचौपायामा नयाँ नयाँ रोग लाग्ने हुँदा पशुधनको क्षतिले समुदायको

जिविकोपार्जनमा समेत असर परिरहेको छ । गढवा गाउँपालिकाका स्थानीय समुदायको पशु व्यवसायमा पनि जलवायु परिवर्तनले असर पुर्याएको देखिन्छ । बस्ती अनुसार कुन बस्तीमा कस्तो असर पुगेको छ भन्ने असरको मुल्यांकन गर्न हामीले वडास्तरीय छलफलमा न्यून असरलाई १, सामान्य असरलाई २, उच्च असरलाई ३ र अतिउच्च असरलाई ४ अंक

दिएर मुल्यांकन गरेका थियौं । त्यहि मुल्यांकनका आधारमा जोखिमको नक्सांकन गरीएको छ । माथिको

नक्सामा बस्ती अनुसार अति उच्चलाई रातो, उच्च लाई पहेँलो, सामान्यलाई निलो र न्यूनलाई आकासे रङ्गले संकेत गरी नक्सामा देखाइएको छ। वडा नं १, ४ र ५ का बस्तीहरूमा पशुचौपायामा रोगव्याधिको असर उच्च देखिएको छ भने वडा नं २, ३, ६, ७ र ८ का बस्तीहरूमा सामान्य असर रहेको देखिन्छ।

२.३.२. प्रकोप र जोखिमको मुल्यांकन तथा स्तरीकरण

कार्यशाला गोष्ठी तथा छलफलमा सहभागिहरूले ऐतिहासिक घटना क्रमको आधारमा वडा भित्र घटेका प्रकोपहरूको बस्ती अनुसार प्रभावको मुल्यांकन गरी स्तरीकरण गर्दा देहाय बमोजिमको परिणाम आएको छ। सबै वडाको बस्तीहरूमा गरीएको जोखिमको मुल्यांकनको औसत अंकबाट गाउँपालिकाको प्रकोप स्तरीकरण गरीएको छ। बस्तीहरूको प्रकोपको प्रभावको स्तरलाई न्यून १ र अति धेरै ४ अंक दिएर वडाभरीका सबै बस्तीको अंक जोडि औसत निकालेर वडामा प्रत्येक प्रकोपको प्रभावको मुल्यांकन गरी वडागत तथा पालिका स्तरको स्तरीकरण गरीएको छ। यसलाई देहायको तालिकामा हेर्न सकिन्छ।

जोडागत स्तरीकरण र बस्तीहरूमा गरीएको प्रकोपको असर मुल्यांकनको नतिजा लगभग उस्तै आएको देखिन्छ। असर मुल्यांकनबाट हेर्दा समग्र पालिकाभरी खडेरीको असर बढि देखिएको छ भने पहिरो र असिना कम असर भएका प्रकोपको रूपमा देखिएको छ।

तालिका १०: प्रकोपको जोखिम मूल्यांकन तालिका

वडा नं.	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग	जम्मा
१	४	०	४	४	४	४	३	४	३	३१
२	३	०	३	३	१	२	१	२	१	१६
३	३	१	४	३	२	२	१	३	२	२२
४	२	०	२	१	२	१	०	२	२	१२
५	३	०	३	४	४	४	१	३	४	२७
६	१	०	२	३	०	२	०	१	१	११
७	३	३	१	२	१	२	०	१	२	१५
८	२	०	३	२	३	२	०	१	१	१४
जम्मा	२१	५	२३	२२	१७	२१	६	१७	१६	
औसत	३	१	३	३	२	३	१	२	२	

प्रकोपको बस्तीस्तरको बस्तीस्तरको मुल्यांकन तालिका तथा जोडागत स्तरीकरणको वडागत विवरण अनुसूचिमा उल्लेख गरीएको छ।

२.३.३ जोखिमको अवस्था तथा अनुकुलनका प्रयासहरूको विश्लेषण:

यो विधिको प्रयोगबाट जोखिमको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै जोखिमसँग जुध्नका लागि गरीने अनुकुलनका प्रयासको विश्लेषण गरीएको छ । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकुलनका प्रयासको स्तर दुवैलाई १ देखि ४ अंकसम्म दिइएको छ । जसमा १ भन्नाले न्युन प्रभाव तथा प्रयास एवम् ४ भन्नाले अधिकतम प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझ्नुपर्दछ ।

तलको तालिकामा हेर्दा सबैभन्दा बढि खडेरी र हावाहुरीले असर गरेको देखिन्छ । यी असरहरू बारम्बार दोहोरिने गरेको पनि पाइएको छ । यस्ता प्रकोप तथा असरहरूसँग जुध्न सक्ने क्षमता अत्यन्तै न्युन देखिन्छ । यस विश्लेषणले प्रकोपसँग जुध्न सक्ने क्षमता विकास हुन अझै समय लाग्ने र त्यतिबेलासम्म अरु धेरै क्षति हुन सक्ने देखिन्छ । तसर्थ अनुकुलन योजनामा ती प्रकोपसँग तुरुन्तै जुध्नसक्ने उपायहरू समावेश गरीएको छ ।

तालिका ११: जोखिम तथा अनुकुलनका प्रयासको मूल्यांकन तालिका

क्र. सं.	जोखिम तथा प्रकोप	प्रभावको मुख्यक्षेत्र	प्रभाव तथा असर	स्तर	गरीएका अनुकुलनको प्रयास	स्तर
१	खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा जलश्रोत तथा ऊर्जा वन तथा जैविक विविधता	कृषि उत्पादनमा ५० प्रतिशतले ह्रास, पानीका श्रोतहरूमा पानीको बहाव कम हुनाको साथै मुलहरू सुकेको, कृषि बालीमा रोग किराहरूको आक्रमण बढेको, पशुचौपायाहरूका लागि चरण क्षेत्रको अभाव तथा रोगहरूको भय बढेको,	३	सिंचाइ कुलाको व्यवस्था गरेको, बाढीले भत्काएको स्थानमा अस्थायी कुलो बनाएको, थोपा सिंचाई प्रविधिको व्यवस्थापन गरेको	२
२	बाढी	जलवायुजन्य प्रकोप कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता	बाढीका कारण मानवीय क्षतिको मात्रा बढेको, खेतीयोग्य जमिनमो क्षयिकरण बढेको, कृषि उत्पादनमा ह्रास हुनुका साथै खाद्य सुरक्षामा असर परेको, बाढीका कारण सिंचाई कुलो भत्किँदा कृषि उत्पादनमा ४० प्रतिशतले घटेको, भौतिक पूर्वाधारहरू सडक, पुल, भोलुंगे पुल तथा अन्य संरचनाहरू भत्काएको ।	३	बाढी नियन्त्रणका लागि केहि ठाउँमा तारजाली पर्खाल (वाल)हरूको निर्माण गरेको,	१
३	मानव स्वास्थ्यमा रोग	जनस्वास्थ्य	मानिसमा नयाँ रोगहरूको प्रकोप बढेको, उच्च ठाउँमा लामखुट्टेको प्रकोपमा बृद्धि हुँदा सरुवा रोगहरूको जोखिम बढेको	२	स्वास्थ्यकर्मीहरूको सम्पर्कमा रहेको, औषधिहरूको प्रयोग गरेको	२
४	हुरी वतास र असिना	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा वन तथा जैविक विविधता भौतिक पूर्वाधार	धान र मकै बालीमा हावाहुरीले उत्पादन ह्रास भएको, घरटहराको छाना उडाएको, वनमा रुखहरू ढलेको तथा जैविक विविधतामा ह्रास भएको	२		

क्र. सं.	जोखिम तथा प्रकोप	प्रभावको मुख्यक्षेत्र	प्रभाव तथा असर	स्तर	गरीएका अनुकुलनको प्रयास	स्तर
५	कृषि बालीमा रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	कृषि बालीमा रोगहरुको प्रकोप बृद्धि हुँदा उत्पादनमा ह्रास भएको, कृषि उत्पादन घट्टा पालिकाको खाद्य सुरक्षामा असर देखिएको	२	जैविक विषादीहरुको प्रयोग गरेको, किट नाशक औषधिहरुको प्रयोग गरेको	२
६	आगलागी	वन तथा जैविक विविधता भौतिक पूर्वाधार	वर्षेनी अन्दाजी ५० हजार भन्दा बढि बोट विरुवाको नष्ट, जंगली जनावरको मृत्यु तथा बासस्थानको अभाव	१	आगलागी नियन्त्रणका लागि जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु गरेको, आगो लागेको बेला समुदाय मिलेर निभाउने गरेको	१

२.३.४ जिविकोपार्जनका सम्पत्तीहरुको विश्लेषण:

जिविकोपार्जनका सम्पत्तीहरुको बारेमा छलफलका क्रममा प्राकृतिक, भौतिक, सामाजिक, मानवीय र आर्थिक सम्पत्तीहरुको विद्यमान अवस्थाको सुचना संकलन गरीएको छ। वन पैदावार वितरण प्रणालीमा एकरूपता नरहेको साथै भुक्षय, खडेरी जस्ता घटना व्यापक रहेको यस गाउँपालिकामा जलवायुजन्य समस्याहरु विद्यमान रहेको छ। भौतिक पूर्वाधारका विषयमा बाटोघाटो, सडक विस्तारको अवस्था नाजुक रहेको छ। पालिकाको केन्द्र गढवा बजार तथा वडा कार्यालयहरुसम्म जोडिने पक्की तथा ग्राभेल सडक रहेपनि धेरै बस्तीहरुमा स्थायी सडक सञ्जाल जोडिन बाँकि नै छ। विद्यमान खडेरीको समस्या हल गर्न सिंचाईको पर्याप्त उपलब्धता नहुँदा किसानहरुको समस्या समाधान हुन सकेको छैन। वन क्षेत्रमा केहि बृद्धि भएपनि बाढी पहिरो भुक्षयको कारण प्राकृतिक सम्पत्तीको ह्रास हुन सक्ने अनुमान स्थानीय समुदायको रहेको छ।

तालिका १२: जिविकोपार्जनका सम्पत्तीहरुको विश्लेषण तालिका

जिविकोपार्जनका सम्पत्ती तथा स्रोतहरु	विद्यमान अवस्था	प्रवाह तथा थप सूचनाहरु (भविष्यमा हुनसक्ने बृद्धि तथा ह्रास)	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
प्राकृतिक (वनजंगल, चरण क्षेत्र, पानी, माटो, भूमी, आदि)	यस गाउँपालिकामा ७ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरु रहेको, २०९.२४८ हेक्टर वन सामुदायिक वनलाई हस्तान्तरण भइ रेखदेख भएको, कुल २३४.०४ वर्ग किमि वन क्षेत्र रहेको, वन पैदावारको वितरण प्रणालीमा एकरूपता नरहेको, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको संरक्षणमा वन क्षेत्र बढेको तथा रुखविरुवाको बृद्धि भएको हुँदा जंगल घना हुँदै गएको, सामुदायिक वन हरुमा आगलागी तथा चोरी निकासी बढेको, भुक्षय बढेको तथा पानी मुहानहरु सुकेको, १० वटा पानीका श्रोतहरु मुख्य खोला तथा नदिहरु भएको (धानखोला, मलमला, बहुवाखोला, भौरीताल, सुपैयाँखोला, कक्राहाखोला, सिकहवा खोला, गौल नदि, गुरुखोला, खंग्रीनदि)। ५२.०२ वर्ग किमि	सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको सकृयताका कारण वन क्षेत्रको संरक्षणमा सुधार हुनुले वनक्षेत्रको थप बृद्धि हुन सक्ने देखिन्छ। भुक्षय नियन्त्रणको प्रयासबाट खेतीयोग्य जमिनको संरक्षण हुने तथा पानीका श्रोतहरुमा कमी आउने देखिन्छ।	+	+	-

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती तथा स्रोतहरू	विद्यमान अवस्था	प्रवाह तथा थप सूचनाहरू (भविष्यमा हुनसक्ने बृद्धि तथा ह्रास)	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
	खेतीयोग्य जमिन (कुल जमिनको १४.५० प्रतिशत), १०.३२ वर्ग किमी चरणक्षेत्र, ३९.९ वर्गकिमी भाडी क्षेत्र रहेको छ ।				
भौतिक (वाटो, विजुली, संचार, गोबरग्यास, उर्जा, सामुदायिक भवनहरू, पुलपुलेसा आदि)	३३१ किमी भन्दा बढि सडक सञ्जाल भएको यस गाउँपालिकामा महेन्द्र राजमार्ग, हुलाकी राजमार्ग, सहायक राजमार्ग तथा भित्री सडकहरूले जोडेको छ । करिब ४५ किमी पिच भए पनि अधिकांश सडक कच्ची अवस्थामा छन् । टोलबस्तीमा रहेका वाटोहरू अति साँघुरो र जिर्ण अवस्थामा रहेका छन् । गाउँपालिकाको मुकाम गढवाबजार सम्म हुलाकी राजमार्ग र सहायक राजमार्गको संगम रहेको, सबै वडाको कार्यालयसम्म सडक पुगेको भएपनि सबै बस्तीहरूमा अझै स्थायी सडक पुग्न बाँकी रहेको, सबै ठाउँमा पुल पुलेसा उपलब्ध छैन । करिब ३०० यातायातका साधनहरू, १०० प्रतिशत घरधुरीमा संचार सुविधा पुगेको, ७५.९ प्रतिशत (५५१६) घरधुरीमा विजुली पुगेको, करिब ४०० घरधुरीमा गोबरग्यास, ६२ घरधुरीमा सोलार भएको । ७ वटा सिंचाइ योजनाबाट सिंचाईको सुविधा तथा सबै बस्तीमा खानेपानीको विस्तार हुन बाँकी नै रहेको छ ।	संघीयताको कारण पालिकाहरूमा विकासको गति तिव्र भएको हुँदा सडक सञ्जालमा छिटो बृद्धि हुने देखिन्छ । साथै अन्य भौतिक संरचनाको पनि अपेक्षित बृद्धि हुने संकेत देखिएको छ ।	+	+	-
सामाजिक	पालिकाको सबै वडामा विद्यालयहरू ३८वटा सामुदायिक तथा १३ वटा संस्थागत गरी ५१ वटा विद्यालय, १ वटा क्याम्पस तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरू भएको, पार्क प्रतिकक्षालय तथा चौतारीहरू भएको, केहि वडामा महिला तथा सामुदायिक भवनहरू समेत रहेको, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू, आमा समूह, महिला समूहहरू, युवा क्लवहरू, जेष्ठ नागरीक मञ्च, एकल महिला समाज लगायतका संघसंस्थाहरू रहेका छन् ।	सामाजिक संघ संस्थाहरूको संख्यात्मक भन्दा गुणस्तरमा बृद्धि हुने देखिन्छ ।	+	+	-
मानवीय	यस नगरपालिकामा डाक्टर, इन्जिनियर, मध्यम तहका स्वास्थ्यकर्मीहरू, ओभरसियर, सव इन्जिनियर, शिक्षक, जेटिएहरू लगायतका जनशक्तिहरू भएपनि धेरै कम मात्र रहेका छन् । स्नातकोत्तर गरेका जनशक्ति ४१ जना, स्नातक गरेको १८६ जना रहेका छन् भने २०८ जना शिक्षक रहेका छन् ।	मानवीय क्षमता अभिवृद्धिमा स्थानीय सरकार तथा तीनै तहका सरकारको चासो भएको हुँदा यस पालिकामा पनि प्राविधिक जनशक्तिको बृद्धि हुने देखिन्छ ।	+	+	-

जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा स्रोतहरू	विद्यमान अवस्था	प्रवाह तथा थप सूचनाहरू (भविष्यमा हुनसक्ने बृद्धि तथा ह्रास)	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+) वा (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+) वा (-)
आर्थिक सम्पत्ति तथा स्रोत (रुपैयाँ, सुन चाँदी नगद पर्ने जिन्सी बजार केन्द्र, बजार पहुँच, ऋण तथा बचत समूह)	यस पालिकाको केन्द्र गढवा बजार गाउँपालिका भित्रको प्रमुख बजार हो भने कोइलाबास प्रमुख व्यापारिक नाका हो । यस बाहेक वडा र वस्तीहरूमा ससाना चिया पसल, किराना पसलहरू रहेका छन् । ठुला बजारहरूको विस्तार हुन सकेको छैन । कृषि तथा पशुपालनबाट जिविकोपार्जन गरेका स्थानीय मौसमी व्यापार र मजदुरीका लागि देशका विभिन्न शहर र भारत सम्म पुग्ने गरेका छन् । पालिकाको केन्द्रमा ५ वटा बैंक र पालिका क्षेत्रमा केहि बचत तथा ऋण सहकारीहरू रहेका छन् । समुदायमा रहेका केहि बचत समूहहरूले पनि आर्थिक विकासमा योगदान गरीरहेका छन् ।	पालिका क्षेत्रमा बजारहरूको विकास हुने, बैंकहरू थपिने, सहकारीहरूको संख्या थप हुने तथा बचत परिचालनको भोल्युम बृद्धि हुने अनुमान गरीएको छ ।	+	+	-

२.४ घरधुरी, वडा, टोल, समुदायको जोखिम र संकटासन्नताको स्तरीकरण

२.४.१ घरधुरीतहको जोखिम तथा संकटासन्नता स्तरीकरण:

गढवा गाउँपालिकाको प्रोफाइल २०७५ मा उल्लेखित तथ्यांक (राष्ट्रिय जनगणना २०६८) तथा वडाको संकटासन्नता वर्गिकरण अनुसार यस गाउँपालिकाको घरधुरी तहको संकटासन्नता वर्गिकरण गरीएको छ । यसबाट गढवा गाउँपालिकाको ७२६७ घरधुरीका ३८५९२ जनसंख्या मध्ये ३०.४१ प्रतिशत जनसंख्या अर्थात् २२३४ घरधुरीका ११,७३४ जनसंख्या अति उच्च संकटासन्न अवस्था रहेको पाइएको छ । १४.४५ प्रतिशत अर्थात् १०५० घरधुरीका ५,४३३ जना उच्च संकटासन्न, १२.६१ प्रतिशत अर्थात् ८५६ घरधुरीका ४,८६७ जना मध्यम संकटासन्न र ४३ प्रतिशत अर्थात् ३१२७ घरधुरीका १६,५५८ जना न्यून संकटासन्न अवस्थामा रहेको पाइएको छ ।

संकटासन्नताको स्तरीकरण पछिको गढवा गाउँपालिकाको जनसंख्या वर्गिकरणको अवस्था:

तालिका १३: घरधुरी संकटासन्नता वर्गिकरण तालिका

संकटासन्नता स्तरीकरण	घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा जनसंख्या
V1	३१२७	८६६५	७८९३	१६५५८
V2	८५६	२४७२	२३९५	४८६७
V3	१०५०	२७९८	२६३५	५४३३
V4	२२३४	६१६८	५५६६	११७३४
जम्मा	७२६७	२०१०३	१८४८९	३८५९२

२.४.२ बस्ती समुदायको जोखिम स्तरीकरण:

वडास्तरमा भएको छलफल तथा अन्तरकृया गोष्ठीबाट गढवा गाउँपालिकाको सबै वडामा भएका बस्तीहरूको पहिचान भइ ती सबै बस्तीहरूमा जलवायु परिवर्तनका कारणले भएका प्रकोपको आधारमा जोडागत रुपमा तुलनात्मक स्तरीकरण तथा जोखिम मुल्यांकनका आधारमा स्तरीकरण गरीएको छ । जोखिम मुल्यांकनका आधारमा वडाहरूका तपशिल बमोजिमको बस्तीहरू सबैभन्दा बढि जोखिमयुक्त तथा सबैभन्दा कम जोखिमयुक्त देखिएका छन् ।

तालिका १४: वडा अनुसार बढि र कम जोखिमयुक्त बस्तीहरू

वडा नं.	बढि जोखिमयुक्त बस्ती	कम जोखिमयुक्त बस्ती
१	धानखोला, पत्रिगा, धोद्रे, तहडा	वनघुस्री
२	पचैया	डाँडागाउँ, धुस्रा, महदेवा
३	खैरा, खैरेनी, रतनपुर, गोबरडिहा	माधवपुर, धैरेनी, सुपैला
४	पर्सा कटियानगाउँ, परस्पुर	खड्गपुर, उठैयाँ
५	धर्मपुर	बांकी, प्रनाहा
६	मनिकापुर	कुमालटोल
७	घोरहा, मातिपुर, कान्छीगाउँ	चन्दापुर, भोजपुर
८	खबरीनाका	मुसीनाका, कोइलाबास बजार

२.४.३ बस्ती तथा वडाको संकटासन्नता स्तरीकरण:

वडास्तरको कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थित सहभागिहरूबाट सम्बन्धित सबै वडाको सबै बस्तीमा जलवायुजन्य प्रकोपहरूको प्रभाव मुल्यांकन गरी तिनीहरूको औसत अंकलाई वडा अनुसार सबै प्रकोपको महलमा राख्दै जाँदा प्राप्त हुने कुल अंकका आधारमा वडाहरूलाई स्तरीकरण गरीएको छ । यसरी हेर्दा वडा नं. ७ सबैभन्दा बढि जोखिम भएको वडाको रुपमा आएको छ भने वडा नं. २ सबैभन्दा कम जोखिम भएको वडाको रुपमा देखिएको छ ।

कार्यशाला गोष्ठी तथा छलफलमा सहभागिहरूले ऐतिहासिक घटना क्रमको आधारमा वडा भित्र घटेका प्रकोपहरूको बस्ती अनुसार प्रभावको मुल्यांकन गरी स्तरीकरण गर्दा देहाय बमोजिमको परिणाम आएको छ । खडेरी, कृषिवालीमा रोग किराको प्रकोप, बाढी, हुरीबतास, मानिसमा रोग, पशुचौपायमा रोग, असिना, आगलागी र बाढी जस्ता प्रकोपहरू क्रमशः देखिएका छन् । गाउँपालिकाको अधिकांश भुभाग समथर भुभाग भएको हुँदा बाढी ढुबानको समस्या अधिक देखिएको छ । पहिरो र असिना पनि कम असर भएका प्रकोपका रुपमा देखिएका छन् ।

सबै वडाको बस्तीहरूमा गरीएको स्तरीकरणको औसत अंकबाट गाउँपालिकाको प्रकोप स्तरीकरण गरीएको छ । बस्तीहरूको प्रकोपको स्तरलाई न्युन १ र अति धेरै ४ अंक दिएर वडाभरीका सबै बस्तीको अंक जोडि औसत निकालेर वडामा प्रत्येक प्रकोपको प्रभावको मुल्यांकन गरी वडागत तथा पालिका स्तरको जोखिमको स्तरीकरण गरीएको छ । यसलाई देहायको तालिकामा हेर्न सकिन्छ ।

तालिका १५: वडा अनुसार जोखिमको मूल्यांकन तालिका

वडा नं.	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग	जम्मा
१	३	०	३	३	३	३	२	३	२	२२
२	३	०	३	३	१	२	१	२	१	१६
३	३	१	४	३	२	२	१	३	२	२२
४	३	१	४	३	४	३	०	३	४	२४
५	३	०	३	४	४	४	१	३	४	२७
६	१	०	२	३	०	२	०	१	१	११
७	३	३	१	२	१	२	०	१	२	१५
८	२	०	३	२	३	२	०	१	१	१४
जम्मा	२१	५	२३	२२	१८	२१	६	१७	१७	

धेरै असर भएको प्रकोपलाई ४ र कम असर भए १ वा ० अंक दिएर गरीएको प्रकोपको जोखिम मूल्यांकनलाई हेर्दा खडेरी, कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप, बाढी, पशु चौपायामा रोगव्याधि आदि प्रकोपको असर उच्च रहेको छ भने असिना, पहिरो लगायतको असर अति कम देखिएको छ।

तालिका १६: प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण तालिका

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरणको आवृत्ति वडा अनुसार									
प्रकोप	वडा नं.१	वडा नं.२	वडा नं.३	वडा नं.४	वडा नं.५	वडा नं.६	वडा नं.७	वडा नं.८	जम्मा अंक
बाढी	८	९	४	५	५	४	७	७	४९
पहिरो	१	१	१	१	१	२	१	१	९
खडेरी	९	९	९	९	५	९	५	७	६२
कृषि बालीमा रोग किरा	७	७	८	८	९	७	७	२	५५
आगलागी	३	३	५	३	६	४	२	८	३४
पशु चौपायामा रोग	३	४	५	५	७	६	७	५	४२
असिना	३	३	२	२	२	१	२	३	१८
हुरीबतास	६	६	७	७	७	३	५	५	४६
मानिसमा रोग	४	४	४	४	३	८	८	७	४२

वडामा पहिचान भएका प्रकोपहरूको जोडागत रूपमा तुलना गरेर हेर्दा वडा नं. १, २, ३, ४ र ६ मा खडेरी बढि देखिएको छ। वडा नं. ५ मा कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप धेरै देखिएको छ भने वडा नं. ८ मा आगलागीको प्रकोप बढि देखिएको छ। समग्र गढवा गाउँपालिकाको प्रकोपको स्तर हेर्दा

सबैभन्दा बढि असर खडेरीका कारण देखिएको छ भने कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप दोश्रो, बाढी तेश्रो र हुरीबतास चौथो स्थानमा देखिएका छन् ।

प्रकोपको बस्तीस्तरको बस्तीस्तरको मुल्यांकन तालिका तथा जोडागत स्तरीकरणको वडागत विवरण अनुसुचिमा उल्लेख गरीएको छ ।

माथिको तालिकामा उल्लेखित जोखिमको मुल्यांकनको अंकलाई सम्मुखता (Exposure), बस्ती अनुसार जलवायु परिवर्तन संवेदनशीलताको औसत अंकलाई वडाको संवेदनशीलता अंक तथा बस्ती अनुसारको अनुकुलन क्षमता (Adaptive Capacity) बापतको औसत अंकलाई वडाको अनुकुलन क्षमता मानेर वडाहरूको संकटासन्नता (Vulnerability) स्तरीकरण गरीएको छ । यसरी स्तरीकरण गर्दा यस पालिकाको वडाहरूलाई निम्नानुसार वर्गिकरण गरीएको छ । सम्मुखता (Exposure) X संवेदनशीलता (Sensitivity) / अनुकुलन क्षमता (Adaptation capacity) को सुत्र अनुसार वडा तथा बस्तीहरूको संकटासन्नताको मापन गरीएको छ । मापन गरीएको अंकमा ०.५५० भन्दा माथि आउने वडा तथा बस्तीलाई अति उच्च संकटासन्नता (V4) मा, ०.४५० देखि ०.५५० सम्म अंक आउने वडा तथा बस्तीलाई उच्च संकटासन्नता (V3), ०.४०० देखि ०.४५० सम्म अंक आउने लाई मध्यम संकटासन्नता (V2) र ०.४०० भन्दा कम स्कोर आउने वडा तथा बस्तीलाई न्यून संकटासन्नता (V1) वडा तथा बस्तीको रूपमा वर्गिकरण गरीएको छ ।

तालिका १७: गाउँपालिकाको वडा अनुसार सम्मुखता, संवेदनशीलता तथा अनुकुलन क्षमता तथा संकटासन्नता स्तरीकरण

वडा नं.	सम्मुखता	संवेदनशीलता	अनुकुलन क्षमता	संकटासन्नता	स्तरीकरण
१	०.६१५	०.६३६	०.६९७	०.५६६	V4
२	०.४३८	०.६६३	०.६८८	०.४२३	V2
३	०.५९९	०.५७९	०.६३६	०.५४६	V3
४	०.६६७	०.४३७	०.७५०	०.३८७	V1
५	०.५९२	०.६६०	०.६८०	०.५७४	V4
६	०.३११	०.६३८	०.६८१	०.२९३	V1
७	०.४०७	०.६६७	०.७१७	०.३७९	V1
८	०.३९६	०.८२५	०.७००	०.४६९	V3

तालिका १८: वडाहरूको संकटासन्नता वर्गिकरण

क्र.सं.	स्तरीकरण	अंक स्तर	वडाहरू	कारणहरू तथा सुचकहरू
१	अति उच्च संकटासन्नता Very High Vulnerable-V4	०.५७४- ०.५६६	१ र ५	बाढी, खडेरी तथा कृषिबालीमा रोग किराको प्रकोप

क्र.सं.	स्तरीकरण	अंक स्तर	वडाहरु	कारणहरु तथा सुचकहरु
२	उच्च संकटासन्न High Vulnerable -V3	०.४६९- ०.५४६	३ र ८	बाढी, खडेरी तथा कृषिवालीमा रोग किराको प्रकोप
३	मध्यम संकटासन्न Vulnerable-V2	०.४२३	२	खडेरी, बाढी, कृषिवालीमा रोग किरा
४	न्युन संकटासन्न Low Vulnerable -V1	०.२९३- ०.३८७	४, ६ र ७	सबै किसिमको प्रकोप रहेता पनि तुलनात्मक रुपमा बस्तीहरुमा जोखिम कम रहेको

उल्लेखित आधारहरुमा वडाहरुको स्तरीकरण गर्दा अति उच्च संकटासन्न वडाको रुपमा वडा नं. १ र ५ देखिएको छ भने वडा नं. ३ र ८ उच्च संकटासन्न, वडा नं. २ मध्यम संकटासन्न र न्युन संकटासन्न वडाको रुपमा वडा नं. ४, ६ र ७ देखिएको छ।

बस्तीको संकटासन्नता स्तरीकरण:

वडास्तरीय कार्यशाला गोष्ठीमा गरीएको बस्तीहरुको जोखिमको मुल्यांकनलाई सम्मुखता (Exposure), बस्ती अनुसार संवेदनशिलता बापत दिइएको संवेदनशिलताको अंक (Sensitivity) र बस्ती अनुसार जिविकोपार्जनका श्रोतहरुको उपलब्धता, समुदायको आयस्तर तथा भौतिक पुर्वाधार समेतको विश्लेषणबाट अनुकुलन क्षमता (Adaptive Capacity) बापतको मुल्यांकन अंकहरुको संयोजनबाट बस्तीहरुको संकटासन्नता (Vulnerability) स्तरिकरण गरीएको छ। यसरी स्तरीकरण गर्दा यस पालिकाको बस्तीहरुलाई निम्नानुसार वर्गिकरण गरीएको छ।

तालिका १९: बस्तीहरुको संकटासन्नता वर्गिकरण

सि.नं.	बस्तीको नाम	वडा नं.	सम्मुखता	संवेदनशिलता	अनुकुलन क्षमता	संकटासन्नता	स्तरीकरण
१	वनवारी	१	०.५८३	०.६००	०.५५०	०.६३६	V4
२	मलमला	१	०.६९४	०.६००	०.६६०	०.६३१	V4
३	कलौनी	१	०.६३९	०.७००	०.७००	०.६३९	V4
४	कालाकाटे	१	०.६११	०.७००	०.८००	०.५३५	V3
५	पत्रिङ्गा	१	०.६३९	०.६००	०.८००	०.४७९	V3
६	वडहरा	१	०.५२८	०.५००	०.६५०	०.४०६	V2
७	जेठान गाँउ	१	०.६३९	०.५००	०.६५०	०.४९१	V3
८	वनघुसी	१	०.५००	०.६००	०.७५०	०.४००	V2
९	धोद्रे	१	०.६३९	०.७००	०.७५०	०.५९६	V4
१०	तहडा	१	०.६३९	०.७००	०.७५०	०.५९६	V4
११	जुरौनी	१	०.६११	०.६००	०.६५०	०.५६४	V4

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

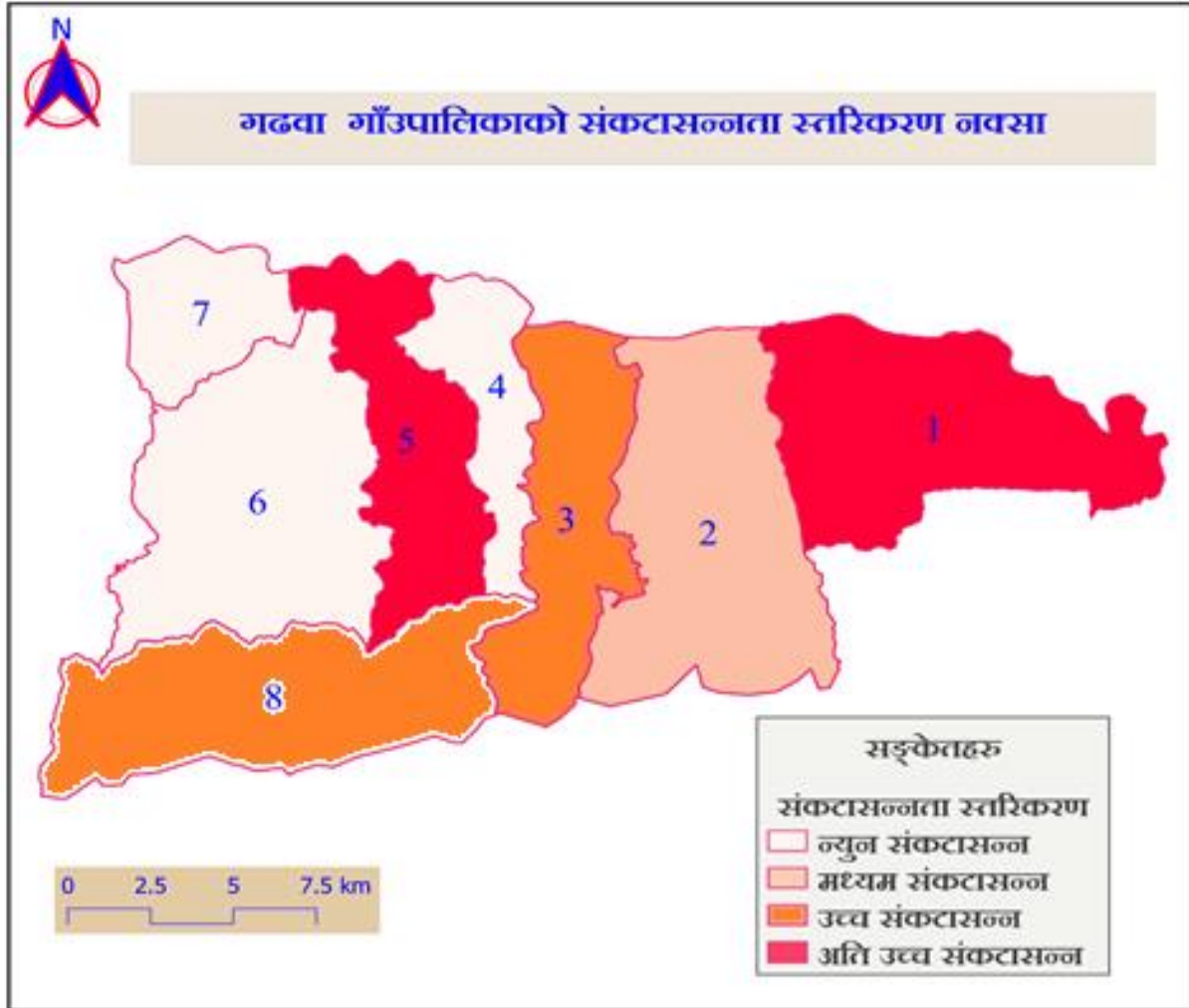
सि.नं.	बस्तीको नाम	वडा नं.	सम्मुखता	सम्बेदनशिलता	अनुकुलन क्षमता	संकटासन्नता	स्तरीकरण
१२	चिसापानी	१	०.६११	०.७००	०.६५०	०.६५८	V4
१३	रडसिङ	१	०.६३९	०.७००	०.६५०	०.६८८	V4
१४	धानखोला	१	०.६३९	०.७००	०.७५०	०.५९६	V4
१५	पचैया	२	०.४७२	०.७००	०.७५०	०.४४१	V2
१६	कोठरी	२	०.४४४	०.७००	०.७५०	०.४१५	V2
१७	बघमरुवा	२	०.४४४	०.६००	०.७५०	०.३५६	V1
१८	चिमचिमे	२	०.४४४	०.६००	०.६५०	०.४१०	V2
१९	सालभौरी	२	०.४४४	०.७००	०.६५०	०.४७९	V3
२०	महदेवा	२	०.४१७	०.७००	०.६५०	०.४४९	V2
२१	डाडागाउ	२	०.४१७	०.६००	०.६५०	०.३८५	V1
२२	धुस्रा	२	०.४१७	०.७००	०.६५०	०.४४९	V2
२३	माधवपुर	३	०.५८३	०.६००	०.६००	०.५८३	V4
२४	धैरेनी	३	०.५८३	०.६००	०.६५०	०.५३८	V3
२५	गोबरडिहा	३	०.६११	०.५५०	०.६५०	०.५१७	V3
२६	सुपैला	३	०.५८३	०.५५०	०.६५०	०.४९४	V3
२७	खैरा	३	०.६११	०.६००	०.६५०	०.५६४	V4
२८	खैरेनी	३	०.६११	०.६००	०.६५०	०.५६४	V4
२९	रतनपुर	३	०.६११	०.५५०	०.६००	०.५६०	V4
३०	सालभुण्डी (हडैया, मगरौटा, नयाँबस्ती)	४	०.७२२	०.३७५	०.७००	०.३८७	V1
३१	खडगपुर (प्रसेहनी सानो, प्रसेहनी ठूलो)	४	०.६३९	०.४००	०.७००	०.३६५	V1
३२	उठैया (रामनगर, थुसुकपुरवा, अजगढवा)	४	०.६३९	०.५५०	०.८००	०.४३९	V2
३३	पर्सा कटियान गाउँ	४	०.६६७	०.४१०	०.८००	०.३४२	V1
३४	परस्पुर अजगढवा, सुतैयाँ	४	०.६६७	०.४५०	०.७५०	०.४००	V2
३५	ककहवा	५	०.५८३	०.७५०	०.६५०	०.६७३	V4
३६	खजरौटा	५	०.६११	०.६००	०.६५०	०.५६४	V4
३७	प्रनाहा	५	०.५५६	०.६५०	०.६५०	०.५५६	V4
३८	वोधीपुर	५	०.६११	०.६००	०.७५०	०.४८९	V3
३९	चैनपुर	५	०.५८३	०.७५०	०.७५०	०.५८३	V4
४०	धर्मपुर	५	०.६३९	०.५५०	०.६५०	०.५४१	V2
४१	बांकी	५	०.५५६	०.६५०	०.६५०	०.५५६	V4
४२	सुनपुरुवा	५	०.५८३	०.७००	०.६५०	०.६२८	V4
४३	तकियापुर	५	०.६११	०.६५०	०.६५०	०.६११	V4

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

सि.नं.	बस्तीको नाम	वडा नं.	सम्मुखता	सम्बेदनशिलता	अनुकुलन क्षमता	संकटासन्नता	स्तरीकरण
४४	पर्सिया	५	०.५८३	०.७००	०.७५०	०.५४४	V3
४५	आँटीपाकर	६	०.३६९	०.५००	०.६५०	०.२७८	V1
४६	प्रगतिनगर	६	०.२५०	०.६००	०.६५०	०.२३९	V1
४७	प्रनाहा	६	०.३६९	०.७००	०.६५०	०.३८९	V1
४८	भालीटोल	६	०.३०६	०.५००	०.५५०	०.२७८	V1
४९	गढवा बजार	६	०.३०६	०.६००	०.६५०	०.२८२	V1
५०	थानदेउखुरी	६	०.३६९	०.६००	०.६५०	०.३३३	V1
५१	बुद्धज्योति	६	०.२५०	०.७००	०.६५०	०.२६९	V1
५२	भिङ्गहा सालघारी शिविसा	६	०.३०६	०.७००	०.७५०	०.२८५	V1
५३	वनकट्टी	६	०.३३३	०.६००	०.७५०	०.२६७	V1
५४	रामपुर	६	०.३३३	०.७००	०.७५०	०.३९९	V1
५५	बालापुर	६	०.२५०	०.६००	०.७५०	०.२००	V1
५६	बालाखुट्टी	६	०.२५०	०.६००	०.६५०	०.२३९	V1
५७	हाँसीपुर	६	०.३०६	०.७००	०.६५०	०.३२९	V1
५८	मतपुर	६	०.३८९	०.७००	०.७५०	०.३६३	V1
५९	खबरी	६	०.३६९	०.७००	०.७५०	०.३३७	V1
६०	मनिकापुर	६	०.४४४	०.६००	०.६५०	०.४९०	V2
६१	अत्तरवेदुवा	६	०.३३३	०.७००	०.६५०	०.३५९	V1
६२	सुन्दरनगर	६	०.२७८	०.७००	०.८००	०.२४३	V1
६३	कुमालटोल	६	०.९३९	०.६००	०.६५०	०.९२८	V1
६४	कृष्णाटोल	६	०.९९४	०.६००	०.६५०	०.९७९	V1
६५	वनघुसरीटोल	६	०.४९७	०.७००	०.६५०	०.४४९	V2
६६	घोरहा सेमरी मोतिपुर कान्छीगाउँ	७	०.४७२	०.७००	०.७५०	०.४४९	V2
६७	भारबैरा मकनाहा शान्तीपुर लक्ष्मिपुर	७	०.३८९	०.६००	०.६५०	०.३५९	V1
६८	चन्दापुर भोजपुर विजयपुर मानपुर	७	०.३६९	०.७००	०.७५०	०.३३७	V1
६९	खबरी नाका	८	०.४९७	०.८००	०.७५०	०.४४४	V2
७०	कोइलाबास बजार	८	०.३८९	०.८००	०.७५०	०.४९५	V2
७१	डाँडागाउँ	८	०.३८९	०.९००	०.६५०	०.५३८	V3
७२	मुसीनाका	८	०.३८९	०.८००	०.६५०	०.४७९	V3

२.४.४ संकटासन्नता नक्सा:

माथि उल्लेख गरीएको संकटासन्नताको स्तरीकरण अनुसार गढवा गाउँपालिकाको नक्सामा तल दिइए बमोजिम हेर्न सकिन्छ ।

चित्र १३: गढवा गाउँपालिकाको वडाहरूको संकटासन्नता वर्गिकरण नक्सा

परिच्छेद ३: अनुकुलन क्षमताको विश्लेषण:

३.१ स्थानीय श्रोत साधन र क्षमता, सुचनाको पहुँच तथा आर्थिक सबलता:

अनुकुलन योजनाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकास गाउँपालिका तहमा गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। अनुकुलन योजना आफैमा फरक खालको कार्यक्रम भएकोले यसको कार्यान्वयनका लागि पालिकाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ।

यस गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान, सुचना तथा जानकारीहरू कमी रहेको छ। यद्यपी जलवायु परिवर्तन, तापक्रम, पानी पर्ने समयमा आएका परिवर्तनहरूको भने महसुस गरेको देखिन्छ। तर किन परिवर्तन भइरहेको छ भन्ने कारणहरूको सम्बन्धमा स्थानीय समुदायहरूमा अबै स्पष्ट जानकारी भने रहेको पाईदैन। पालिका स्तरमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रमहरू, अभिमुखीकरण तथा गोष्ठीहरू संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ। पालिकामा कार्यरत सम्पूर्ण सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूलाई जलवायु परिवर्तन मैत्री योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि सहकार्य गर्न उत्प्रेरित विभिन्न तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, अन्तरकृया तथा अवलोकन भ्रमणहरूको आवश्यकता रहेको देखिन्छ।

गाउँपालिकामा कार्यरत जनशक्तिहरू अनुकुलन कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न पर्याप्त छैनन्। पालिकाको सम्पूर्ण सुचनाको अध्यावधिक गर्न कम्प्युटर अपरेटर तथा अन्य जनशक्तिलाई तालिमका साथै जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पुस्तकहरू राख्न, अध्ययन गर्न श्रोत केन्द्रको स्थापना गर्नुपर्ने देखिन्छ। लापाका योजनाहरूलाई कार्यान्वयन गर्न आवश्यक तालिम दिनका लागि जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायले आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ।

भौगोलिक तथा विकासका हिसाबले दाङ जिल्लाका अन्य पालिकाहरू भन्दा विकासोन्मुख गाउँपालिका हो गढवा गाउँपालिका। यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र थोरैमात्र बैंक रहेका छन्। वडाहरूमा केहि बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूले आर्थिक कारोबार गरे तापनि ठूला आर्थिक कारोवारका लागि लमहीबजार वा जिल्ला सदरमुकाम घोराही जानुपर्ने बाध्यता अबै हटेको छैन।

दुरसंचार सुविधा प्रदायक संस्थाहरूमा नेपाल टेलिकम, एनसेल नेपाल लगायतले सेवा उपलब्ध गराएका छन्। नेपाल टेलिकमको जिएसएम तथा सिडिएमए मार्फत् पनि फोन तथा इन्टरनेट सुविधा पुर्याउँदै आएको छ। एनसेलले पनि जिएसएम प्रविधिमा आधारित फोन तथा इन्टरनेट सुविधा दिँदै आएको छ। भौगोलिक विकटता रहेको ग्रामिण भुभागमा यी दुबै सेवाहरू क्रमशः प्रभावकारी हुँदै गएको पाइन्छ।

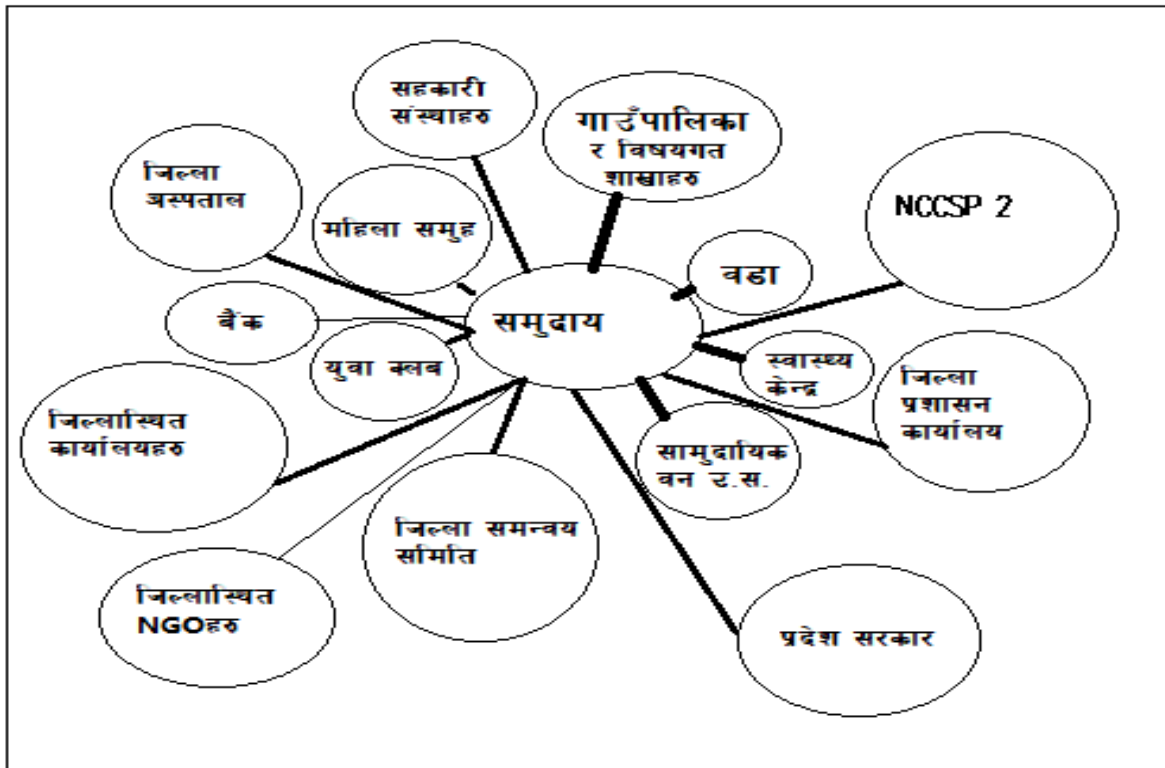
गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिमा ठूलो भुमिका र योगदान पुर्याउने हेतुले विभिन्न गैरसरकारी संघसंस्थाहरू पनि लागि परेका छन्। कृषि विकास, शिक्षा, स्वास्थ्य, स्थानीय विकास र सुशासन, जलवायु परिवर्तन, उद्यमशिलता विकासमा यी सम्पूर्ण गैरसरकारी संस्थाहरूले आफ्नो कार्यक्रम लक्षित वर्गसम्म पुर्याएका छन्।

यस गाउँपालिकाको बासिन्दाको मुख्य पेशा कृषि नै हो । करिब ७५ प्रतिशत भन्दा बढि व्यक्तिहरु कृषिमा आश्रीत छन् भने बाँकी आयआर्जन, व्यापार, नोकरी, वैदेशिक रोजगार, शिक्षण आदि पेशामा संलग्न रहेका छन् ।

लापा कार्यान्वयनको लागि गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु, कर्मचारीहरु, सामाजिक परिचालकहरु तथा उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुलाई स्वअनुगमन, सार्वजनिक लेखापरिक्षण, योजना प्रकृया तथा पारदर्शिता सम्बन्धी अभिमुखिकरण र योजना व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम दिनुपर्छ ।

३.२ संस्थागत विश्लेषण तथा सेवाप्रदायकहरुको सम्बन्ध चित्र:

यस गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) कार्यान्वयनका लागि आर्थिक, प्राविधिक सहयोग एवम् सहजिकरणको सहयोग पाउन सक्ने निकायहरु तथा स्थानीय समुदायले सेवा पाउन सक्ने निकायहरुको सम्बन्ध चित्र तल दिइएको छ । स्थानीय समुदायको सबैभन्दा नजिक र प्रभावकारी सेवा प्रदायक स्थानीय सरकार गाउँपालिका र सो अन्तरगतका विषयगत शाखाहरु र वडा कार्यालय हो । यसका अतिरिक्त समुदायमा गठन भएका सहकारीहरु, महिला समुहहरु, युवा क्लवहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरु समुदायको नजिक रहेर सेवा प्रदान गरीरहेका छन् ।

चित्र १४: गढवा गाउँपालिकाको सेवाप्रदायकहरुको संस्थागत सम्बन्ध चित्र

३.३ योजना प्रकृत्यामा स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना समायोजन:

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) लाई स्थानीय सरकारको विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानीय स्तरमा सेवा प्रदान गर्ने निजि, सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूको योजना प्रकृत्यामा समायोजन गर्नका लागि स्थानीय सरकारको ७ चरणको योजना तर्जुमाको प्रकृत्या अन्तरगत समावेश गरी कार्यपालिकाको बैठकले निर्णय गरी गाउँसभाबाट पारित गरीनेछ। हरेका वडाहरूबाट छलफल गरी वडाहरूबाट आएका जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमहरूको विश्लेषणबाट तयार भएको यो कार्ययोजनालाई कार्यपालिका तहमा छलफल गरी अन्तिम रूप दिइएको हो ।

स्थानीय अनुकुलन योजनाका प्राथमिकताहरूलाई वडाका जनप्रतिनिधिहरू तथा समुदायमा आधारित संस्थाका प्रतिनिधिहरू मार्फत् स्थानीय सरकारको योजनामा समावेश गरी गाउँ सभाबाट पारित गरेपछि कार्यान्वयन हुनेछन्। गाउँपालिकाको वार्षिक योजनामा समावेश भएको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) का योजनाहरूलाई पालिकाबाट जिल्ला स्थित विभिन्न विषयगत कार्यालयहरू, प्रदेश सरकारका विषयगत मन्त्रालयहरू, नेपाल सरकारका मन्त्रालय तथा आयोजनाहरू, विभिन्न गैरसरकारी संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गरीनेछ। यसरी नै यस गाउँपालिकामा तयार हुने आवधिक योजनाहरूमा पनि अनुकुलनका योजनालाई उच्च प्राथमिकताका साथ समावेश गरी कार्यान्वयन गरीनेछ।

परिच्छेद ४: अनुकुलन र जोखिम न्युनिकरणको रणनीति:

४.१ अनुकुलन र जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरूको पहिचान:

४.१.१ उच्च अनुकुलन क्षमताको परिकल्पना:

गाउँपालिकामा तयार भएको प्रकोपहरूको समयरेखा, मौसमी पात्रो, जोखिमहरूको मुल्यांकन, वडाहरूको स्तरीकरण तथा संकटासन्नताको आधारमा यस गाउँपालिकाको अनुकुलन कार्ययोजनाको निर्माण गर्दा गाउँपालिकाको तपशिल बमोजिमको अनुकुलित अवस्थाको परिकल्पनाहरू गरीएको छ।

१. कृषि तथा खाद्य सुरक्षा: पालिका भित्रको उत्पादनले गाउँपालिकाका बासिन्दालाई वर्षभरि खान पुग्नेछ। कृषिजन्य उत्पादनमा आधुनिकीकरण तथा व्यवसायिकीकरण बृद्धि हुनेछ।
२. वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण: वनको क्षेत्रफल बृद्धि भइ वनको हैसियत बढ्नेछ। गाउँपालिकाका स्थानीय बासिन्दालाई वनपैदावारको उपयोगमा सहजता आउनेछ।

३. जल तथा ऊर्जा: पानीका श्रोतहरुको पुनर्भरणमा सहयोग पुग्नेछ। सिंचाई सुविधाको विकास तथा विस्तार हुनेछ।
४. स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई: गाउँपालिकाका बासिन्दाले स्वास्थ्यसेवाको पहुँचमा सहजता अनुभूति गर्नेछन्। बस्तीहरुमा पाइपलाइनबाट स्वच्छ खानेपानीको सुविधा पुग्नेछ। टोलबस्तीको सफाइमा उल्लेख्य सुधार आउनेछ।
५. स्थानीय ग्रामीण तथा सहरी बस्ती विकास: ग्रामिण बस्तीहरुको भौतिक तथा मानवीय विकासमा सकारात्मक परिवर्तन हुनेछ।
६. जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन: पालिका क्षेत्रभित्र जलवायुजन्य प्रकोप न्युनिकरण भइ विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्नेको हुनेछ।
७. उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार: पालिकाको सबै बस्तीमा स्थायी सडक तथा यातायात सुविधा पुग्नेछ। लघु तथा घरेलु उद्योगको विकास हुनेछ। गाउँपालिकाको सबै बस्तीहरुमा यातायातको सहज पहुँच हुनेछ।
८. पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा: प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा विकास भइ आन्तरिक एवं बाह्य पर्यटनको विकास हुनेछ।
९. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन: समुदायमा लैंगिक समताको चेतना विकास हुनेछ। सामाजिक विभेदहरु अन्त भएको हुनेछ। जिविकोपार्जनका नविनतम उपायको अवलम्बन भएको हुनेछ। पालिकाका सरकारी तथा गैरसरकारी सेवा प्रवाह चुस्त दुरुस्त भएको हुनेछ।
१०. जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास: स्थानीय समुदायले जलवायु परिवर्तनका विषयमा सबै खालका सुचना तथा जानकारी पाएका हुनेछन् तथा उनीहरुको अनुकुलन क्षमताको विकास भएको हुनेछ।

४.१.२ अनुकुलन र जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरुको पहिचान:

वडास्तर तथा गाउँपालिका स्तरमा भएका छलफल तथा अन्तरकृया गोष्ठीहरुमा गाउँपालिकामा भएका जलवायुजन्य प्रकोप, त्यसको जोखिम, जोखिमको मुल्यांकन समेत गरी समुदायको आवश्यकताहरुलाई सुचिकृत गरीएको छ। लापाको खाकामा उल्लेख भएको १० वटा विषयक्षेत्रहरु मध्ये अधिकांश विषयक्षेत्रलाई समेट्ने गरी अनुकुलनका कृयाकलापहरु पहिचान भएका छन्। यसको मुल्यांकन तथा प्राथमिकिकरणका आधारमा कृयाकलापहरुलाई पहिलो वर्ष, दोश्रो वर्ष, तेश्रो वर्ष, चौथो वर्ष र पाँचौ वर्ष कार्यान्वयन गर्ने गरी कार्ययोजना समेत बनाइएको छ।

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माणको क्रममा भएका छलफल, अन्तरकृया गोष्ठीबाट आएका अनुकुलनका कुल १०८ कृयाकलापहरुले लापाको खाकामा निर्दिष्ट गरेको विषय क्षेत्रहरुमा ९ वटा विषय क्षेत्रहरु समेटेको छ। यस भित्र कार्यक्रम व्यवस्थापन तथा अनुगमन मुल्यांकनका ५ वटा कृयाकलापहरु (जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धिमा समेटिएको) यो कार्ययोजनामा राखिएको छ।

तालिका २०: अनुकुलन तथा जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूको विषय क्षेत्रगत सारांश

बजेट रु. हजारमा

लापाको विषयक्षेत्र	कृयाकलाप संख्या	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	जम्मा
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ	६		४,०००		४,६५०		८,६५०
स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती	४	१,५००	२,०००	३,०००			६,५००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	१२	१,६६०	२,६६०	१,६६०	२,६६०	२,६६०	११,७००
जल तथा ऊर्जा	१४	३९,५००	८,६५०				४८,१५०
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	१५	१४,५००	४८,०००	५७,५००	४४,५००	२४,५००	१८९,०००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	१३				२,०००	७,५००	९,५००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	१३	८००			५,६००	३,३००	९,७००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	३०	७,५००	८,१००	७,९००	१५,०००	१०,२००	४८,७००
पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	१				१,५००		१,५००
जम्मा	१०८	६५,४६०	७३,४१०	७०,०६०	७६,११०	४८,३६०	३३३,४००

अनुकुलन तथा जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूको पहिचान तालिका:

गढवा गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयारीको क्रममा वडास्तरमा भएका छलफल कार्यक्रममा स्थानीय समुदाय र जनप्रतिनिधिको तर्फबाट सम्बन्धित बस्ती, समुदायमा जलवायु परिवर्तनबाट भएका असरहरूमा अनुकुलन क्षमता बृद्धि गर्न र जलवायुजन्य जोखिम कम गर्नका लागि गर्नुपर्ने अनुकुलन तथा जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूको सूचि संकलन गरीएको थियो । वडा स्तरीय कार्यशाला गोष्ठीबाट संकलित अनुकुलनका कृयाकलापहरू (अनुमानित लागत समेत) लाई स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको खाका २०७६ मा उल्लेख भएका विषयक्षेत्र अनुसार सम्बन्धित विषय क्षेत्रमा संयोजन गरेर तलको तालिकामा राखिएको छ । कुल १०८ कार्यहरू कार्यान्वयन गर्न करिब ३३ करोड ३४ लाख खर्च हुने अनुमान गरीएको छ ।

तालिका २१: लापाको विषयक्षेत्र अनुसार अनुकुलन तथा जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूको सूचि

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलन तथा जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	खानेपानी व्यवस्थापन तथा वितरण कार्यक्रम	प्रनाहा, बोधिपुर, गिद्धवा, बाकी, तर्कियापुर समुदायका ३६८ घर लक्षित	५	४००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	स्वास्थ्य शिविर	वडाभरी	६	१००००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	स्वास्थ्य केन्द्रको क्षमता अभिवृद्धि तथा औषधि खरिद		४	१००००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	सार्वजनिक सौचालय निर्माण	पचाहा सा.व. र श्री मा.विमा	२	१५०००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	मानव स्वास्थ्य शिविर		७	७५००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	माहिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकालाई क्षमता विकास तालिम	वडाभित्र	२	४०००००
	जम्मा			८६५००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	सोतापारी टोल जोड्ने कल्भर्ट बनाउने		३	१५०००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	३	२००००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	२ कि.मि बाटो सुधार गर्नुपर्ने	धैरेनी वन घरदेखि ब्रिज बहादुरको घर सम्म	३	२००००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	बाटो सुधार गर्नुपर्ने	बोधिपुर, बाकी ककहवा	५	१००००००
	जम्मा			६५०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	कफनी खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	कफनीखोला	३	१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तालिम संचालन	वडाभरी	५	५०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	वडा भित्रका स्कुलहरुमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	वडा भरी	१	२०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	वडा भित्रका स्कुलहरुमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	५ वटा स्कुलमा	२	५०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	बालकलवको क्षमता विकास तालिम सन्चालन	वडाभित्र	२	२०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	value chain ra market management training सन्चालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	अनुगमन तथा मुल्यांकन			१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	जनप्रतिनिधिका लागि अभिमुखिकरण तालिम तथा गोष्ठि तथा अवलोकन भ्रमण			१५०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	लापा सहजकर्ता तथा प्राविधिक कर्मचारी			३६०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	कर्मचारीका लागि तालिम तथा अभिमुखिकरण गोष्ठि			१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	कार्यक्रम व्यवस्थापन			१००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	गाउँपालिकाका प्राविधिक कर्मचारीहरूलाई योजनाको डिपिआर बनाउने तालिम			२०००००
	जम्मा			११७०००००
जल तथा ऊर्जा	डिप बोरिङ्ग निर्माण	धोद्रे, तहडा	१	४००००००
जल तथा ऊर्जा	डिप बोरिङ्ग संचालन	पचाहा	२	३००००००
जल तथा ऊर्जा	डिप बोरिङ्ग निर्माण	पचाहा	२	३००००००
जल तथा ऊर्जा	बालापुर हासिपुर बालाखुट्टि डिपबोरिंग	बालाखुट्टी	६	५००००००
जल तथा ऊर्जा	मतपुर डिपबोरिंग	मतपुर	६	५००००००
जल तथा ऊर्जा	वनकट्टी रामपुर भिङ्गाहा अत्तरवेदुवा डिपबोरिंग	वनकट्टी	६	५००००००
जल तथा ऊर्जा	परस्पुर पोखरी छेउमा डिप बोरिंग		४	५००००००
जल तथा ऊर्जा	गढवा थानदेउखुरी प्रनाहा भाली डिपबोरिंग	भाली	६	५००००००
जल तथा ऊर्जा	गोबरडिहा, खैरेनी मुक्त कमैया शिविर मा डीप बोरिंग जडान गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	२००००००
जल तथा ऊर्जा	लक्ष्मीपुर डिप बोरिंग	लक्ष्मीपुर	७	२५०००००
जल तथा ऊर्जा	चन्दनपुर डिप बोरिंग	चन्दनपुर	७	२५०००००
जल तथा ऊर्जा	सारभौर सिमा नाकाका १८ वटा घरमा सोलार वितरण		२	५०००००
जल तथा ऊर्जा	सुपैला भन्दा माथि भैसेकुटी मा १३ घरमा सोलार वितरण गर्नुपर्ने	भैसेकुटी	३	६५००००
जल तथा ऊर्जा	हडैया र प्रसेहनीको बिचमा डिपबोरिंग		४	५००००००
	जम्मा			४८१५००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सामुदायिक उच्च सेक्टर	बोधिपुर	५	२५०००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	राप्ती नदी तथा खहरे छेउमा तटबन्ध निर्माण	बोधिपुर, बाकी, तकियापुर	५	४०००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सुपैला खोलामा २ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	माधवपुर	३	२०००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कटान नियन्त्रणको लागी तटबन्ध निर्माण	रडसिङ खोला किनार र राप्ती नदी किनार	१	५०००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	२	२००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	नेपालगंजेको घरदेखि सुतैया तिनबहादुरको घरसम्म तटबन्धन	भालुदुद्रे खोला	४	१२५०००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कफनी खोला र धैरेनी बिच को क्षेत्रमा दुवैतर्फ तटबन्धन गर्नुपर्ने	गोबरडिहा र खैरेनी	३	१००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	खबरीखोला तटबन्धन	खबरीनाका	८	५००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	खहरे खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	१००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	धेरेनी भुल्के खोलामा तटबन्ध करिब २ किलोमिटर	खानेपानी देखी चन्द्रकान्त पोखरेको घरसम्म	३	२००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	मुसीखोला तटबन्धन	मुसीनाका	८	५००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	मनिकापुर वनघुसरी मतपुर तटबन्धन	सुर्केखोला	६	८००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कटान नियन्त्रणको लागी १.५ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	महादेवा खोलामा	२	१०००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कोइलाबास खोला तटबन्धन	कोइलाबास	८	१०००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सिकरहवा पुलदेखि पश्चिम कान्छीगाउँ भजारबैरा सम्म तटबन्धन	सिकरहवा	७	२०००००००
	जम्मा			१८९००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	महादेवा सिम्सार क्षेत्र संरक्षण	रानीजरुवा	२	२००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	गोवरडिहा सामुदायिक वन भित्रको सिमसार पोखरी संरक्षण	गोवरडिहा	३	१००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने	वडा भरी	१	४००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने	वडा नं २ का सबै सामुदायिक वन	२	५००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	दुर्गा र गोवरडिहा सामुदायिक वन गोवरडिहा घेर बार गर्ने	गोवरडिहा	३	८००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडा भरी	१	१००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडाभरी	२	५००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	आगलागी सचेतना तथा सहयोग	प्रनाहा, बोधिपुर, बाकी, तकियापुर	५	१२००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	अग्नि नियन्त्रण सामाग्री		४	५००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	अग्नि नियन्त्रण सामाग्री	वडाभरी	७	६०००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	अग्नि नियन्त्रण सामाग्री	सवै टोल	८	४०००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	शिकारी खोला खानेपानी मुहान संरक्षण तरवार गर्नुपर्ने	शिकारी खोला	३	१००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	लखपति,शान्ति, महादेवा सा.व. संरक्षण को लागी तारवार गर्नुपर्ने		२	५०००००
	जम्मा			९५०००००
पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जंगल कुटी मुहान संरक्षण कार्यक्रम (श्री सिद्धनाथ बाबा जंगल कुटी पर्यटन तथा संरक्षण समिति)	जंगलकटी	३	१५०००००
	जम्मा			१५०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	बंगुरपालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	वडाभिन्न	२	८०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	खैराको कुमाल वस्तीमा ५ वटा सुधारिएको माटोको भाडा पोल्ट सुधारिएको चुलो वा इलेक्ट्रिक चुलो निर्माण गर्नुपर्ने	कुमालवस्ती खैरा	३	३५०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	बाखा पालनको लागी उन्नत जातको वोका वितरण	त्रिमचिमे नाका क्षेत्रमा	२	१५०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	२	३०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	३०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	माहिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकालाई प्रार्थमिक उपचार तालिम	वडा भरी	१	५०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	४०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	जिविकोपार्जनको लागी व्यवशाय सन्चालन र व्यवशाय विकास तालिम सन्चालन (२ वटा अपाङ्ग लक्षित)	पचाह, महादेव, कोन्टी	२	५०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडा भरी	१	२०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	२	३०००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	३	३०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	५	५०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	अपाङ्ग हरुलाई ह्वीलचेयर वितरण	वडाभरी	२	६०००००
जम्मा				९७०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडा भरी	१	३०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडाभरी	२	५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको विउ वितरण	वडाभरी	५	१२०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	सामुदायिक विउ बैंक स्थापना	सुनपुरुवा	५	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	भेटेरीनरी सेवा केन्द्र स्थापना	डाँडागाउँ	८	५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	सुपैला कुलो मर्मत	गोबरडिहा, माधवपुर, खैरेनी, सुपैला	३	२०००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	गोबरडिहा मा कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	कालाकाटे, कलौनी	१	४०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	वडाभरी	२	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	माटो परिक्षण सिविर संचालन	मलमला, धोद्रे, कलौनी, कालाकाटे	१	४०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	माटो परिक्षण सिविर संचालन	वडाभित्र	२	२०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको बोका सहयोग	सुनपुरुवा, बाकी, ककहवा, बोधिपुर	५	३०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण		४	३०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	सुनपुरुवा	५	६०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	वडा भरी बदाम खेति प्रोत्साहन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	२०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	कृषि प्राविधिक व्यवस्थापन तथा औषधि वितरण	वडाभरी	६	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण		४	१५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	६०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	मुसीनाका सिचाई कुलो निर्माण	मुसीनाका	८	५००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	वडा भरी	१	६०००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	बाखापालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	वडा भरी	१	६०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	गोठ व्यवस्थापन तालिम संचालन गर्नेपने(१२ वटा)	वडाभरी	२	५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खबरी सिंचाईकूलो निर्माण	खबरीनाका	८	४००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको धान विउ वितरण ३५ क्विन्टल जती	वडा भरी	१	३०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको धान विउ वितरण २५ क्विन्टल जती	वडाभरी	२	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपने	वडा भरी	१	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपने	वडाभरी	२	१५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपने	वडाभरी	३	१५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपने	वडाभरी	५	१२०००००
	जम्मा			४८७०००००
	कुल जम्मा			३३३४०००००

४.२ जोखिम न्युनिकरण तथा अनुकुलन कार्यहरूको लागत लाभ विश्लेषण:

लागत लाभको विश्लेषण (Cost Benefit Analysis) गर्नुका उद्देश्य दुई प्रकारका छन् ।

१. परियोजना ब्यवहारिक छ कि छैन भनि निर्धारण गर्न, यदि राम्रो छ भने मात्र लगानी गर्ने, अन्यथा भए नगर्ने ।

२. एक प्रतिस्पर्धी लगानीलाई अन्य प्रतिस्पर्धी परियोजनाहरू सँग तुलना गर्न, कुन परियोजना अधिक सम्भाव्य छ, भनेर निर्धारण गर्न ।

यसले निर्णयकर्ताहरूलाई एकैखालको तुलनात्मक विधि प्रयोग गरी बहु परियोजनाहरूको बिचमा पक्षपात विहिन मुल्यांकन गर्न सहजिकरण गर्न सक्छ । यो विधि भट्ट हेर्दा महंगो तथा बोभिलो लागेता पनि हामीसँग भएका सिमित स्रोत र साधनहरूको बाँडफाँडको औचित्यता प्रमाणित गर्न यो विधि कोशे हुंगा सावित हुने छ, भन्ने आशा गरीएको छ ।

वर्तमान अवस्थामा कुनै रकम वा सामानको मुल्यलाई भविष्यमा सोहि रकम वा सामानको अपेक्षित मुल्य भन्दा उच्च रुपमा हेरिन्छ । यो अवधारणालाई नै यस दस्तावेजमा छुटको प्रक्यावाट मूर्त बनाईएको छ । यसमा कुनै पनि एक वा बहु परियोजनाको विभिन्न समयको अनुमानित लागत तथा

भविष्यको अनुमानित लाभलाई छुट दरमा समायोजन गरी तुलना गरीएको छ । यस दस्तावेजमा, नेपाल बैंक लिमिटेडको आर्थिक वर्ष २०७७/७८ श्रावण, भाद्र, आश्विन, कार्तिक, मंसिर, पौष र चैत्र महिनाको आधार ब्याजदर (Base Rate of Interest) को औषतलाई छुट दरको रूपमा प्रयोग गरीएको छ, जुन ६.५८% रहेको छ । यहाँ सेवामुखि कार्यहरूको नाफालाई छाया मूल्यांकन (Shadow Pricing) विधि अपनाईएको छ ।

परियोजनाको आर्थिक दक्षता निर्धारण गर्न विभिन्न प्रकारका विधिहरू प्रयोगमा आएका छन् :

१. लाभ लागत अनुपात (Benefit Cost Ratio, BCR)
२. बृद्धि लाभ लागत अनुपात (Incremental Benefit Cost Ratio, IBCR)
३. खुद वर्तमान मूल्य (Net Present Value, NPV)
४. फिर्ता तिर्ने अवधि (The Payback Period, PBP) आदि

माथिका चारवटै विधिहरूमा आ. आफ्नै सबल पक्ष र दुर्बल पक्षहरू पनि छन् । तथापि, लापाका कृयाकलापहरूको प्रकृति हेर्दा लाभ लागत अनुपात (Benefit Cost Ratio, BCR) विधि नै लाभ लागत विश्लेषण गर्नको लागि उपयुक्त देखिएकोले, यस दस्तावेजमा लाभ लागत अनुपात (Benefit Cost Ratio, BCR) विधि प्रयोग गरीएको छ । जस अनुसार,

$$B/C = \left[\frac{B_0}{(1+i)^0} + \dots + \frac{B_T}{(1+i)^T} \right] \div \left[\frac{C_0}{(1+i)^0} + \dots + \frac{C_T}{(1+i)^T} \right]$$

जहाँ,

T= समय, वर्ष

i= छुट दर

B= लाभ

C= लागत

अनुकुलनका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण गर्दा, यदि, हालको लाभ लागत अनुपात (Benefit Cost Ratio, BCR) १.७५ भन्दा माथि स्कोर आएमा त्यसलाई १० स्कोर दिने गरी समानुपातिक हिसावले स्कोर दिने गरी मूल्यांकन गरीएको छ । सोहि अनुसार सबै अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरण कार्यहरूको लाभ लागत अनुपात हिसाब गरी स्कोर दिइ प्राथमिकीकरण गरीएको छ ।

लाभ लागत अनुपात (Benefit Cost Ratio, BCR) विधिको एक नमुना

तालिका २२: लाभ लागत अनुपात विधिको नमूना तालिका

मतपुर डिपबोरिङ्ग, गढवा गाउँपालिका वडा नं. ६

वर्ष	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
लाभ रु हजारमा (छायाँमुल्य विधि, Shadow pricing)		१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००
छुट कारक (Discount Factor) ६.५८%	१	१.०६५८	१.१३५९	१.२१०७	१.२९०३	१.३७५२	१.४६५७	१.५६२२	१.६६५०	१.७७४५	१.८९१३
लाभको हालको मुल्य (Present Value Benefit)		१३९३.६	१२३२.५	११५६.४	१०८५.०	१०१८.०	९५५.२	८९६.२	८४०.९	७८८.९	७४०.२
हालको लाभको योगफल		१००२६.७९१०५									
लागत रु हजारमा (Cost)	५०००	०	२००	०	२००	०	२००	०	२००	०	२००
लागतको हालको मुल्य (Present Value Cost)	५०००.००	०.००	१७६.०७	०.००	१५५.००	०.००	१३६.४५	०.००	१२०.१२	०.००	१०५.७५
हालको लागतको योगफल		५६९३.३९									
लाभ लागत अनुपात		१.७६									

मतपुर डिपबोरिङ्ग निर्माणको हालको लाभ लागत अनुपात = $१००२६.७९ / ५६९३.३९ = १.७६$
भएकोले, सो परियोजनाको प्राथमिकिकरण गर्ने सिलसिलामा पुरा स्कोर दिनु उपयुक्त देखिन्छ।

माथि उल्लेखित नमुना विश्लेषण बमोजिम अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका सम्पूर्ण कार्यहरूको लाभ लागत अनुपात (Cost Benefit Ratio) निकाल्दा तलको तालिका बमोजिमको अनुपात आएको छ। लागत लाभ अनुपातको हिसाब गर्दा मर्मत सम्भार बापत ० प्रतिशत देखि ४ प्रतिशत सम्मको वार्षिक (वा द्वैवार्षिक) खर्च जोडिएको छ भने ५ देखि २० वर्षसम्मको अनुमानित प्रतिफल राखिएको छ।

गढवा गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनामा समावेश भएका अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरण कार्यहरूको लागत लाभ विश्लेषण तलको तालिकामा राखिएको छ।

तालिका २३: अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरणका कार्यहरूको लाभ लागत अनुपात

अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	कुल लगानी रकम (वार्षिक मर्मत सम्भार ० देखि ४ प्रतिशत समेत)	अनुमानित प्रतिफल, लाभ	लाभ लागत अनुपात
सामुदायिक उच्च सेल्टर	बोधिपुर	५	२५०००००	३००००००	५००००००	१।६७
डिप बोरिङ्ग निर्माण	धोद्रे, तहडा	१	४००००००	४५०००००	८००००००	१।७८
जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडा भरी	१	३०००००	३०००००	४५००००	१।५०
जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडाभरी	२	५०००००	५०००००	७५००००	१।५०
उन्नत जातको विउ वितरण	वडाभरी	५	१२०००००	१२०००००	१८०००००	१।५०
सामुदायिक विउ बैक स्थापना	सुनपुरुवा	५	१००००००	१४०००००	२००००००	१।४३
डिप बोरिङ्ग संचालन	पचाहा	२	३००००००	३३५००००	६००००००	१।७९
डिप बोरिङ्ग निर्माण	पचाहा	२	३००००००	३३५००००	६००००००	१।७९
बालापुर हासिपुर बालाखुट्टि डिपबोरिङ्ग	बालाखुट्टी	६	५००००००	५६०००००	१०००००००	१।७९
मतपुर डिपबोरिङ्ग	मतपुर	६	५००००००	५६०००००	१०००००००	१।७६
वनकट्टी रामपुर भिङ्गाहा अत्तरवेदुवा डिपबोरिङ्ग	वनकट्टी	६	५००००००	५६०००००	१०००००००	१।७९
परस्पुर पोखरी छेउमा डिप बोरिङ्ग		४	५००००००	५६०००००	१०००००००	१।७९
गढवा थानदेउखुरी प्रनाहा भाली डिपबोरिङ्ग	भाली	६	५००००००	५६०००००	१०००००००	१।७९
गोबरडिहा, खैरेनी मुक्त कमैया शिविर मा डीप बोरिङ्ग जडान गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	२००००००	२२५००००	४००००००	१।७८
सोतापारी टोल जोड्ने कल्भर्ट बनाउने		३	१५०००००	१५०००००	२२५००००	१।५०
भेट्टीनरी सेवा केन्द्र स्थापना	डाँडागाउँ	८	५०००००	५०००००	७५००००	१।५०
राप्ती नदी तथा खहरे छेउमा तटबन्ध निर्माण	बोधिपुर, बाकी, तर्कियापुर	५	४०००००००	४८००००००	८०००००००	१।६७
वंगुरपालन सम्बन्धी तालिम(विदेशवाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	वडाभिन्न	२	८०००००	८०००००	१६०००००	२।००
सुपैला भन्दा माथि भैसेकूटी मा १३ घरमा सोलार वितरण गर्नुपर्ने	भैसेकूटी	३	६५००००	६५००००	१०४००००	१।६०
सुपैला कुलो मर्मत	गोबरडिहा, माधवपुर, खैरेनी, सुपैला	३	२०००००००	२६००००००	३०००००००	१।१५
लक्ष्मीपुर डिप बोरिङ्ग	लक्ष्मीपुर	७	२५०००००	३३५००००	५००००००	१।४९
चन्दनपुर डिप बोरिङ्ग	चन्दनपुर	७	२५०००००	३३५००००	५००००००	१।४९
सुपैला खोलामा २ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	माधवपुर	३	२०००००००	२४००००००	३०००००००	१।२५
सारभौर सिमा नाकाका १८ वटा घरमा सोलार वितरण		२	५०००००	५०००००	८०००००	१।६०

अनुकुलनका उपायहरु	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	कुल लगानी रकम (वार्षिक मर्मत सम्भार ० देखि ४ प्रतिशत समेत)	अनुमानित प्रतिफल, लाभ	लाभ लागत अनुपात
गोबरडिहा मा कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	५०००००	७०००००	७५००००	१।०७
हडैया र प्रसेहनीको बिचमा डिपबोरिंग		४	५००००००	६००००००	१०००००००	१।६७
कफनी खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	कफनीखोला	३	१००००००	१२०००००	१५०००००	१।२५
कटान नियन्त्रणको लागी तटबन्ध निर्माण	रडीसड खोला किनार र राप्ती नदी किनार	१	५०००००००	६०००००००	७५००००००	१।२५
टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	कालाकाटे, कलौनी	१	४०००००	४८००००	६०००००	१।२५
टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	वडाभरी	२	१००००००	१२०००००	१५०००००	१।२५
सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	२	२००००००	२८०००००	४००००००	१।४३
माटो परिक्षण सिबिर संचालन	मलमला, धोद्रे, कलौनी, कालाकाटे	१	४०००००	४०००००	४०००००	१।००
माटो परिक्षण सिबिर संचालन	वडाभिन्न	२	२०००००	२०००००	२०००००	१।००
उन्नत जातको बोका सहयोग	सुनपुरुवा, बाकी, ककहवा, बोधिपुर	५	३०००००	३०००००	३०००००	१।००
उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण		४	३०००००	३०००००	३०००००	१।००
उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
नेपालगजेको घरदेखि सुतैया तिनबहादुरको घरसम्म तटबन्धन	भालुदुद्रे खोला	४	१२५०००००	१५००००००	१८५५००००	१।२५
कफनी खोला र धैरेनी बिच को क्षेत्रमा दुवैतर्फ तटबन्धन गर्नुपर्ने	गोबरडिहा र खैरेनी	३	१००००००	१२०००००	१५०००००	१।२५
खबरीखोला तटबन्धन	खबरीनाका	८	५००००००	६००००००	७५०००००	१।२५
खहरे खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	१००००००	१२०००००	१५०००००	१।२५
धैरेनी भुल्के खोलामा तटबन्ध करिव २ किलोमिटर	खानेपानी देखी चन्द्रकान्त पोखरेको घरसम्म	३	२००००००	२४०००००	३००००००	१।२५

अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	कुल लगानी रकम (वार्षिक मर्मत सम्भार ० देखि ४ प्रतिशत समेत)	अनुमानित प्रतिफल, लाभ	लाभ लागत अनुपात
खानेपानी व्यवस्थापन तथा वितरण कार्यक्रम	प्रनाहा, बोधिपुर, गिद्धवा, बाकी, तक्रियापुर समुदायका ३६८ घर लक्षित	५	४००००००	५६०००००	८००००००	१।४३
सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	३	२००००००	२८०००००	४००००००	१।४३
कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	सुनपुरुवा	५	६०००००	८४००००	१२०००००	१।४३
२ कि.मि वाटो सुधार गर्नुपर्ने	धैरेनी वन घरदेखि ब्रिज बहादुरको घर सम्म	३	२००००००	२००००००	२००००००	१।००
वाटो सुधार गर्नुपर्ने	बोधिपुर, बाकी ककहवा	५	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
वडा भरी वदाम खेत प्रोत्साहन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	२०००००	२०००००	२०००००	१।००
कृषि प्राविधिक व्यवस्थापन तथा औषधि वितरण	वडाभरी	६	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण		४	१५०००००	१५०००००	१५०००००	१।००
तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	६०००००	६०००००	६०००००	१।००
मुसीखोला तटबन्धन	मुसीनाका	८	५००००००	६००००००	७५०००००	१।२५
मनिकापुर वनघुसरी मतपुर तटबन्धन	सुर्केखोला	६	८००००००	९६०००००	१२००००००	१।२५
कटान नियन्त्रणको लागी १.५ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	महादेवा खोलामा	२	१०००००००	१२००००००	१५००००००	१।२५
कोइलाबास खोला तटबन्धन	कोइलाबास	८	१०००००००	१२००००००	१५००००००	१।२५
खैराको कुमाल बस्तीमा ५ वटा सुधारिएको माटोको भाडा पोल्न सुधारिएको चुलो वा इलेक्ट्रिक चुलो निर्माण गर्नुपर्ने	कुमालबस्ती खैरा	३	३५०००००	४२०००००	५२५००००	१।२५
मुसीनाका सिंचाई कुलो निर्माण	मुसीनाका	८	५००००००	७००००००	१०००००००	१।४३
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तालिम संचालन	वडाभरी	५	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
वडा भित्रका स्कूलहरुमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	वडा भरी	१	२०००००	२०००००	२०००००	१।००
वडा भित्रका स्कूलहरुमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	५ वटा स्कूलमा	२	५०००००	५०००००	५०००००	१।००

अनुकुलनका उपायहरु	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	कुल लगानी रकम (वार्षिक मर्मत सम्भार ० देखि ४ प्रतिशत समेत)	अनुमानित प्रतिफल, लाभ	लाभ लागत अनुपात
बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	चिमचिमे नाका क्षेत्रमा	२	१५०००००	१५०००००	१५०००००	१।००
बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	वडा भरी	१	६०००००	६०००००	६०००००	१।००
बाखापालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	वडा भरी	१	६०००००	६०००००	६०००००	१।००
गोठ व्यवस्थापन तालिम संचालन गर्नेपने(१२ वटा)	वडाभरी	२	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
खबरी सिंचाईकुलो निर्माण	खबरीनाका	८	४००००००	५२०००००	६००००००	१।१५
सिकरहवा पुलदेखि पश्चिम कान्छीगाउँ भारवैरा सम्म तटबन्धन	सिकरहवा	७	२०००००००	२४००००००	३०००००००	१।२५
स्वास्थ्य शिविर	वडाभरी	६	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
स्वास्थ्य केन्द्रको क्षमता अभिवृद्धि तथा औषधि खरिद		४	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
सार्वजनिक सौचालय निर्माण	पचाहा सा.व. र श्री मा.विमा	२	१५०००००	१५०००००	१५०००००	१।००
मानव स्वास्थ्य शिविर		७	७५००००	७५००००	७५००००	१।००
माहिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकालाई क्षमता विकास तालिम	वडाभिन्न	२	४०००००	४०००००	४०००००	१।००
महादेवा सिम्सार क्षेत्र संरक्षण	रानीजरुवा	२	२००००००	२००००००	२००००००	१।००
जंगल कुटी मुहान संरक्षण कार्यक्रम (श्री सिद्धनाथ वावा जंगल कुटी पर्यटन तथा संरक्षण समिति)	जंगलकटी	३	१५०००००	१५०००००	१५०००००	१।००
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपने	वडाभरी	२	३०००००	३०००००	३०००००	१।००
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपने	वडाभरी	३	३०००००	३०००००	३०००००	१।००
उन्नत जातको धान विउ वितरण ३५ क्विन्टल जती	वडा भरी	१	३०००००	३०००००	३०००००	१।००
उन्नत जातको धान विउ वितरण २५ क्विन्टल जती	वडाभरी	२	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
गोवरडिहा सामुदायिक वन भित्रको सिमसार पोखरी संरक्षण	गोवरडिहा	३	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
माहिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकालाई प्रार्थमिक उपचार तालिम	वडा भरी	१	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपने	वडाभरी	५	४०००००	४०००००	४०००००	१।००

अनुकुलनका उपायहरु	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	कुल लगानी रकम (वार्षिक मर्मत सम्भार ० देखि ४ प्रतिशत समेत)	अनुमानित प्रतिफल, लाभ	लाभ लागत अनुपात
जिविकोपार्जनको लागी व्यवशाय सन्चालन र व्यवशाय विकास तालिम सन्चालन (२ वटा अपाङ्ग लक्षित)	पचाह, महादेव, कोन्टी	२	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडा भरी	१	२०००००	२०००००	२०००००	१।००
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	२	३०००००	३०००००	३०००००	१।००
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	३	३०००००	३०००००	३०००००	१।००
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	५	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडा भरी	१	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	२	१५०००००	१५०००००	१५०००००	१।००
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	१५०००००	१५०००००	१५०००००	१।००
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	१२०००००	१२०००००	१२०००००	१।००
अपाङ्ग हरुलाई ह्वीलचेयर वितरण	वडाभरी	२	६०००००	६०००००	६०००००	१।००
बालकलवको क्षमता विकास तालिम सन्चालन	वडाभिन्न	२	२०००००	२०००००	२०००००	१।००
value chain ra market management training संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने	वडा भरी	१	४०००००	४०००००	४०००००	१।००
सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने	वडा नं २ का सबै सामुदायिक वन	२	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
दुर्गा र गोबरडिहा सामुदायिक वन गोबरडिहा घेर बार गर्ने	गोबरडिहा	३	८०००००	८०००००	८०००००	१।००
आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडा भरी	१	१०००००	१०००००	१०००००	१।००
आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडाभरी	२	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
आगलागी सचेतना तथा सहयोग	प्रनाहा, बोधिपुर, बाकी, तकियापुर	५	१२०००००	१२०००००	१२०००००	१।००
अग्नि नियन्त्रण सामाग्री		४	५०००००	५०००००	५०००००	१।००
अग्नि नियन्त्रण सामाग्री	वडाभरी	७	६०००००	६०००००	६०००००	१।००
अग्नि नियन्त्रण सामाग्री	सबै टोल	८	४०००००	४०००००	४०००००	१।००

अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	कुल लगानी रकम (वार्षिक मर्मत सम्भार ० देखि ४ प्रतिशत समेत)	अनुमानित प्रतिफल, लाभ	लाभ लागत अनुपात
शिकारी खोला खानेपानी मुहान संरक्षण तरवार गर्नुपर्ने	शिकारी खोला	३	१००००००	१००००००	१००००००	१।००
लखपति,शान्ति, महादेवा सा.व. संरक्षण को लागी तारवार गर्नुपर्ने		२	५०००००	५०००००	५०००००	१।००

४.३ अनुकुलन कार्यहरूको प्राथमिकिकरण:

गाउँपालिकाको लागि परिकल्पना गरीएको विषयहरूमा उपलब्धि हासिल गर्न अनुकुलनका विभिन्न उपायहरू पहिचान गरी निम्न विधिबाट प्राथमिकिकरण गरीएको छ। लापाको खाका २०७६ मा उल्लेख भएका प्राथमिकिकरणका मुख्य आधारहरू बमोजिम अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरण कार्यहरूको प्राथमिकिकरण गरीएको हो। लापाको खाकामा तोकिएका आधारहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् :

- जोखिम, संकटासन्न व्यक्ति, परिवार, बस्ती र समुदायहरूको जिविकोपार्जन तथा पर्यावरणीय प्रणालीलाई उत्थानशिल बनाउने तथा श्रोतमा पहुँच पुर्याउने
- संकटासन्न व्यक्ति, परिवार, बस्ती तथा समुदायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- जोखिम न्युनिकरण गर्ने, क्षति र नोक्सानी कम गर्ने
- हरित विकासका कार्यहरू (स्वच्छ उर्जा, श्रोतको संरक्षण, जैविक खेती, पानीको संरक्षण) लाई बढावा दिने
- जलवायुमैत्री र कार्वन तटस्थ पुर्वाधार विकासका कार्यलाई बढावा दिने
- जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन कार्यहरूका सम्भावित लाभ
- आमदानी र रोजगार बृद्धि मार्फत् गरीबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने
- स्थानीय समुदाय, संघसंस्था, उपभोक्ता समुह, समिति, निजिक्षेत्रको लागत सहभागिता जुट्ने योजनाहरू
- स्थानीय श्रोत साधन, ज्ञान र सिपको उच्चतम प्रयोग हुने
- दीगो विकास लक्ष्य तथा वातावरणीय संरक्षणमा टेवा पुर्याउने
- लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण र सुशासन प्रवर्द्धन तथा विकासमा योगदान पुर्याउने

उल्लेखित बुँदाहरूलाई पाँच भागमा वर्गीकरण गरी प्रत्येकमा अधिकतम १० अंक दिने गरी मुल्यांकन गरीएको र ४.२ बमोजिम लागत लाभ अनुपातको अंक तालिकामा २ अंक आउने अनुकुलन कार्यलाई १० दिने गरी कुल ६० अंकमा मुल्यांकन गरी आएको स्कोरको आधारमा प्राथमिकिकरण गरीएको छ।

कुल अंक सबैभन्दा बढि ५५ देखि माथि आउनेलाई पहिलो प्रथमिकिकरणमा राखिएको र सबैभन्दा कम स्कोर आउने अनुकुलनका कार्यलाई अन्तिम प्राथमिकतामा राखि पहिलो वर्ष देखि पाँचौं वर्षसम्म कार्यान्वयन गर्ने गरी कार्ययोजना बनाइएको छ ।

बजेट श्रोतको सम्भावित उपलब्धतालाई हेरेर यसरी ५ तहमा बर्गीकरण गरी प्रत्येक वर्गका कार्यहरूलाई प्रत्येक वर्षको कार्ययोजनामा समावेश गरीएको छ । अनुकुलनका उपायहरू र तिनको प्राथमिकिकरण तलको तालिकामा उल्लेख गरीएको छ । अनुकुलन योजनाको ५ आर्थिक वर्षमा गरीएको बजेट अनुमानको सारांश तल उल्लेख गरीएको छ ।

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरूको मुल्यांकन तथा प्राथमिकीकरण:

तालिका २४: अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरूको प्राथमिकिकरण सूचि

अनुकुलनका उपायहरू	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपात	जलवायु उत्थानशीलता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्री विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिकिकरण
सामुदायिक उच्च सेल्टर	५	२५००	१।६७	१०	९	१०	९	९	८।३३	५५।३३	१
डिप बोरिङ्ग निर्माण	१	४०००	१।७८	९	९	१०	९	९	८।८९	५४।८९	२
जैविक विशादी बनाउने तालिम सन्चालन	१	३००	१।५०	१०	१०	९	१०	८	७।५०	५४।५०	३
जैविक विशादी बनाउने तालिम सन्चालन	२	५००	१।५०	१०	१०	९	१०	८	७।५०	५४।५०	४
उन्नत जातको विउ वितरण	५	१२००	१।५०	९	९	१०	१०	९	७।५०	५४।५०	५
सामुदायिक विउ बैंक स्थापना	५	१०००	१।४३	९	१०	९	१०	९	७।१४	५४।१४	६
डिप बोरिङ्ग संचालन	२	३०००	१।७९	९	१०	१०	८	८	८।९६	५३।९६	७
डिप बोरिङ्ग निर्माण	२	३०००	१।७९	९	९	१०	९	८	८।९६	५३।९६	८
बालापुर हासिपुर बालाखुट्टि डिपबोरिंग	६	५०००	१।७९	९	१०	१०	८	८	८।९३	५३।९३	९
मतपुर डिपबोरिंग	६	५०००	१।७६	९	१०	१०	८	८	८।९३	५३।९३	१०
वनकट्टी रामपुर भिगाहा अत्तरवेदुवा डिपबोरिंग	६	५०००	१।७९	९	१०	१०	८	८	८।९३	५३।९३	११
परस्पुर पोखरी छेउमा डिप बोरिंग	४	५०००	१।७९	९	१०	१०	८	८	८।९३	५३।९३	१२

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

अनुकुलनका उपायहरू	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपा त	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्र ी विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिक करण
गढवा थानदेउखुरी प्रनाहा भाली डिपबोरिंग	६	५०००	१।७९	९	९	१०	९	८	८।९३	५३।९३	१३
गोबरडिहा, खैरेनी मुक्त कमैया शिविर मा डीप बोरिंग जडान गर्नुपर्ने	३	२०००	१।७८	९	९	१०	८	९	८।८९	५३।८९	१४
सोतापारी टोल जोड्ने कल्भर्ट बनाउने	३	१५००	१।५०	१०	१०	९	९	८	७।५०	५३।५०	१५
भेटेरीनरी सेवा केन्द्र स्थापना	८	५००	१।५०	१०	९	१०	९	८	७।५०	५३।५०	१६
राप्ती नदी तथा खहरे छेउमा तटबन्ध निर्माण	५	४००००	१।६७	९	१०	९	८	९	८।३३	५३।३३	१७
बंगुरपालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	२	८००	२।०	९	८	९	९	८	१०।००	५३।००	१८
सुपैला भन्दा माथि भैसेकुटी मा १३ घरमा सोलार वितरण गर्नुपर्ने	३	६५०	१।६०	१०	९	९	८	९	८।००	५३।००	१९
सुपैला कुलो मर्मत	३	२००००	१।१५	१०	१०	१०	८	९	५।७७	५२।७७	२०
लक्ष्मीपुर डिप बोरिंग	७	२५००	१।४	९	९	१०	९	८	७।४६	५२।४६	२१
चन्दनपुर डिप बोरिंग	७	२५००	१।४	९	९	१०	९	८	७।४६	५२।४६	२२
सुपैला खोलामा २ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	३	२००००	१।२५	९	१०	९	९	९	६।२५	५२।२५	२३
सारभौर सिमा नाकाका १८ वटा घरमा सोलार वितरण	२	५००	१।६०	१०	९	९	७	९	८।००	५२।००	२४
गोबरडिहा मा कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	३	५००	१।०७	१०	८	१०	१०	८	५।३६	५१।३६	२५
हडैया र प्रसेहनीको विचमा डिपबोरिंग	४	५०००	१।६७	९	९	९	८	८	८।३३	५१।३३	२६

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

अनुकुलनका उपायहरु	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपा त	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्र ी विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिकिकरण
कफनी खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	३	१०००	१।२५	९	१०	९	९	८	६।२५	५१।२५	२७
कटान नियन्त्रणको लागी तटबन्ध निर्माण	१	५००००	१।२५	९	१०	९	८	९	६।२५	५१।२५	२८
टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	१	४००	१।२५	९	१०	१०	८	८	६।२५	५१।२५	२९
टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	२	१०००	१।२५	९	१०	१०	८	८	६।२५	५१।२५	३०
सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	२	२०००	१।४३	८	८	८	१०	१०	७।१४	५१।१४	३१
माटो परिक्षण सिबिर संचालन	१	४००	१।००	१०	१०	९	९	८	५।००	५१।००	३२
माटो परिक्षण सिबिर संचालन	२	२००	१।००	१०	१०	९	९	८	५।००	५१।००	३३
उन्नत जातको बोका सहयोग	५	३००	१।००	९	९	१०	१०	८	५।००	५१।००	३४
उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण	४	३००	१।००	९	९	१०	१०	८	५।००	५१।००	३५
उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण	७	१०००	१।००	९	९	१०	१०	८	५।००	५१।००	३६
नेपालगंजेको घरदेखि सुतैया तिनबहादुरको घरसम्म तटबन्धन	४	१२५००	१।२५	८	९	१०	८	९	६।२५	५०।२५	३७
कफनी खोला र धैरेनी विच को क्षेत्रमा दुवैतर्फ तटबन्धन गर्नुपर्ने	३	१०००	१।२५	९	१०	८	९	८	६।२५	५०।२५	३८
खबरीखोला तटबन्धन	८	५०००	१।२५	८	९	१०	८	९	६।२५	५०।२५	३९

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

अनुकुलनका उपायहरू	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपात	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्री विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिकिकरण
खहरे खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	५	१०००	१।२५	१०	९	८	८	९	६।२५	५०।२५	४०
धेरेनी भुल्के खोलामा तटबन्ध करिब २ किलोमिटर	३	२०००	१।२५	९	१०	८	८	९	६।२५	५०।२५	४१
खानेपानी व्यवस्थापन तथा वितरण कार्यक्रम	५	४०००	१।४३	१०	८	९	७	९	७।१४	५०।१४	४२
सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	३	२०००	१।४३	९	९	८	८	९	७।१४	५०।१४	४३
कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	५	६००	१।४३	८	८	९	९	९	७।१४	५०।१४	४४
२ कि.मि वाटो सुधार गर्नुपर्ने	३	२०००	१।००	८	८	१०	१०	९	५।००	५०।००	४५
वाटो सुधार गर्नुपर्ने	५	१०००	१।००	८	८	१०	१०	९	५।००	५०।००	४६
वडा भरी बदाम खेति प्रोत्साहन गर्नुपर्ने	३	२००	१।००	१०	८	९	१०	८	५।००	५०।००	४७
कृषि प्राविधिक व्यवस्थापन तथा औषधि वितरण	६	१०००	१।००	८	१०	१०	९	८	५।००	५०।००	४८
तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण	४	१५००	१।००	८	१०	१०	९	८	५।००	५०।००	४९
तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण	७	६००	१।००	८	१०	१०	९	८	५।००	५०।००	५०
मुसीखोला तटबन्धन	८	५०००	१।२५	८	९	८	९	९	६।२५	४९।२५	५१
मनिकापुर वनघुसरी मतपुर तटबन्धन	६	८०००	१।२५	८	९	९	८	९	६।२५	४९।२५	५२
कटान नियन्त्रणको लागी १.५ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	२	१००००	१।२५	९	९	८	८	९	६।२५	४९।२५	५३
कोइलाबास खोला तटबन्धन	८	१००००	१।२५	९	८	९	९	८	६।२५	४९।२५	५४

अनुकुलनका उपायहरू	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपात	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्र ी विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिक करण
खैराको कुमाल वस्तीमा ५ वटा सुधारिएको माटोको भाडा पोल्न सुधारिएको चुलो वा इलेक्ट्रिक चुलो निर्माण गर्नुपर्ने	३	३५००	१।२५	९	९	९	८	८	६।२५	४९।२५	५५
मुसीनाका सिंचाई कुलो निर्माण	८	५०००	१।४३	९	८	९	८	८	७।९४	४९।९४	५६
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तालिम संचालन	५	५००	१।००	९	९	९	८	९	५।००	४९।००	५७
वडा भित्रका स्कूलहरूमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	१	२००	१।००	९	९	९	८	९	५।००	४९।००	५८
वडा भित्रका स्कूलहरूमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	२	५००	१।००	९	९	९	८	९	५।००	४९।००	५९
बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	२	१५००	१।००	९	९	९	८	९	५।००	४९।००	६०
बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	१	६००	१।००	९	७	९	१०	९	५।००	४९।००	६१
बाखापालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	१	६००	१।००	८	७	१०	१०	९	५।००	४९।००	६२
गोठ व्यवस्थापन तालिम संचालन गर्नेपर्ने(१२ वटा)	२	५००	१।००	१०	८	९	९	८	५।००	४९।००	६३
खबरी सिंचाईकुलो निर्माण	८	४०००	१।१५	१०	८	९	८	८	५।७७	४८।७७	६४
सिकरहवा पुलदेखि पश्चिम कान्छीगाउँ भारबैरा सम्म तटबन्धन	७	२००००	१।२५	८	८	९	९	८	६।२५	४८।२५	६५

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

अनुकुलनका उपायहरू	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपात	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्र ी विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिक करण
स्वास्थ्य शिविर	६	१०००	१।००	९	८	८	९	९	५।००	४८।००	६६
स्वास्थ्य केन्द्रको क्षमता अभिवृद्धि तथा औषधि खरिद	४	१०००	१।००	९	८	८	९	९	५।००	४८।००	६७
सार्वजनिक सौचालय निर्माण	२	१५००	१।००	८	९	८	९	९	५।००	४८।००	६८
मानव स्वास्थ्य शिविर	७	७५०	१।००	९	९	८	८	९	५।००	४८।००	६९
माहिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकालाई क्षमता विकास तालिम	२	४००	१।००	९	९	८	८	९	५।००	४८।००	७०
महादेवा सिम्सार क्षेत्र संरक्षण	२	२०००	१।००	९	८	९	८	९	५।००	४८।००	७१
जंगल कुटी मुहान संरक्षण कार्यक्रम (श्री सिद्धनाथ बावा जंगल कुटी पर्यटन तथा संरक्षण समिति)	३	१५००	१।००	९	९	८	९	८	५।००	४८।००	७२
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	२	३००	१।००	९	९	८	८	९	५।००	४८।००	७३
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	३	३००	१।००	९	९	८	८	९	५।००	४८।००	७४
उन्नत जातको धान विउ वितरण ३५ क्विन्टल जती	१	३००	१।००	१०	९	९	७	८	५।००	४८।००	७५
उन्नत जातको धान विउ वितरण २५ क्विन्टल जती	२	१०००	१।००	१०	९	९	७	८	५।००	४८।००	७६
गोवरडिहा सामुदायिक वन भित्रको सिमसार पोखरी संरक्षण	३	१०००	१।००	९	७	८	९	९	५।००	४७।००	७७
माहिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकालाई प्राथमिक उपचार तालिम	१	५००	१।००	९	८	९	८	८	५।००	४७।००	७८

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

अनुकुलनका उपायहरू	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपात	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्र ी विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिकिकरण
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	५	४००	१/१००	९	९	८	८	८	५/१००	४७/१००	७९
जिविकोपार्जनको लागी व्यवसाय सन्चालन र व्यवसाय विकास तालिम सन्चालन (२ वटा अपाङ्ग लक्षित)	२	५००	१/१००	८	९	८	९	८	५/१००	४७/१००	८०
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	१	२००	१/१००	८	९	८	९	८	५/१००	४७/१००	८१
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	२	३००	१/१००	८	९	८	९	८	५/१००	४७/१००	८२
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	३	३००	१/१००	८	९	८	९	८	५/१००	४७/१००	८३
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	५	५००	१/१००	८	९	८	९	८	५/१००	४७/१००	८४
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	१	१०००	१/१००	८	८	९	९	७	५/१००	४६/१००	८५
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	२	१५००	१/१००	८	८	९	९	७	५/१००	४६/१००	८६
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	३	१५००	१/१००	८	८	९	९	७	५/१००	४६/१००	८७
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	५	१२००	१/१००	८	८	९	९	७	५/१००	४६/१००	८८
अपाङ्ग हरुलाई द्वीलचेयर वितरण	२	६००	१/१००	९	८	९	८	६	५/१००	४५/१००	८९

गढवा गाउँपालिका, दाङको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, २०७८

अनुकुलनका उपायहरू	वडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपात	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्र ी विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिक करण
बालकलवको क्षमता विकास तालिम सन्चालन	२	२००	११००	८	७	७	८	९	५१००	४४१० ०	९०
value chain ra market management training सन्चालन गर्नुपर्ने	३	१०००	११००	८	७	८	७	९	५१००	४४१० ०	९१
सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने	१	४००	११००	८	९	७	७	८	५१००	४४१० ०	९२
सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने	२	५००	११००	८	९	७	७	८	५१००	४४१० ०	९३
दुर्गा र गोबरडिहा सामुदायिक वन गोबरडिहा घेर बार गर्ने	३	८००	११००	८	९	७	७	८	५१००	४४१० ०	९४
आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	१	१००	११००	६	९	८	७	६	५१००	४९१००	९५
आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	२	५००	११००	६	८	९	७	६	५१००	४९१००	९६
आगलागी सचेतना तथा सहयोग	५	१२००	११००	६	८	९	७	६	५१००	४९१००	९७
अग्नि नियन्त्रण सामग्री	४	५००	११००	६	८	७	८	७	५१००	४९१००	९८
अग्नि नियन्त्रण सामग्री	७	६००	११००	६	८	७	८	७	५१००	४९१००	९९
अग्नि नियन्त्रण सामग्री	८	४००	११००	६	८	७	८	७	५१००	४९१००	१००
शिकारी खोला खानेपानी मुहान संरक्षण तरवार गर्नुपर्ने	३	१०००	११००	७	८	७	८	६	५१००	४९१००	१०१

अनुकुलनका उपायहरू	बडा नं.	अनुमानित लागत रु. हजारमा	लाभ लागत अनुपा त	जलवायु उत्थानशील ता तथा संकटासन्न समुदायको क्षमता बढाउने	जोखिम न्युनिकरण तथा हरित विकास सहयोग	जलवायुमैत्र ी विकास तथा आर्थिक विकासमा सहयोग	स्थानीय सहभागिता तथा श्रोत साधनको उपयोग	दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण प्रवर्द्धन	लागत लाभ अनुपात बापतको अंक	कुल अंक	प्राथमिककरण
लखपति,शान्ति, महादेवा सा.व. संरक्षण को लागी तारबार गर्नुपर्ने	२	५००	१।००	७	८	७	८	६	५।००	४१।००	१०२

४.४ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्व गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयले गर्नेछ। योजनाको सफल कार्यान्वयन र समन्वयात्मक भूमिकाका लागि गाउँपालिका, कार्यपालिकाको कार्यालयमा भएको वन तथा वातावरण समितिले कार्य गर्नेछ।

अनुकुलन कार्ययोजनामा समावेश भएका कृषाकलापहरूलाई गाउँपालिकाको कार्यालयमा भएका विषयगत शाखाहरू, समुदायमा स्थापित भइ क्रियाशिल रहेका विद्यमान समुह, संस्था, क्लब तथा उपभोक्ता समितिहरू मार्फत् पनि कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ। भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा आवश्यकता अनुरूप गाउँपालिकाको प्राविधिक कर्मचारीहरू तथा कार्यक्रम संचालनमा सहयोगी भूमिकामा रहेका प्राविधिक सहयोगी (Technical Assistance) संस्थाका प्राविधिक वा विज्ञहरूले विस्तृत लागत अनुमान (इस्टिमेट) गर्न सहयोग गर्नेछन्।

अनुकुलन कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सहजकर्ताहरूको परिचालन गरीनेछ। यी सहजकर्ताहरूले सामाजिक परिचालनका कार्यहरू र कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सहजिकरणका कार्यहरू गर्नेछन्। यसका लागि सहजकर्ताहरूको स्पष्ट कार्य विवरण तयार गरीनेछ। यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरूको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सो कार्यक्रमहरूका लागि सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक पहल गर्नेछ। विस्तृत कार्यान्वयन योजना अनुसार सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा श्रोत तथा सेवा जुटाइ कार्यक्रम कार्यान्वयन गरीनेछ।

कार्यक्रम कार्यान्वयन हुनुपूर्व कार्यान्वयनका लागि आवश्यक विस्तृत बजेट तयारी गरी उपभोक्ता समिति, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह र बाल क्लब तथा युवा क्लबहरूसँग सहमति एवं सम्झौता गरी कार्यान्वयन हुनेछ। उक्त कार्यान्वयन गर्ने समितिहरूले कार्यक्रम कार्यान्वयन पूर्व सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग समक्ष विस्तृत योजना तथा बजेट विवरण प्रस्तुत गरीनेछ। कार्यक्रम संचालनको क्रममा आय व्ययको विवरण तथा सम्बन्धित अभिलेखहरू पारदर्शी रूपमा राखिनेछ।

कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्यमुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरूको सुझावलाई सम्बोधन गरीनेछ। साथै गाउँपालिका तथा सम्बन्धित समुह वा समितिहरूले स्वअनुगमन मुल्यांकन गरीनुका साथै सहयोगी निकायहरूसँग संयुक्त रूपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मुल्यांकन गरीनेछ। कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् सम्बन्धित कृषाकलापको सार्वजनिक लेखापरिक्षण गरीनेछ।

४.५ अनुगमन तथा मुल्यांकन योजना:

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा यसका सिकाइहरुको अभिलेखिकरणका लागि नियमित अनुगमन तथा मुल्यांकन गरी त्यसका प्रतिवेदन सुरक्षित गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि तपशिल बमोजिमको अनुगमन योजना तयार गरीएको छ ।

तालिका २५: अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
समुदाय तथा बस्ती तहका अनुगमन (कृयाकलापहरुको तहमा)	कार्यक्रम कार्यान्वयनमा पारदर्शिता तथा अपनत्व कायम गर्न अनुकुलन कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न	स्थानीय समितिहरुले स्वमुल्यांकन गर्ने, अनुगमन उपसमितिहरुले	कार्यक्रम संचालन पुर्व, कार्यक्रम संचालनको क्रममा र कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि (हरेक कार्यक्रममा)	सार्वजनिक लेखापरिक्षण, स्वअनुगमन तथा मुल्यांकन, सुचना बोर्ड
वडा तहमा	कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न योजना र प्रगतिको लेखाजोखा गर्न, कार्यक्रमको प्रभावकारीता बृद्धि गर्दै समयमा सम्पन्न गर्न	वडा समिति तथा वडा तहमा भएका अनुगमन संयन्त्र तथा लापा सहजकर्ताहरुले	मासिक, चौमासिक, अर्धवार्षिक तथा वार्षिक रुपमा	समिक्षा गाष्ठी, फिल्ड अनुगमन, संकटासन्न वर्गहरुसँग अन्तरकृया, फोटो, घटना अध्ययन, चौमासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन
गाउँपालिका तहमा	लापाका उपलब्धिहरु सुनिश्चित गर्न, राम्रा अभ्यासहरुको अभिलेखिकरण गर्न, अनुसरण विस्तार र मुलप्रवाहिकरण गर्न	पालिकाको अनुगमन समिति तथा लापा सहजकर्ता र प्राविधिक टिम	मासिक, चौमासिक, अर्धवार्षिक तथा वार्षिक रुपमा	समिक्षा गाष्ठी, फिल्ड अनुगमन, संकटासन्न वर्गहरुसँग अन्तरकृया, फोटो, घटना अध्ययन, चौमासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन
जिल्ला तथा प्रदेश तहमा	लापाका उपलब्धिहरु सुनिश्चित गर्न, राम्रा अभ्यासहरुको अभिलेखिकरण गर्न, अनुसरण विस्तार र मुलप्रवाहिकरण गर्न	जिससको अनुगमन समिति, प्रदेश सरकारका प्रतिनिधि, विज्ञ विशेषज्ञ, स्थानीय सरकारको प्रमुख	मासिक, चौमासिक, अर्धवार्षिक तथा वार्षिक रुपमा	समिक्षा गाष्ठी, फिल्ड अनुगमन, संकटासन्न वर्गहरुसँग अन्तरकृया, फोटो, घटना अध्ययन, चौमासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन

परिच्छेद ५: अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि

५.१ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्ययोजनाको अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि:

गढवा गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) को कार्यान्वयनबाट लापाको दशवटा विषयक्षेत्रहरू मध्ये नौवटा विषयक्षेत्रमा बजेट श्रोत लगानी भइ प्रगति हासिल हुनेछ। नौवटा विषयक्षेत्र अन्तर्गतका १०८ वटा लापा कृयाकलापहरूबाट करिब ४५९५ घरधुरीका २९८६८ भन्दा बढि जनसंख्याले प्रत्यक्ष लाभ लिन सक्नेछन् भने करिब ४१२१ भन्दा बढि जनसंख्याले अप्रत्यक्ष लाभ लिन सक्ने अनुमान गरीएको छ। यस मध्ये १६०८ घरधुरीका १०,५५४ भन्दा बढि अति उच्च संकटासन्न व्यक्तिहरूले लाभ लिनसक्ने अनुमान गरीएको छ। कतिपय घरधुरीले एकभन्दा बढि कृयाकलापहरूबाट लाभ लिनसक्ने हुन्छ त्यसकारण प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष लाभान्वित जनसंख्याको जोड वास्तविक लाभान्वित जनसंख्या भन्दा बढि हुनसक्छ।

तालिका २६: लापाको विषयक्षेत्र अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि तालिका

लापाको विषयक्षेत्र	कृया कलाप संख्या	अति उच्च संकटासन्न V4		उच्च संकटासन्न V3		संकटासन्न V2		न्यून संकटासन्न V1		जम्मा		अप्रत्यक्ष लाभान्वित जनसंख्या
		घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ	६	२९७	१९३१	११९	७७२	१२९	८३७	४४६	२८९६	९९०	६४३५	६४४
स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती	४	२४	१५६	१०	६२	१०	६८	३६	२३४	८०	५२०	५२
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	१२	१८६	१२०९	७४	४८४	८१	५२४	२७९	१८१४	६२०	४०३०	८०६
जल तथा ऊर्जा	१४	२२५	१४६३	९०	५८५	९८	६३४	३३८	२१९४	७५०	४८७५	४८८
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	१५	२२५	१४६३	९०	५८५	९८	६३४	३३८	२१९४	७५०	४८७५	१२१९
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	१३	११७	७६१	४७	३०४	५१	३३०	१७६	११४१	३९०	२५३५	२५४
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	१३	११७	७६१	४७	३०४	५१	३३०	१७६	११४१	३९०	२५३५	२५४
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	३०	१८०	११७०	७२	४६८	७८	५०७	२७०	१७५५	६००	३९००	३९०
पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	१	८	४९	३	२०	३	२१	११	७३	२५	१६३	१६
जम्मा	१०८	१३७९	८९६०	५५१	३५८४	५९७	३८८३	२०६८	१३४४१	४५९५	२९८६८	४१२३

५.२ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्ययोजनाको प्रगति मुल्यांकन

स्थानीय तहमा तयार गरीएको स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) को कार्यान्वयनका प्रगति र परिणाम सम्बन्धी सुचनाको प्राप्ति तथा प्रमाणहरूको संकलन र मुल्यांकन गर्न गाउँपालिकाको अनुगमन समिति तथा सरोकारवालाहरूको संयुक्त अनुगमन टोलीको परिचालन गरीनेछ । अनुकुलन कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा भएको प्रगतिहरूको समिक्षा नियमित रूपमा गरीनेछ । यसका लागि सरोकारवाला निकायहरूको सहभागितामा चौमासिक समिक्षा गोष्ठी, अर्धवार्षिक तथा वार्षिक समिक्षा गोष्ठीहरू संचालन गरीनेछ । अनुगमन समिति तथा संयुक्त अनुगमन टोलीबाट स्थलगत अनुगमन गरी सिकाइहरूको आदानप्रदान गरीनेछ । यसरी नै समय समयमा जिल्ला तथा प्रदेशस्तरबाट पनि अनुगमन गरी जलवायु अनुकुलनका राम्रा अभ्यासहरूको सिकाइहरूलाई अन्यत्र स्थानान्तरण समेत गरीनेछ । योजना कार्यान्वयन र अनुगमनबाट आएका नतिजा, प्रगति र उपलब्धिहरूलाई जिल्ला तथा पालिका स्तरमा हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा प्रस्तुत गरी पृष्ठपोषण लिइनेछ । यसबाट लापा कार्यान्वयनको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ । लापा कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धि र नतिजाहरूलाई प्रगति विवरण र घटना अध्ययनरु तयार गरी प्रकासन तथा प्रसारण गरीनेछ ।

समुदाय तहमा सहभागितामुलक स्वअनुगमन पद्धतिलाई प्राथमिकता दिइनेछ । यसका लागि उपभोक्ता समुह तथा समितिहरूले कार्यक्रमको शुरुवातमा र सम्पन्न भएपश्चात् सार्वजनिक लेखारिक्षण गर्नेछन् । यसरी नै लापा तयारीको क्रममा तयार गरीएका विभिन्न विधिहरूबाट विश्लेषण गरी तुलनात्मक रूपमा विश्लेषण गरीनेछ । यसरी सहभागितामुलक जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिलता, सम्पन्नता स्तरीकरण विधिबाट पुनः वडास्तरमा घरधुरीहरूको लेखाजोखा गरी तुलनात्मक अध्ययन गरीनेछ । समुदाय स्वयंले संकटासन्नताको अवस्था विश्लेषण गर्न सक्नेछन् । यस कार्य स्थानीय सहजकर्ताहरूको सहयोग र सहजिकरणमा हुनेछ ।

परिच्छेद ६: निष्कर्ष

गढवा गाउँपालिकामा मुख्य गरी नौ वटा प्रकोपहरू पहिचान भएका छन् । वडास्तर तथा पालिकास्तरको छलफलमा प्रकोप तथा जोखिमको पहिचान गरी तिनिहरूको असरको मुल्यांकन गरी त्यसैका आधारमा बस्ती तथा वडाहरूको संकटासन्नता स्तरीकरण तथा वर्गिकरण गरीएको छ । लापाको खाकामा उल्लेख गरीएका विभिन्न विधिहरूको प्रयोग गरी घरधुरी, बस्ती तथा वडाको संकटासन्नता वर्गिकरण गर्दा कुल घरधुरीको ३०.७४ प्रतिशत अर्थात् २२३४ घरधुरी जलवायु परिवर्तनका कारणले अति उच्च संकटासन्न अवस्थामा रहेको देखिएको छ । त्यस्तै १४.४५ प्रतिशत घरधुरी उच्च संकटासन्न अवस्थामा देखिएको छ । जलवायु परिवर्तनको संकटासन्न अवस्थाका घरधुरी तथा जनसंख्याको संकटासन्नताको अवस्था कम गर्न तथा तिनिहरूको अनुकुलन क्षमता बृद्धि गर्नका लागि १०८ वटा अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कृयाकलापहरू तर्जुमा गरीएको छ । यी कृयाकलाप कार्यान्वयनका लागि ५ वर्षमा ३३ करोड ३४ लाख खर्च हुने अनुमान गरीएको छ । अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरूको कार्यान्वयनका लागि श्रोत जुटाउन गाउँपालिकाले विभिन्न सहयोगी निकाय, आयोजना तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूसँग समन्वय, सहकार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यसकारण गढवा गाउँपालिकाले यो स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनालाई आफ्नो आधिकारिक डकुमेन्टको रूपमा निर्णय गरी सहयोगका जुटाउनका लागि आवश्यक प्रयास गर्नुपर्ने हुन्छ ।

यसबाट कुल ४,५९५ घरधुरीका करिब २९,८६८ जनसंख्याले प्रत्यक्ष र करिब ४,१२३ भन्दा बढि जनसंख्याले अप्रत्यक्ष लाभ लिनसक्ने अनुमान गरीएको छ । करिब ३३ करोड रुपैयाँको लगानीमा गाउँपालिकाको कुल जनसंख्याको करिब ७६.६८ प्रतिशत जनसंख्याले प्रत्यक्ष लाभ पाउने गरी तयार भएको यो स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा जानु उपयुक्त हुन्छ । यसले गढवा गाउँपालिकाका अधिकांश बस्ती तथा समुदायको जलवायुजन्य जोखिम न्युनिकरण, अनुकुलनका साथै सामाजिक, आर्थिक, भौतिक तथा मानवीय विकासमा उल्लेख्य योगदान गर्न सक्छ ।

अनुसुचिहरु:

अनुसुचि १: स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माणका क्रममा वडास्तरीय गोष्ठिमा सहभागिहरुको नामावली

क्र.सं.	नाम थर	पद	लिंग	जातजाति
१	श्रीराम यादव	वडा सदस्य	पुरुष	जनजाति
२	अब्दुल हमिद खाँ	वडा सदस्य	पुरुष	मुशिलम
३	रमा चौधरी	वडा सदस्य	महिला	जनजाति
४	कलाधर पोखरेल	वडा सदस्य	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
५	दुल्लीचन गुप्ता	कार्यालय सहयोगी	पुरुष	जनजाति
६	महेन्द्रप्रसाद चौधरी	वडा सदस्य	पुरुष	जनजाति
७	प्रभुराज यादव	वडा सदस्य	पुरुष	जनजाति
८	आशाराम चौधरी	वडा सदस्य, गढवा ३	पुरुष	जनजाति
९	छुकान चौधरी	वडा सदस्य, गढवा ३	पुरुष	जनजाति
१०	हरी नारायण चौधरी	अध्यक्ष, गोबरडिहा सा.व	पुरुष	जनजाति
११	पोष्ट बहदुर घर्तिमगर	ने.रे.सो.इनकोर परियोजना	पुरुष	जनजाति
१२	तुलाराम वि.क.	अध्यक्ष, दुर्गा सा.व	पुरुष	दलित
१३	तुल्सीराम अधिकारी	वडा अध्यक्ष, गढवा ३	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
१४	तिलकराज रावत क्षेत्री	सदस्य, CDCRC, गढवा	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
१५	भक्तु चौधरी	वडा अध्यक्ष, गढवा २	पुरुष	जनजाति
१६	बिष्णु बहदुर योगी	वृद्धिजिवि	पुरुष	जनजाति
१७	धनोज राय यादव	वडा सचिव, गढवा २	पुरुष	जनजाति
१८	भवनदीप चौधरी		पुरुष	जनजाति
१९	टोप बहादुर नेपाली		पुरुष	दलित
२०	राधेश्याम थारु कुमाल	वडा सदस्य, गढवा २	पुरुष	दलित
२१	श्रीधर पौडेल	अमिन	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
२२	फुलपति चौधरी		पुरुष	जनजाति
२३	हेमा कुमाल	वार्ड सदस्य	महिला	जनजाति
२४	बिष्णुमाया घिमिरे	ख.पा, पत्रिङ्गा	महिला	ब्राम्हण क्षेत्री
२५	बिष्णु अधिकारी	म.स्वा. स्वयं सेविका	महिला	ब्राम्हण क्षेत्री
२६	दिलमाया घर्तिमगर	सचिव, जनशक्ति सा.व.	महिला	जनजाति
२७	सिता कुमारी राना	उपाध्यक्ष, धानखोला कृषि	महिला	जनजाति
२८	बिष्णु पुन मगर	सचिव, जनप्रिय सा.व.	पुरुष	जनजाति
२९	डण्ड बहादुर जि.सि.	आ.वि. वहुमुखी, अध्यक्ष	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री

३०	राम बहादुर महतरा	आ.वि. बहुमुखी, शिक्षक	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
३१	नभराज शर्मा	अध्यक्ष, कुलपानी सा.व.	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
३२	डम्बर बहादुर योगी	वडा सदस्य, गढवा १,	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
३३	राम बहादुर योगी	गढवा १, धोत्रे	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
३४	भरत योगि	गढवा १, धोत्रे	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
३५	संजिव मरासैनि	अध्यक्ष, सुर्य सा.व.	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
३६	रविदेवी रानामगर	अध्यक्ष, जागृति सा.व.	महिला	जनजाति
३७	पार्वता रेग्मी	पशु प्राविधिक गढवा १	महिला	जनजाति
३८	खिम बहादुर जि.सि.	कुलपानी सा.व.	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
३९	डोर बहादुर रोकामगर	सामाजिक परिचालक	पुरुष	जनजाति
४०	लंक बहादुर परियार	चौकिदार	पुरुष	दलित
४१	गोविन्द प्रशाद यादव	कोषाध्यक्ष, प्रवानी सा.व.	पुरुष	जनजाति
४२	विष्णुदेवि कवरं	वडा सदस्य, गढवा ५,	महिला	ब्राम्हण क्षेत्री
४३	शिवराज चौधरी	अध्यक्ष, भवानी सा.व	पुरुष	जनजाति
४४	रामकुमारी यादव	शिक्षिका, प्रा.वि. खजरौटा	महिला	जनजाति
४५	निलम चौधरी	शिक्षक, मा.वि. चैनपुर	महिला	जनजाति
४६	हिमा खड्का	वडा कार्यालय, गढवा ५	महिला	ब्राम्हण क्षेत्री
४७	निर्मला परियार	वडा कार्यालय, गढवा ५	महिला	दलित
४८	सपना देवकोटा	कार्यक्रम व्यवस्थापक, देउखुरी अधिकार मन्च	महिला	ब्राम्हण क्षेत्री
४९	गंगा बहादुर शाह	अध्यक्ष, अपाङ्ग संघ, गढवा ५	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
५०	केशव आचार्य	सचिव, वडा कार्यालय, गढवा ५	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
५१	मोहन प्रसाद पाण्डेय	रेडकस गढवा उपशाखा	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री
५२	देवी प्रसाद अधिकारी	इन्कोर परियोजना	पुरुष	ब्राम्हण क्षेत्री

अनुसुचि २: स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माणका क्रममा पालिकास्तरीय छलफलमा सहभागिहरुको नामावली

क्रम संख्या	नाम थर	पद
१	श्री सहजराम अहिर	अध्यक्ष, गढवा गाउँपालिका
२	श्री शान्ति चौधरी	उपाध्याक्ष, गढवा गाउँपालिका
३	श्री बाबुराम अधिकारी	वडाध्यक्ष
४	श्री भक्तु चौधरी	वडाध्यक्ष
५	श्री तुलसीराम अधिकारी	वडाध्यक्ष
६	श्री गुलाम मोहम्मद जागा मुसलमान	वडाध्यक्ष
७	श्री प्रकाश भण्डारी	वडाध्यक्ष
८	श्री बालचन्द्र ठकुरी हमाल	वडाध्यक्ष
९	श्री राहुलदेव चौधरी	वडाध्यक्ष
१०	श्री सद्दाम सिद्दिकी	वडाध्यक्ष
११	श्री देवीलाल दुधराज	कार्यपालिका सदस्य
१२	श्री सुव बहादुर कुमाल	कार्यपालिका सदस्य
१३	श्री शोभा रावत क्षेत्री	कार्यपालिका सदस्य
१४	श्री मनिषा चौधरी	कार्यपालिका सदस्य
१५	श्री सावित्रा गहतराज	कार्यपालिका सदस्य
१६	श्री लालबहादुर योगी	सदस्य सचिव, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१७	श्री शम्भुराज आचार्य	लेखा अधिकृत
१८	श्री पुनाराम शर्मा	अधिकृत (प्रशासन)

अनुसूचि ३: गढवा गाउँपालिकाको वडा अनुसार उत्पादनको अवस्था

सि.नं	वस्तीको नाम	वस्ती अनुसार स्थानीय वाली उत्पादनको अवस्था (उत्पादन नहुने ०, न्युन १, सामान्य २, राम्रो ३, अति राम्रो ४ अंक)												
		वडा नं.	धान	मकै	गहुँ	आलु	अन्य तरकारी	मसुरो	रहर	तोरी	जौ	कोदो	केरा	आँप
१	जेठान गाँउ	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
२	पत्रिङ्गा	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
३	बडहरा	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
४	वनवारी	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
५	वनघुस्री	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
६	मलमला	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१		३	१
७	कलौनी	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
८	कालाकाटे	१	०	०	३	२	४	३	०	४	१			१
९	धेद्रे	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
१०	तहडा	१	०	०	३	२	४	३	०	४	१			१
११	जुरौनी	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
१२	चिसापानी	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
१३	रडसिड	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
१४	धानखोला	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१			१
	जम्मा	१	३६	३६	४२	२८	५६	४२	०	५६	४	०	३	४
	औसत	१	३	३	३	२	४	३	०	४	१	०	०	१
१	पचैया	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
२	कोठरी	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
३	बघमरुवा	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
४	चिमचिमे	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
५	सालभौरी	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
६	महदेवा	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
७	डाडागाउ	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
८	धुस्रा	२	२	४	१	१	१	२		३	०	०		
	जम्मा		१६	३२	८	८	८	१६	२	४	०	०	०	०

सि.नं	वस्तीको नाम	वस्ती अनुसार स्थानीय वाली उत्पादनको अवस्था (उत्पादन नहुने ०, न्युन १, सामान्य २, राम्रो ३, अति राम्रो ४ अंक)												
		वडा नं.	धान	मकै	गहुँ	आलु	अन्य तरकारी	मसुरो	रहर	तोरी	जौ	कोदो	केरा	आँप
	औसत		२	४	१	१	१	२	३	०	०	०	०	०
१	माधवपुर	३	३	४	३	३	३	४	३	३	०	०	३	
२	धैरेनी	३	३	३	३	३	३	४	३	३	२	०	३	
३	गोबरडिहा	३	४	३	४	३	३	३	३	३	०	०	४	
४	सुपैला	३	४	४	४	३	४	३	३	३	३	०	४	
५	खैरा	३	२	३	३	३	३	४	३	०	०	०	३	
६	खैरेनी	३	४	४	४	३	४	३	३	३	०	०	४	
७	रतनपुर	३	४	४	४	३	४	३	३	३	०	०	४	
	जम्मा		२४	२५	२५	२१	२४	२४	२१	१८	५	०	५	०
	औसत		३	४	४	३	३	३	३	३	१	०	४	०
१	सालभुण्डी (हडैया, मगरौटा, नयाँवस्ती)	४	३	३	३	१	१	२		२				१
२	खड्गपुर (प्रसेहनी सानो, प्रसेहनी ठुलो)	४	३	३	३	२	२	२		२				२
३	उठैया (रामनगर, थुसुकपुरवा, अजगढवा)	४	३	३	३	२	२	२		२				२
४	पर्सा कटियान गाउँ	४	४	४	४	३	४	३		४	१		१	२
५	परस्पुर अजगढवा, सुतैर्याँ	४	४	४	४	३	३	४		४	१		१	२
	जम्मा		१७	१७	१७	११	१२	१३	०	१४	२	०	२	९
	औसत		३	३	३	२	२	३	०	३	०	०	०	२
१	ककहवा	५	३	४	३	३	३	४	३	३	०	०	३	
२	खजरौटा	५	३	३	३	३	३	४	३	३	२	०	३	
३	प्रनाहा	५	४	३	४	३	३	३	३	३	०	०	४	
४	बोधीपुर	५	४	४	४	३	४	३	३	०	३	०	४	
५	चैनपुर	५	२	३	३	३	३	४	३	३	०	०	३	
६	धर्मपुर	५	४	४	४	३	४	३	३	३	०	०	४	
७	बाकी	५	३	३	३	३	३	४	३	३	०	०	३	
८	सुनपुरुवा	५	१	२	३	३	२	३	३	०	०	०	३	
९	तकियापुर	५	४	४	४	३	०	४	३	३	३	०	०	

सि.नं	वस्तीको नाम	वस्ती अनुसार स्थानीय वाली उत्पादनको अवस्था (उत्पादन नहुने ०, न्युन १, सामान्य २, राम्रो ३, अति राम्रो ४ अंक)												
		वडा नं.	धान	मकै	गहुँ	आलु	अन्य तरकारी	मसुरो	रहर	तोरी	जौ	कोदो	केरा	आँप
१०	पर्सिया	५	४	४	४	३	४	३	३	३	३	०	३	
	जम्मा		३२	४	३५	३०	२९	३५	०	४	११	०	०	०
	औसत		३	३	४	३	३	४	३	२	१	०	३	०
१	आँटीपाकर	६	४	३	४	१	२	४		३				
२	प्रगतिनगर	६	३	३	२	१	२	२		३				
३	प्रनाहा	६	३	२	३	१	२	२		३				
४	भालीटोल	६	३	२	३	१	२	२		२				
५	गढवा बजार	६	३	०	३	१	२	२		०				
६	थानदेउखुरी	६	३	१	३	१	२	३		२				
७	बुद्धज्योति	६	३	२	२	१	२	२		१				
८	भिंगहा सालघारी शिविसा	६	३	३	३	१	२	३		३				
९	वनकट्टी	६	३	४	३	१	२	३		३				
१०	रामपुर	६	३	४	३	१	२	२		३				
११	बालापुर	६	३	३	३	१	२	३		३				
१२	बालाखुट्टी	६	३	३	३	१	२	३		३				
१३	हाँसीपुर	६	३	३	४	१	२	३		३				
१४	मतपुर	६	४	३	४	१	३	३		२				
१५	खवरी	६	०	४	०	२	०	२		४				
१६	मनिकापुर	६	०	४	०	१	०	४		४				
१७	अत्तरवेदुवा	६	२	२	२	१	०	२		३				
१८	सुन्दरनगर	६	३	१	३	१	०	१		०				
१९	कुमालटोल	६	०	०	०	१	०	०		०				
२०	कृष्णाटोल	६	३	२	२	१	०	१		०				
२१	वनघुसरीटोल	६	०	०	०	१	०	२		३				
	जम्मा		५२	४९	५०	२२	२९	४९	०	४८	०	०	०	०

सि.नं	वस्तीको नाम	वस्ती अनुसार स्थानीय वाली उत्पादनको अवस्था (उत्पादन नहुने ०, न्युन १, सामान्य २, राम्रो ३, अति राम्रो ४ अंक)												
		वडा नं.	धान	मकै	गहुँ	आलु	अन्य तरकारी	मसुरो	रहर	तोरी	जौ	कोदो	केरा	आँप
	औसत		२	२	२	१	१	२	०	२	०	०	०	०
१	घोरहा सेमरी मोतिपुर कान्छीगाउँ	७	४	२	३	३	२	१		२				१
२	भारवैरा मकनाहा शान्तीपुर लक्ष्मपुर	७	४	१	२	२	१	१		१				१
३	चन्दापुर भोजपुर विजयपुर मानपुर	७	४	२	२	२	१	१		१			१	१
	जम्मा		१२	५	७	७	४	३	०	४	०	०	१	३
	औसत		४	२	२	२	१	१	०	१	०	०	०	१
१	खवरी नाका	८	१	२	१	१	२			१			१	१
२	कोइलाबास बजार	८	०	०	०	०	१			०			०	०
३	डाँडागाउँ	८	०	२	०	१	२			०			१	१
४	मुसीनाका	८	०	२	१	१	२			१			१	१
	जम्मा		१	६	२	३	७	०	०	२	०	०	३	०
	औसत		०	२	१	१	२	०	०	१	०	०	१	०

अनुसुचि ४: गढवा गाउँपालिकाको वस्ती अनुसारको प्रकोप तथा जोखिमको विश्लेषण तालिका

वस्तीको नाम	वस्ती अनुसार जोखिमको अवस्था (असर नभएको ०, न्युन असर १, सामान्य २, धेरै ३, अति धेरै असर ४ अंक)										
	वडा नं.	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि वाली मा रोग किरा	आगलगी	पशु चौपाया मा रोग	असिना	हुरी बतस	मानिस मा रोग	
वनवारी	१	२	०	३	३	३	३	२	३	२	
मलमला	१	४	०	४	३	४	३	२	३	२	
कलौनी	१	४	०	३	३	३	३	२	३	२	
कालाकाटे	१	३	०	३	३	३	३	२	३	२	
पत्रिङ्गा	१	३	०	३	३	४	३	२	३	२	
वडहरा	१	३	०	३	३	०	३	२	३	२	
जेठान गाँउ	१	३	०	३	३	४	३	२	३	२	
वनघुस्री	१	०	०	२	३	३	३	२	३	२	
धोद्रे	१	३	०	४	३	३	३	२	३	२	

वस्तीको नाम	वस्ती अनुसार जोखिमको अवस्था (असर नभएको ०, न्यून असर १, सामान्य २, धेरै ३, अति धेरै असर ४ अंक)									
	वडा नं.	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषिवाली मा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपाया मा रोग	असिना	हुरी बतास	मानिस मा रोग
तहडा	१	३	०	४	३	३	३	२	३	२
जुरौनी	१	३	०	३	३	३	३	२	३	२
चिसापानी	१	३	०	३	३	३	३	२	३	२
रडसिङ	१	३	१	३	३	३	३	२	३	२
धानखोला	१	३	१	३	३	३	३	२	३	२
जम्मा		४०	२	४४	४२	४२	४२	२८	४२	२८
औसत		२।९	०।१	३।१	३।०	३।०	३।०	२।०	३।०	२।०
पचैया	२	४	०	२	३	१	२	२	२	१
कोठरी	२	२	०	४	३	१	२	१	२	१
बघमरुवा	२	२	०	४	३	१	२	१	२	१
चिमचिमे	२	४	०	२	३	१	२	१	२	१
सालभौरी	२	४	०	२	३	१	२	१	२	१
महदेवा	२	३	०	२	३	१	२	१	२	१
डाडागाउ	२	२	०	३	३	१	२	१	२	१
धुस्रा	२	२	०	३	३	१	२	१	२	१
जम्मा		२३	०	२२	२४	८	१६	९	१६	८
औसत		२।९	०	२।८	३	१	२	१।१२५	२	१
माधवपुर	३	२	२	४	३	२	२	१	३	२
धैरेनी	३	३	१	४	३	२	२	१	३	२
गोबरडिहा	३	४	१	४	३	२	२	१	३	२
सुपैला	३	३	१	४	३	२	२	१	३	२
खैरा	३	४	१	४	३	२	२	१	३	२
खैरेनी	३	३	१	४	३	२	३	१	३	२
रतनपुर	३	३	१	४	३	२	३	१	३	२
जम्मा		२२	८	२८	२१	१४	१६	७	२१	१४
औसत		३	१	४	३	२	२	१	३	२
सालभुण्डी (हडैया, मगरौटा, नयाँवस्ती)	४	३	३	४	२	४	३		३	४

बस्तीको नाम	बस्ती अनुसार जोखिमको अवस्था (असर नभएको ०, न्यून असर १, सामान्य २, धेरै ३, अति धेरै असर ४ अंक)									
	वडा नं.	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बाली मा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपाया मा रोग	असिना	हुरी बतस	मानिस मा रोग
खडगपुर (प्रसेहनी सानो, प्रसेहनी ठुलो)	४	३	०	४	२	४	३		३	४
उठैया (रामनगर, थुसुकपुरवा, अजगढवा)	४	३	०	४	३	४	२		३	४
पर्सा कटियान गाउँ	४	३	०	४	३	४	३		३	४
परस्पुर अजगढवा, सुतैयाँ	४	३	०	४	३	४	३		३	४
जम्मा		१५	३	२०	१३	२०	१४	०	१५	२०
औसत		३	१	४	३	४	३	०	३	४
ककहवा	५	२	०	२	४	३	३	१	२	४
खजरौटा	५	१	०	३	४	४	३	१	२	४
प्रनाहा	५	३	०	३	४	०	३	१	२	४
बोधीपुर	५	३	०	२	४	३	३	१	२	४
चैनपुर	५	१	०	३	४	३	३	१	२	४
धर्मपुर	५	३	०	२	४	४	३	१	२	४
बांकी	५	१	०	२	४	३	३	१	२	४
सुनपुरुवा	५	१	०	३	४	३	३	१	२	४
तकियापुर	५	३	०	२	४	३	३	१	२	४
पर्सिया	५	२	०	२	४	३	३	१	२	४
जम्मा		२०	०	२४	२८	२९	३०	१०	२०	२८
औसत		३	०	३	४	४	४	१	३	४
आँटीपाकर	६	२		२	३		२		२	२
प्रगतिनगर	६	०		२	२		२		२	१
प्रनाहा	६	२		२	३		२		२	२
भालीटोल	६	१		२	३		२		२	१
गढवा बजार	६	२		२	२		१		२	२
थानदेउखुरी	६	१		३	३		२		२	२
बुद्धज्योति	६	०		२	३		२		१	१
भिंगहा सालघारी शिविसा	६	१		२	३	१	२		१	१

वस्तीको नाम	वस्ती अनुसार जोखिमको अवस्था (असर नभएको ०, न्यून असर १, सामान्य २, धेरै ३, अति धेरै असर ४ अंक)									
	वडा नं.	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बाली मा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपाया मा रोग	असिना	हुरी बतस	मानिस मा रोग
वनकट्टी	६	२	१	२	३		२		१	१
रामपुर	६	२	१	२	३		२		१	१
बालापुर	६	०		२	३		२		१	१
बालाखुट्टी	६	०		२	३		२		१	१
हाँसीपुर	६	२		२	३		२		१	१
मतपुर	६	३	२	२	३		२		१	१
खबरी	६	२	२	३	२		२		१	१
मनिकापुर	६	३	२	३	३	१	२		१	१
अत्तरवेदुवा	६	३		२	३		२		१	१
सुन्दरनगर	६	२		२	२		२		१	१
कुमालटोल	६	०		०	०		३		१	१
कृष्णाटोल	६	०		१	२		२		१	१
वनघुसरीटोल	६	३	२	३	३		२		१	१
जम्मा		३१	१०	४३	५५	२	४२	०	२७	२५
औसत		१	०	२	३	०	२	०	१	१
घोरहा सेमरी मोतिपुर कान्छीगाउँ	७	४	४	१	२	१	२		१	२
भारबैरा मकनाहा शान्तीपुर लक्ष्मिनपुर	७	३	२	१	२	१	३	०	०	२
चन्द्रापुर भोजपुर विजयपुर मानपुर	७	२	२	१	२	१	२		१	२
जम्मा		९	८	३	६	३	७	०	२	६
औसत		३	३	१	२	१	२.३३३	०	०.६७	२
खबरी नाका	८	३		३	२	३	२		१	१
कोइलाबास बजार	८	२		३	२	३	२		१	१
डाँडागाउँ	८	२		३	२	३	२		१	१
मुसीनाका	८	२		३	२	३	२		१	१

वस्तीको नाम	वडा नं.	वस्ती अनुसार जोखिमको अवस्था (असर नभएको ०, न्यून असर १, सामान्य २, धेरै ३, अति धेरै असर ४ अंक)								
		बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
जम्मा		९	०	१२	८	१२	८	०	४	४
औसत		२	०	३	२	३	२	०	१	१

अनुसुचि ५: गढवा गाउँपालिकाको वडा अनुसार प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण तालिका

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. १									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा					कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा
आगलागी						आगलागी	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	हुरीबतास	पशु चौपायामा रोग
असिना								हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास									हुरीबतास
मानिसमा रोग									

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. २									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा					कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा
आगलागी						आगलागी	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	हुरीबतास	पशु चौपायामा रोग
असिना								हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास									हुरीबतास
मानिसमा रोग									

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. ३									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	बाढी	हुरीबतास	बाढी
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा					कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा
आगलागी						आगलागी	आगलागी	हुरीबतास	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	हुरीबतास	पशु चौपायामा रोग
असिना								हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास									हुरीबतास
मानिसमा रोग									

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. ४									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	बाढी	बाढी	बाढी	हुरीबतास	मानिसमा रोग
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा					कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा
आगलागी						पशु चौपायामा रोग	आगलागी	हुरीबतास	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	हुरीबतास	पशु चौपायामा रोग
असिना								हुरीबतास	पशु चौपायामा रोग
हुरीबतास									हुरीबतास
मानिसमा रोग									

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. ५									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	बाढी	पशु चौपायामा रोग	बाढी	हुरीबतास	बाढी
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	खडेरी	हुरीबतास	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा					कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा
आगलागी						पशु चौपायामा रोग	आगलागी	आगलागी	आगलागी
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	हुरीबतास	पशु चौपायामा रोग
असिना								हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास									हुरीबतास
मानिसमा रोग									

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. ६									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	बाढी	पशु चौपायामा रोग	बाढी	बाढी	मानिसमा रोग
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	पहिरो	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा					कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	मानिसमा रोग
आगलागी						पशु चौपायामा रोग	आगलागी	आगलागी	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	पशु चौपायामा रोग	मानिसमा रोग
असिना								हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास									मानिसमा रोग
मानिसमा रोग									

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण वडा नं. ७									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				कृषि बालीमा रोग किरा	खडेरी	पशु चौपायामा रोग	खडेरी	हुरीबतास	मानिसमा रोग
कृषि बालीमा रोग किरा					कृषि बालीमा रोग किरा	पशु चौपायामा रोग	कृषि बालीमा रोग किरा	कृषि बालीमा रोग किरा	मानिसमा रोग
आगलागी						पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	पशु चौपायामा रोग	मानिसमा रोग
असिना								हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास									मानिसमा रोग
मानिसमा रोग									

प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण, वडा नं. ८									
प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
बाढी		बाढी	खडेरी	बाढी	आगलागी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
पहिरो			खडेरी	कृषि बालीमा रोग किरा	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
खडेरी				खडेरी	आगलागी	पशु चौपायामा रोग	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि बालीमा रोग किरा					आगलागी	पशु चौपायामा रोग	असिना	हुरीबतास	मानिसमा रोग
आगलागी						आगलागी	आगलागी	आगलागी	मानिसमा रोग
पशु चौपायामा रोग							पशु चौपायामा रोग	हुरीबतास	मानिसमा रोग
असिना								हुरीबतास	मानिसमा रोग
हुरीबतास									मानिसमा रोग
मानिसमा रोग									

अनुसुचि ६: अनुकुलन उपायहरुको कार्ययोजना

बजेट रु हजारमा

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरु				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरु
अनुकुलनका उपायहरु	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
सामुदायिक उच्च सेल्टर	बोधपुर	५	२५००	२५००					१५००	५००	५००	” ”
डिप बोरिङ्ग निर्माण	धोद्रे, तहडा	१	४०००	४०००					२४००	८००	८००	” ”
जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडा भरी	१	३००	३००					१८०	६०	६०	” ”
जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडाभरी	२	५००	५००					३००	१००	१००	” ”
उन्नत जातको विउ वितरण	वडाभरी	५	१२००	१२००					७२०	२४०	२४०	” ”
सामुदायिक विउ बैंक स्थापना	सुनपुरुवा	५	१०००	१०००					६००	२००	२००	” ”
डिप बोरिङ्ग संचालन	पचाहा	२	३०००	३०००					१८००	६००	६००	” ”
डिप बोरिङ्ग निर्माण	पचाहा	२	३०००	३०००					१८००	६००	६००	” ”
बालापुर हासिपुर बालाखुट्टि डिपबोरिङ्ग	बालाखुट्टी	६	५०००	५०००					३०००	१०००	१०००	” ”

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
मतपुर डिपबोरिंग	मतपुर	६	५०००	५०००					३०००	१०००	१०००	" "
वनकट्टी रामपुर भिंगाहा अत्तरवेदुवा डिपबोरिंग	वनकट्टी	६	५०००	५०००					३०००	१०००	१०००	" "
परस्पुर पोखरी छेउमा डिप बोरिंग		४	५०००	५०००					३०००	१०००	१०००	" "
गढवा थानदेउखुरी प्रनाहा भाली डिपबोरिंग	भाली	६	५०००	५०००					३०००	१०००	१०००	" "
गोबरडिहा, खैरेनी मुक्त कमैया शिविर मा डीप बोरिंग जडान गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	२०००	२०००					१२००	४००	४००	" "
सोतापारी टोल जोड्ने कल्भर्ट बनाउने		३	१५००	१५००					९००	३००	३००	" "
भेटेरीनरी सेवा केन्द्र स्थापना	डाँडागाउँ	८	५००	५००					३००	१००	१००	" "
राप्ती नदी तथा खहरे छेउमा तटबन्ध निर्माण	बोधिपुर, बाकी, तक्रियापुर	५	४००००	८०००	८०००	८०००	८०००	८०००	२४०००	८०००	८०००	" "
वंगुरपालन सम्बन्धी तालिम(विदेशवाट फर्केका युवा लक्षित, २५)	वडाभिन्न	२	८००	८००					४८०	१६०	१६०	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
जना) पाठा सहयोग सहित												
सुपैला भन्दा माथि भैसेकुटी मा १३ घरमा सोलार वितरण गर्नुपर्ने	भैसेकुटी	३	६५०		६५०				३९०	१३०	१३०	" "
सुपैला कुलो मर्मत	गोबरडिहा, माधवपुर, खैरेनी, सुपैला	३	२००००	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	१२०००	४०००	४०००	" "
लक्ष्मीपुर डिप बोरिंग	लक्ष्मीपुर	७	२५००	२५००					१५००	५००	५००	" "
चन्दनपुर डिप बोरिंग	चन्दनपुर	७	२५००	२५००					१५००	५००	५००	" "
सुपैला खोलामा २ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	माधवपुर	३	२००००	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	१२०००	४०००	४०००	" "
सारभौर सिमा नाकाका १८ वटा घरमा सोलार वितरण		२	५००		५००				३००	१००	१००	" "
गोबरडिहा मा कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	५००		५००				३००	१००	१००	" "
हडैया र प्रसेहनीको विचमा डिपबोरिंग		४	५०००		५०००				३०००	१०००	१०००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
कफनी खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	कफनीखोला	३	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	६००	२००	२००	" "
कटान नियन्त्रणको लागी तटबन्ध निर्माण	रडसिङ खोला किनार र राप्ती नदी किनार	१	५००००		१२५००	१२५००	१२५००	१२५००	३००००	१००००	१००००	" "
टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	कालाकाटे, कलौनी	१	४००		४००				२४०	६०	६०	" "
टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	वडाभरी	२	१०००		१०००				६००	२००	२००	" "
सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	२	२०००		२०००				१२००	४००	४००	" "
माटो परिक्षण सिविर संचालन	मलमला, धोद्रे, कलौनी, कालाकाटे	१	४००		४००				२४०	६०	६०	" "
माटो परिक्षण सिविर संचालन	वडाभित्र	२	२००		२००				१२०	४०	४०	" "
उन्नत जातको वोका सहयोग	सुनपुरुवा, बाकी,	५	३००		३००				१६०	६०	६०	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
	ककहवा, बोधिपुर											
उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण		४	३००		३००				१८०	६०	६०	" "
उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	१०००		१०००				६००	२००	२००	" "
नेपालगंजेको घरदेखि सुतैया तिनबहादुरको घरसम्म तटबन्धन	भालुदुद्रे खोला	४	१२५००		१२५००				७५००	२५००	२५००	" "
कफनी खोला र धैरेनी विच को क्षेत्रमा दुवैतर्फ तटबन्धन गर्नुपर्ने	गोबरडिहा र खैरेनी	३	१०००		१०००				६००	२००	२००	" "
खबरीखोला तटबन्धन	खबरीनाका	८	५०००		५०००				३०००	१०००	१०००	" "
खहरे खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	१०००		१०००				६००	२००	२००	" "
धैरेनी भुल्के खोलामा तटबन्ध करिव २ किलोमिटर	खानेपानी देखी चन्द्रकान्त पोखरेको घरसम्म	३	२०००		२०००				१२००	४००	४००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
खानेपानी व्यवस्थापन तथा वितरण कार्यक्रम	प्रनाहा, बोधिपुर, गिद्धवा, बाकी, तकियापुर समुदायका ३६८ घर लक्षित	५	४०००		४०००				२४००	८००	८००	" "
सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	३	२०००		२०००				१२००	४००	४००	" "
कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	सुनपुरुवा	५	६००		६००				३६०	१२०	१२०	" "
२ कि.मि वाटो सुधार गर्नुपर्ने	धैरेनी वन घरदेखि ब्रिज बहादुरको घर सम्म	३	२०००			२०००			१२००	४००	४००	" "
वाटो सुधार गर्नुपर्ने	बोधिपुर, बाकी ककहवा	५	१०००			१०००			६००	२००	२००	" "
वडा भरी बदाम खेति प्रोत्साहन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	२००			२००			१२०	४०	४०	" "
कृषि प्राविधिक व्यवस्थापन तथा औषधि वितरण	वडाभरी	६	१०००			१०००			६००	२००	२००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण		४	१५००			१५००			९००	३००	३००	" "
तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	६००			६००			३६०	१२०	१२०	" "
मुसीखोला तटबन्धन	मुसीनाका	८	५०००			५०००			३०००	१०००	१०००	" "
मनिकापुर वनघुसरी मतपुर तटबन्धन	सुर्केखोला	६	८०००			८०००			४८००	१६००	१६००	" "
कटान नियन्त्रणको लागी १.५ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	महादेवा खोलामा	२	१००००			१००००			६०००	२०००	२०००	" "
कोइलाबास खोला तटबन्धन	कोइलाबास	८	१००००			१००००			६०००	२०००	२०००	" "
खैराको कुमाल वस्तीमा ५ वटा सुधारिएको माटोको भाडा पोल्न सुधारिएको चुलो वा इलेक्ट्रिक चुलो निर्माण गर्नुपर्ने	कुमालवस्ती खैरा	३	३५००			३५००			२१००	७००	७००	" "
मुसीनाका सिंचाई कुलो निर्माण	मुसीनाका	८	५०००			५०००			३०००	१०००	१०००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तालिम संचालन	वडाभरी	५	५००				५००		३००	१००	१००	" "
वडा भित्रका स्कूलहरूमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	वडा भरी	१	२००				२००		१२०	४०	४०	" "
वडा भित्रका स्कूलहरूमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	५ वटा स्कूलमा	२	५००				५००		३००	१००	१००	" "
बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	चिमचिमे नाका क्षेत्रमा	२	१५००				१५००		९००	३००	३००	" "
बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	वडा भरी	१	६००				६००		३६०	१२०	१२०	" "
बाखापालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	वडा भरी	१	६००				६००		३६०	१२०	१२०	" "
गोठ व्यवस्थापन तालिम संचालन गर्नेपने(१२ वटा)	वडाभरी	२	५००				५००		३००	१००	१००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
खवरी सिंचाईकुलो निर्माण	खवरीनाका	८	४०००				४०००		२४००	८००	८००	" "
सिकरहवा पुलदेखि पश्चिम कान्छीगाउँ भारवैरा सम्म तटबन्धन	सिकरहवा	७	२००००				२००००		१२०००	४०००	४०००	" "
स्वास्थ्य शिविर	वडाभरी	६	१०००				१०००		६००	२००	२००	" "
स्वास्थ्य केन्द्रको क्षमता अभिवृद्धि तथा औषधि खरिद		४	१०००				१०००		६००	२००	२००	" "
सार्वजनिक सौचालय निर्माण	पचाहा सा.व. र श्री मा.विमा	२	१५००				१५००		९००	३००	३००	" "
मानव स्वास्थ्य शिविर		७	७५०				७५०		४५०	१५०	१५०	" "
माहिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकालाई क्षमता विकास तालिम	वडाभित्र	२	४००				४००		२४०	८०	८०	" "
महादेवा सिम्सार क्षेत्र संरक्षण	रानीजरुवा	२	२०००				२०००		१२००	४००	४००	" "
जंगल कृटी मुहान संरक्षण कार्यक्रम (श्री सिद्धनाथ वावा जंगल कृटी पर्यटन	जंगलकृटी	३	१५००				१५००		९००	३००	३००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
तथा संरक्षण समिति)												
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	२	३००				३००		१८०	६०	६०	" "
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	३००				३००		१८०	६०	६०	" "
उन्नत जातको धान विउ वितरण ३५ क्विन्टल जती	वडा भरी	१	३००				३००		१८०	६०	६०	" "
उन्नत जातको धान विउ वितरण २५ क्विन्टल जती	वडाभरी	२	१०००				१०००		६००	२००	२००	" "
गोवरडिहा सामुदायिक वन भित्रको सिमसार पोखरी संरक्षण	गोवरडिहा	३	१०००					१०००	६००	२००	२००	" "
महिला स्वास्थ्य स्वैयं सेविकालाई प्रार्थमिक उपचार तालिम	वडा भरी	१	५००					५००	३००	१००	१००	" "
महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता	वडाभरी	५	४००					४००	२४०	८०	८०	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने												
जिविकोपार्जनको लागी व्यवशाय सन्चालन र व्यवशाय विकास तालिम सन्चालन (२ वटा अपाङ्ग लक्षित)	पचाह, महादेव, कोन्टी	२	५००					५००	३००	१००	१००	" "
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडा भरी	१	२००					२००	१२०	४०	४०	" "
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	२	३००					३००	१८०	६०	६०	" "
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	३	३००					३००	१८०	६०	६०	" "
लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	५	५००					५००	३००	१००	१००	" "
नमुना किरपक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडा भरी	१	१०००					१०००	६००	२००	२००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	२	१५००					१५००	९००	३००	३००	" "
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	१५००					१५००	९००	३००	३००	" "
नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	१२००					१२००	७२०	२४०	२४०	" "
अपाङ्ग हरुलाई स्वीलचेयर वितरण	वडाभरी	२	६००					६००	३६०	१२०	१२०	" "
बालकलवको क्षमता विकास तालिम सन्चालन	वडाभित्र	२	२००					२००	१२०	४०	४०	" "
value chain ra market management training सन्चालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	१०००					१०००	६००	२००	२००	" "
सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने	वडा भरी	१	४००					४००	२४०	८०	८०	" "
सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने	वडा नं २ का सबै सामुदायिक वन	२	५००					५००	३००	१००	१००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
दुर्गा र गोबरडिहा सामुदायिक वन गोबरडिहा घेर बार गर्ने	गोबरडिहा	३	८००					८००	४८०	१६०	१६०	" "
आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडा भरी	१	१००					१००	६०	२०	२०	" "
आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडाभरी	२	५००					५००	३००	१००	१००	" "
आगलागी सचेतना तथा सहयोग	प्रनाहा, बोधिपुर, बाकी, तकियापुर	५	१२००					१२००	७२०	२४०	२४०	" "
अग्नि नियन्त्रण सामग्री		४	५००					५००	३००	१००	१००	" "
अग्नि नियन्त्रण सामग्री	वडाभरी	७	६००					६००	३६०	१२०	१२०	" "
अग्नि नियन्त्रण सामग्री	सवै टोल	८	४००					४००	२४०	८०	८०	" "
शिकारी खोला खानेपानी मुहान संरक्षण तरवार गर्नुपर्ने	शिकारी खोला	३	१०००					१०००	६००	२००	२००	" "
लखपति,शान्ति, महादेवा सा.व. संरक्षण को लागी तारवार गर्नुपर्ने		२	५००					५००	३००	१००	१००	" "

अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कार्यहरू				कार्यान्वयन वर्ष					लागत साभेदारीता			जिम्मेवार निकायहरू
अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	२०८१।८२	अन्य सहयोगी निकाय	गाउँपालिका	स्थानीय समुदाय	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सहयोगी निकाय NGO/INGO/Projects
अनुगमन तथा मुल्यांकन			१०००	२००	२००	२००	२००	२००	८००	२००	०	" "
जनप्रतिनिधिका लागि अभिमुखिकरण तालिम तथा गोष्ठि तथा अवलोकन भ्रमण			१५००	३००	३००	३००	३००	३००	१२००	३००	०	" "
लापा सहजकर्ता तथा प्राविधिक कर्मचारी			३६००	७२०	७२०	७२०	७२०	७२०	२८८०	७२०	०	" "
कर्मचारीका लागि तालिम तथा अभिमुखिकरण गोष्ठि			१०००	२००	२००	२००	२००	२००	८००	२००	०	" "
कार्यक्रम व्यवस्थापन			१०००	२००	२००	२००	२००	२००	८००	२००	०	" "
गाउँपालिकाका प्राविधिक कर्मचारीहरूलाई योजनाको डिपिआर बनाउने तालिम			२००	४०	४०	४०	४०	४०	१६०	४०	०	" "
स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने क्रममा कार्यपालिका तहमा भएको छलफलमा गाउँपालिकाको योगदान २० प्रतिशत र स्थानीय समुदायको योगदान २० प्रतिशत हुने र बाँकी ६० प्रतिशत रकमका लागि सहयोगी निकायको खोजि गर्नुपर्ने छलफल भइ सहमति कायम भएको हुँदा कार्ययोजनामा सोहि अनुसार लागत साभेदारीता हुने गरी राखिएको छ ।												

अनुसुचि ७: वडा अनुसार अनुकुलन तथा जोखिम न्युनिकरणका कृयाकलापहरुको सुचि:

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलनका उपायहरु	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	वडा भित्रका स्कूलहरुमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	वडा भरी	१	२०००००
जल तथा ऊर्जा	डिप बोरिङ्ग निर्माण	धोद्रे, तहडा	१	४००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कटान नियन्त्रणको लागी तटबन्ध निर्माण	रडसिङ खोला किनार र राप्ती नदी किनार	१	५०००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने	वडा भरी	१	४००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडा भरी	१	१००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	माहिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकालाई प्रार्थमिक उपचार तालिम	वडा भरी	१	५००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडा भरी	१	२००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडा भरी	१	३००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	कालाकाटे, कलौनी	१	४००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	माटो परिक्षण सिविर संचालन	मलमला, धोद्रे, कलौनी, कालाकाटे	१	४००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	बाखा पालनको लागी उन्नत जातको बोका वितरण	वडा भरी	१	६००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	बाखापालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	वडा भरी	१	६००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको धान विउ वितरण ३५ क्विन्टल जती	वडा भरी	१	३००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडा भरी	१	१०००००००
	जम्मा			५९००००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	सार्वजनिक सौचालय निर्माण	पचाहा सा.व. र श्री मा.विमा	२	१५००००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	माहिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकालाई क्षमता विकास तालिम	वडाभित्र	२	४००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	वडा भित्रका स्कूलहरुमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	५ वटा स्कूलमा	२	५००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	बालकलवको क्षमता विकास तालिम सन्चालन	वडाभित्र	२	२००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
जल तथा ऊर्जा	डिप बोरिङ्ग संचालन	पचाहा	२	३००००००
जल तथा ऊर्जा	डिप बोरिङ्ग निर्माण	पचाहा	२	३००००००
जल तथा ऊर्जा	सारभौर सिमा नाकाका १८ वटा घरमा सोलार वितरण		२	५००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	२	२००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कटान नियन्त्रणको लागि १.५ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	महादेवा खोलामा	२	१०००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	महादेवा सिम्सार क्षेत्र संरक्षण	रानीजरुवा	२	२००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	सामुदायिक वनको विधान संसोधन तथा क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने	वडा नं २ का सबै सामुदायिक वन	२	५००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण कार्यक्रम सन्चालन	वडाभरी	२	५००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	लखपति,शान्ति, महादेवा सा.व. संरक्षण को लागि तारबार गर्नुपर्ने		२	५००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	वंगुरपालन सम्बन्धी तालिम(विदेशबाट फर्केका युवा लक्षित, २५ जना) पाठा सहयोग सहित	वडाभित्र	२	८००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	बाखा पालनको लागि उन्नत जातको बोका वितरण	चिमचिमे नाका क्षेत्रमा	२	१५००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	२	३००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	जिविकोपार्जनको लागि व्यवशाय सन्चालन र व्यवशाय विकास तालिम सन्चालन (२ वटा अपाङ्ग लक्षित)	पचाहा, महादेव, कोन्टी	२	५००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	२	३००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	अपाङ्ग हरुलाई ट्वीलचेयर वितरण	वडाभरी	२	६००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	जैविक विशादी वनाउने तालिम सन्चालन	वडाभरी	२	५००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	टनेल खेति सन्चालन तथा थोपा सिचाइ सहयोग	वडाभरी	२	१०००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	माटो परिक्षण सिबिर संचालन	वडाभित्र	२	२००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	गोठ व्यवस्थापन तालिम संचालन गर्नेपर्ने(१२ वटा)	वडाभरी	२	५००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको धान विउ वितरण २५ क्विन्टल जती	वडाभरी	२	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	२	१५०००००
	जम्मा			३३३०००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	सोतापारी टोल जोड्ने कल्भर्ट बनाउने		३	१५०००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	सामुदायिक एम्बुलेन्स संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरीलाई	३	२००००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	२ कि.मि वाटो सुधार गर्नुपर्ने	धैरेनी वन घरदेखि ब्रिज वहादुरको घर सम्म	३	२००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	कफनी खोलामा सामुदायिक स्तरको पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	कफनीखोला	३	१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	value chain ra market management training संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	१००००००
जल तथा ऊर्जा	गोबरडिहा, खैरेनी मुक्त कम्पेया शिविर मा डीप बोरिंग जडान गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	२००००००
जल तथा ऊर्जा	सुपैला भन्दा माथि भैसेकुटी मा १३ घरमा सोलार वितरण गर्नुपर्ने	भैसेकुटी	३	६५००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सुपैला खोलामा २ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण	माधवपुर	३	२०००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कफनी खोला र धैरेनी विच को क्षेत्रमा दुवैतर्फ तटबन्धन गर्नुपर्ने	गोबरडिहा र खैरेनी	३	१००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	धैरेनी भुल्के खोलामा तटबन्ध करिब २ किलोमिटर	खानेपानी देखी चन्द्रकान्त पोखरेको घरसम्म	३	२००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	गोबरडिहा सामुदायिक वन भित्रको सिमसार पोखरी संरक्षण	गोबरडिहा	३	१००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	दुर्गा र गोबरडिहा सामुदायिक वन गोबरडिहा घेर बार गर्ने	गोबरडिहा	३	८०००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	शिकारी खोला खानेपानी मुहान संरक्षण तरवार गर्नुपर्ने	शिकारी खोला	३	१००००००
पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जंगल कुटी मुहान संरक्षण कार्यक्रम (श्री सिद्धनाथ वावा जंगल कुटी पर्यटन तथा संरक्षण समिति)	जंगलकटी	३	१५०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	खैराको कुमाल वस्तीमा ५ वटा सुधारिएको माटोको भाडा पोल्न सुधारिएको चुलो वा इलेक्ट्रिक चुलो निर्माण गर्नुपर्ने	कुमालवस्ती खैरा	३	३५०००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	३०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	३	३०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	सुपैला कुलो मर्मत	गोबरडिहा, माधवपुर, खैरेनी, सुपैला	३	२०००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	गोबरडिहा मा कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	गोबरडिहा	३	५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	वडा भरी वदाम खेति प्रोत्साहन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	२०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्पक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	३	१५०००००
	जम्मा			६३७५००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	स्वास्थ्य केन्द्रको क्षमता अभिवृद्धि तथा औषधि खरिद		४	१००००००
जल तथा ऊर्जा	परस्पुर पोखरी छेउमा डिप बोरिंग		४	५००००००
जल तथा ऊर्जा	हडैया र प्रसेहनीको बिचमा डिपबोरिंग		४	५००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	नेपालगंजेको घरदेखि सुतैया तिनवहादुरको घरसम्म तटबन्धन	भालुदुब्रे खोला	४	१२५०००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	अग्नि नियन्त्रण सामाग्री		४	५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण		४	३०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण		४	१५०००००
	जम्मा			२५८०००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	खानेपानी व्यवस्थापन तथा वितरण कार्यक्रम	प्रनाहा, बोधिपुर, गिद्धवा, बाकी, तक्रियापुर समुदायका ३६८ घर लक्षित	५	४००००००
स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी विकास	वाटो सुधार गर्नुपर्ने	बोधिपुर, बाकी ककहवा	५	१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तालिम संचालन	वडाभरी	५	५०००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सामुदायिक उच्च सेल्टर	बोधिपुर	५	२५०००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	राप्ती नदी तथा खहरे छेउमा तटबन्ध निर्माण	बोधिपुर, बाकी, तक्रियापुर	५	४०००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलनका उपायहरू	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	खहरे खोलामा सामुदायिक स्तरको पुर्व सुचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	१००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	आगलागी सचेतना तथा सहयोग	प्रनाहा, बोधिपुर, बाकी, तकियापुर	५	१२०००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	महिला शसक्तिकरण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	४००००००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	लैंगिक हिंसा र यसको कानुनी उपचारबारे क्षमता विकास गर्ने	वडाभरी	५	५००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको विउ वितरण	वडाभरी	५	१२०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	सामुदायिक विउ बैंक स्थापना	सुनपुरुवा	५	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको बोका सहयोग	सुनपुरुवा, बाकी, ककहवा, बोधिपुर	५	३००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने	सुनपुरुवा	५	६००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	नमुना किर्षक एक्सपोजर भिजिट संचालन गर्नुपर्ने	वडाभरी	५	१२००००००
	जम्मा			५५४००००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	स्वास्थ्य शिविर	वडाभरी	६	१०००००००
जल तथा ऊर्जा	बालापुर हासिपुर बालाखुट्टि डिपबोरिंग	बालाखुट्टी	६	५०००००००
जल तथा ऊर्जा	मतपुर डिपबोरिंग	मतपुर	६	५०००००००
जल तथा ऊर्जा	वनकट्टी रामपुर भिंगाहा अत्तरवेदुवा डिपबोरिंग	वनकट्टी	६	५०००००००
जल तथा ऊर्जा	गढवा थानदेउखुरी प्रनाहा भाली डिपबोरिंग	भाली	६	५०००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	मनिकापुर वनघुसरी मतपुर तटबन्धन	सुर्केखोला	६	८०००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	कृषि प्राविधिक व्यवस्थापन तथा औषधि वितरण	वडाभरी	६	१०००००००
	जम्मा			३००००००००
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	मानव स्वास्थ्य शिविर		७	७५०००००
जल तथा ऊर्जा	लक्ष्मीपुर डिप बोरिंग	लक्ष्मीपुर	७	२५००००००
जल तथा ऊर्जा	चन्दनपुर डिप बोरिंग	चन्दनपुर	७	२५००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सिकरहवा पुलदेखि पश्चिम कान्छीगाउँ भारबैरा सम्म तटबन्धन	सिकरहवा	७	२००००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	अग्नि नियन्त्रण सामाग्री	वडाभरी	७	६००००००

लापाको विषयक्षेत्र	अनुकुलनका उपायहरु	स्थान	वडा नं.	अनुमानित लागत रु.
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उन्नत जातको बोका खरिद तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	१००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	तरकारीखेतीमा रोग नियन्त्रण तथा औषधि वितरण	वडाभरी	७	६०००००
	जम्मा			२७९५००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	खवरीखोला तटबन्धन	खवरीनाका	८	५००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	मुसीखोला तटबन्धन	मुसीनाका	८	५००००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	कोइलाबास खोला तटबन्धन	कोइलाबास	८	१०००००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	अग्नि नियन्त्रण सामाग्री	सबै टोल	८	४०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	भेटेरीनरी सेवा केन्द्र स्थापना	डाँडागाउँ	८	५०००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	मुसीनाका सिंचाई कुलो निर्माण	मुसीनाका	८	५००००००
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खवरी सिंचाईकुलो निर्माण	खवरीनाका	८	४००००००
	जम्मा			२९९०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	अनुगमन तथा मुल्यांकन	पालिका स्तरिय कृयाकलाप		१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	जनप्रतिनिधिका लागि अभिमुखिकरण तालिम तथा गोष्ठि तथा अवलोकन भ्रमण	पालिका स्तरिय कृयाकलाप		१५०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	लापा सहजकर्ता तथा प्राविधिक कर्मचारी	पालिका स्तरिय कृयाकलाप		३६०००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	कर्मचारीका लागि तालिम तथा अभिमुखिकरण गोष्ठि	पालिका स्तरिय कृयाकलाप		१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	कार्यक्रम व्यवस्थापन	पालिका स्तरिय कृयाकलाप		१००००००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	गाउँपालिकाका प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई योजनाको डिपिआर बनाउने तालिम	पालिका स्तरिय कृयाकलाप		२०००००
	जम्मा			८३०००००
	कुल जम्मा			३३३४०००००

अनुसुचि ८: सन्दर्भ सामाग्रीहरु

१. नेपालको संविधान २०७२
२. जलवायु परिवर्तन नीति २०७६
३. स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (लापा) को खाका २०७६
४. गढवा गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५
५. गढवा गाउँपालिकाको वेबसाइट
६. इन्टरनेटमा प्राप्त सुविधाहरु
७. Vulnerability and Risk Assessment and Identifying Adaptation Options, Summary for Policy Makers, 2021

अनुसुचि ९: लापा तयारीका सन्दर्भमा खिचिएका फोटोहरु

वडास्तरीय छलफल तथा कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थित जनप्रतिनिधि तथा सहभागिहरु

वडास्तरीय छलफल तथा कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थित जनप्रतिनिधि तथा सहभागिहरु

वडास्तरीय छलफल तथा कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थित जनप्रतिनिधि तथा सहभागिहरु

वडास्तरीय छलफल तथा कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थित जनप्रतिनिधि तथा सहभागिहरु

वडास्तरीय छलफल तथा कार्यशाला गोष्ठीमा सहजिकरण गर्दै जलवायु परिवर्तन विज्ञ श्री लक्ष्मी अवस्थी

वडास्तरीय छलफल तथा कार्यशाला गोष्ठीमा उपस्थित जनप्रतिनिधि तथा सहभागिहरु